

Kundeavtale for elektronisk handelsløsning for aksjer og fond

Avtalen gjelder tilgang til elektronisk handelsløsning for aksjer og fond gjennom Sparebanken Sør. Dette er to selvstendige handelsløsninger som begge er tilrettelagt av Norne Securities AS, og som er tilgjengelige i nettbanken.

Bekreftelser

For å handle aksjer og fond kreves en særskilt beholdningskonto. Handel i aksjer krever at du har en VPS-konto og handel i fond krever registrering på forvalterkonto (nominee-konto) hos Sparebanken Sørs samarbeidende meglerforetak Norne Securities AS.

Undertegnede gir Sparebanken Sør og Norne Securities AS fullmakt til å etablere de kontoer som kreves for gjennomføring av handel gjennom de elektroniske handelsløsningene for aksjer og fond.

Undertegnede samtykker til at Norne Securities AS i de aktuelle verdipapirfondenes andelseierregister skal stå oppført som forvalter av mine/foretakets verdipapirfundsandeler, og til at Norne Securities AS kan gi offentlige myndigheter de opplysninger disse kan kreve etter verdipapirfondforskriften § 13-3 og § 13-4.

Banken og Norne Securities AS gis fullmakt til å belaste og godskrive kundens oppgitte oppgjørskonto(-er) for transaksjoner og kostnader forbundet med bruk av de ulike tjenestene. Det gis handels- og spørrefullmakt til Sparebanken Sør og Norne Securities AS.

Kundemeldinger og sluttседler gis på elektronisk medium, med mindre annet er avtalt.

Tjenesten er av regulatoriske årsaker ikke tilgjengelig for kunder og/eller eier/eiere av foretak som er amerikansk statsborger eller skattemessig bosatt/hjemmehørende i USA.

Jeg/foretaket og foretakets reelle rettighetshavere (fysiske personer som direkte eller indirekte eier mer enn 25 % av foretaket), erklærer å ikke være amerikansk statsborger eller skattemessig bosatt/hjemmehørende i USA.

Du/foretaket er klassifisert som «ikke-profesjonell kunde», og det innebærer at du/foretaket får den høyeste grad av investorbekyttelse.

Ved å akseptere denne avtalen, aksepterer kunden alle tilhørende vedlegg og vilkår, herunder:

At forretningsforholdet mellom deg/foretaket, Sparebanken Sør og Norne Securities AS vil være regulert av verdipapirhandelloven med forskrifter og annen relevant lovgivning, samt denne avtalen med følgende vedlegg:

- Sparebanken Sørs Alminnelige forretningsvilkår for handel med finansielle instrumenter og informasjon om kundeklassifisering
- Sparebanken Sørs retningslinjer for ordreutførelse, herunder samtykke til at kundeordre kan utføres utenfor regulert marked eller MHF (Multilateral handelsfasilitet) i den grad retningslinjene for ordreutførelse tillater dette
- Informasjon om egenskaper og risiko knyttet til finansielle instrumenter (aksjer, aksjerelaterte instrumenter, obligasjoner og verdipapirfond)
- Informasjon om egenskaper og særskilt risiko knyttet til handel med opsjoner, terminer og andre derivatinstrumenter
- Avtale og spesielle vilkår om handel i finansielle instrumenter
- Norne Securities AS' alminnelige forretningsvilkår for handel med finansielle instrumenter
- Norne Securities AS' retningslinjer for ordreutførelse i finansielle instrumenter i forbindelse med aksjehandel (Sparebanken Sør formidler ordre om kjøp og salg av aksjer til Norne Securities AS og mottar andel av kurtasje)
- Informasjon om kundeklassifisering fra Norne Securities AS

(signatur/elektronisk aksept)

SPAREBANKEN SØR

ALLMINNELIGE FORRETNINGSVILKÅR FOR HANDEL MED FINANSIELLE INSTRUMENTER

Disse forretningsvilkårene («Forretningsvilkårene») er utarbeidet henhold til lov om verdipapirhandel (vphl) med tilhørende forskrifter. Vilkårene erstatter i sin helhet tidligere versjoner av alminnelige forretningsvilkår for handel med finansielle instrumenter. Begreper som er definert i vphl har tilsvarende betydning når de er benyttet disse vilkårene.

Sparebanken Sør's kunder anses å ha vedtatt Forretningsvilkårene som bindende for seg når kunden etter å ha mottatt vilkårene inngir ordre, inngår avtaler eller gjennomfører handler med Sparebanken Sør.

1. Informasjon om Sparebanken Sør

1.1 Kontaktinformasjon

Navn	Sparebanken Sør
Organisasjonsnummer	NO 937 894 538
Adresse	Postboks 200, 4662 Kristiansand S
Besøksadresse	Rådhusgaten 7/9
Telefon	09200
Telefon fra utlandet	+47 915 09200
e-post	konsernledelsen@sor.no
Internett	www.sor.no

Sparebanken Sør har konsesjon for å drive bankvirksomhet. Sparebanken Sør innehar i tillegg egen konsesjon som verdipapirforetak. Konsesjonsmyndighet er Finansdepartementet, pb. 8008 Dep, 0030 OSLO.

1.2 Hvilke investeringstjenester Sparebanken Sør har tillatelse til å yte

1.2.1 Sparebanken Sør har konsesjon til å yte følgende investeringstjenester:

- 1 mottak og formidling av ordre på vegne av kunde i forbindelse med et eller flere finansielle instrumenter,
- 2 utførelse av ordre på vegne av kunde
- 3 omsetning av finansielle instrumenter for egen regning
- 4 investeringsrådgivning

1.2.2 Sparebanken Sør vil også tilby følgende tilknyttede tjenester:

- 1 tjenester i tilknytning til valutavirksomhet når dette skjer forbindelse med ytelse av investeringstjenester,
- 2 utarbeidelse og formidling av investeringsanbefalinger, finansielle analyser og andre former for generelle anbefalinger vedrørende transaksjoner i finansielle instrumenter

1.3 Tilsynsmyndighet

Sparebanken Sør står under tilsyn av Finanstilsynet, Postboks 1187 Sentrum. 0107 OSLO.

2. Hva forretningsvilkårene gjelder

Forretningsvilkårene gjelder for Sparebanken Sør's investeringstjenester og tilknyttede tjenester så langt de passer, samt tjenester vedrørende transaksjoner i instrumenter som er beslektet med finansielle instrumenter. For følgende forhold vil det kunne bli inngått særskilt avtale eller tilleggsavtale:

- 1 handel med og clearing av standardiserte (noterte) derivatkontrakter,
- 2 handel med og/eller clearing av ikke-standardiserte (OTC) derivatkontrakter,
- 3 handel på kreditt
- 4 tjenester i forbindelse med garantistillelse for fulltegning av emisjoner eller andre offentlige tilbud, herunder plassering av emisjoner eller tilbud og tjenester i forbindelse med fusjoner og oppkjøp av selskaper,
- 5 innlån og utlån av finansielle instrumenter,
- 6 oppbevaring og forvaltning av finansielle instrumenter,
- 7 inngåelse av rente- og valutakontrakter,
- 8 inngåelse av avtale om pant og finansiell sikkerhetsstillelse
- 9 handel med varederivater,
- 10 handel og oppgjør, herunder clearing i utenlandske markeder,
- 11 internetthandel, herunder direkte ordreforvaltning til Oslo Børs eller annen markeds plass, samt eventuell programhandel

Forretningsvilkårene gjelder i tillegg til særskilte avtaler som inngås mellom Sparebanken Sør og kunden. Ved eventuell motstrid mellom slike avtaler som nevnt i forrige ledd og Forretningsvilkårene skal avtalene ha forrang. Handel og clearing kan også være regulert av særlige handelsregler/standardvilkår ved de enkelte markeds plasser og oppgjørssentraler der handel og oppgjør/clearing gjennomføres. Ved motstrid mellom Forretningsvilkårene og/eller avtaler som nevnt i foregående avsnitt og slike handelsregler/standardvilkår skal handelsregler/standardvilkår for den enkelte markeds plass eller oppgjørssentral gjelde.

I tillegg til ovennevnte vil tjenestene som nevnt i punkt 1.2 kunne være regulert av verdipapirhandelloven, verdipapirregisterloven, børsloven aksjelovene, kjøpsloven, avtaleloven, angrerettloven og annen relevant lovgivning.

Sparebanken Sør er i tillegg forpliktet til å følge regler for god forretningsskikk fastsatt for de enkelte markeder, etiske normer fastsatt av Norges Fondsmeglerforbund. De etiske normer og behandlingsregler for klagesaker i henhold til disse, finnes på www.vpff.no.

3. Lyddopptak og annen dokumentasjon

Sparebanken Sør vil ta lyddopptak av telefonsamtaler i tilknytning til ytelse av investeringstjenester. Lyddopptak vil bli oppbevart av Sparebanken Sør. Lyddopptak skal oppbevares i en periode som samsvarer med gjeldende rett beregnet fra opptaksdag, og vil normalt bli slettet etter utløpet av den pålagte oppbevaringstiden. Lyddopptak med den enkelte kunde vil kunne gjenfinnes ved søk blant annet på tidspunkt for samtalen, inngående og utgående telefonnummer og ansatt hos Sparebanken Sør som utførte samtalen. Sparebanken Sør kan bli pålagt å utlevere lyddopptak til offentlig myndighet og andre som kan kreve dette i medhold av lov. I tillegg vil lyddopptaket bli utlevert til Verdipapirforetakenes forbund Etske Råd, blant annet i forbindelse med behandling av klagesaker for kunden, jf. også Forretningsvilkårene punkt 25.

SPAREBANKEN SØR

Tilknyttede agenter og andre foretak som samarbeider med Sparebanken Sør om ytelser av relevante investeringstjenester har tilsvarende plikt til å foreta lydopptak av samtaler med kunden i den grad det ytes slik investeringstjeneste over telefon.

Dokumentasjon av kommunikasjonen gjennom andre kommunikasjonskanaler enn telefon ved ytelse av investeringstjenester vil bli oppbevart av Sparebanken Sør i en periode som samsvarer med gjeldende rett.

4. Kundeklassifisering

Sparebanken Sør har i henhold til vphl plikt til å klassifisere sine kunder i kundekategorier, henholdsvis ikke-profesjonelle kunder og profesjonelle kunder, herunder kvalifiserte motparter. Det er gitt bestemmelser i vphl. og forskrifter om hvordan kategoriseringen skal skje. Sparebanken Sør vil informere alle kunder om i hvilken kategori de er klassifisert.

Klassifiseringen har betydning for omfanget av kundebeskyttelsen. Det stilles større krav til blant annet informasjon og rapportering til kunder klassifisert som ikke-profesjonelle enn til kunder klassifisert som profesjonelle. Videre har Sparebanken Sør i henhold til vphl. plikt til å innhente opplysninger om kunden for å vurdere om tjenesten eller det aktuelle finansielle instrumentet/produktet er egnet eller hensiktsmessig for kunden, benevnt i forskrifter som «egnethetstest» og «hensiktsmessighetstest». Klassifiseringen har betydning for omfanget av disse testene samt for vurderingen av hva som vil utgjøre «beste utførelse» ved gjennomføring av handler for kunden, se punkt 7.3. Forretningsvilkårene gjelder for kunder klassifisert som profesjonelle kunder og ikke-profesjonelle kunder. Kunder klassifisert som profesjonelle anses likevel for å ha særlige forutsetninger for selv å vurdere de enkelte markedet, investeringsalternativ, handler og den rådgivning Sparebanken Sør yter. Profesjonelle kunder kan ikke påberope seg særskilte regler og vilkår som er fastsatt for å beskytte den ikke-profesjonelle kunde.

Kunden kan anmode Sparebanken Sør om å endre kundeklassifiseringen. Informasjon om slik omklassifisering og om konsekvensene av dette kan fås ved henvendelse til Sparebanken Sør.

5. Kundens ansvar for opplysninger gitt Sparebanken Sør, fullmakter mv.

For å oppfylle kravet i vphl. om å foreta egnethets- og hensiktsmessighetstest, har Sparebanken Sør plikt til å innhente opplysninger fra kunder. Kunden forplikter seg til å gi Sparebanken Sør fyllestgjørende og korrekte opplysninger om egen finansiell stilling, investeringserfaring og investeringsmål som er relevant for de ønskede tjenester og finansielle instrumenter/produkter. Kunden forplikter seg også til å informere Sparebanken Sør dersom det skjer vesentlige endringer i opplysninger som tidligere er gitt.

Kunden er innforstått med at Sparebanken Sør er berettiget til å legge opplysningene gitt av kunden til grunn for sin vurdering av om tjenesten eller det finansielle instrumentet/produktet er egnet eller hensiktsmessig for kunden og vil i utgangspunktet ikke foreta egne undersøkelser. Videre er kunden innforstått med at dersom Sparebanken Sør ikke gis tilstrekkelige opplysninger, vil Sparebanken Sør ikke kunne avgjøre om tjenesten eller det finansielle instrumentet/produktet er hensiktsmessig eller egnet for kunden. Ved investeringsrådgivning vil kunden da bli informert om at den aktuelle tjenesten eller instrument ikke kan ytes. I forhold til de øvrige investeringstjenestene vil kunden i slike tilfeller

bli informert om at opplysningene gitt Sparebanken Sør er utilstrekkelige og at tjenesten eller produktet da er å betrakte som uhensiktsmessig. Dersom kunden på tross av slik advarsel fortsatt ønsker tjenesten eller produktet, vil den likevel kunne bli gjennomført.

Kunden forplikter seg til å etterleve den lovgivning og de regler, vilkår og betingelser som til enhver tid gjelder for det enkelte handelssystem som handler gjøres på. Det samme gjelder for oppgjør og clearing gjennom de enkelte oppgjørs- eller clearingsentraler.

Kunden innestår for at egen handel og oppgjør skjer i samsvar med og innenfor de tillatelser og fullmakter som måtte gjelde for kundens handel med finansielle instrumenter. Kunden skal etter krav fra Sparebanken Sør dokumentere slike tillatelser og fullmakter. De som kunden er et utenlandsk foretak, forbeholder Sparebanken Sør seg retten til på kundens regning å kreve fremlagt en begrunnet juridisk uttalelse om kundens tillatelser og fullmakter til å inngå den aktuelle handel.

Kunden skal gi Sparebanken Sør en oversikt over den eller de personer som kan inngi ordre, utføre handel, inngå annen avtale knyttet til finansielle instrumenter/produkter eller som har fullmakt til å akseptere handler på vegne av kunden. Handel eller aksept fra disse er bindende for kunden med mindre Sparebanken Sør ikke var god tro med hensyn til den enkelte persons fullmakter. Kunden er ansvarlig for til enhver tid å holde Sparebanken Sør oppdatert med hensyn til hvem som kan inngi ordre eller akseptere handler for kunden. Sparebanken Sør vil ikke akseptere fullmakter som angir rammer for den enkelte kundes handel, med mindre dette på forhånd er skriftlig avtalt. Kunden forplikter seg til å sikre at de midler og finansielle instrumenter som det enkelte oppdrag omfatter er fri for heftelser av enhver art, så som pant, sikkerhetsrett (tilbakeholdsrett) arrest mv. Det samme gjelder for de tilfeller der kunden handler som fullmektig for tredjemann.

Kunden forplikter seg til å gi opplysninger til Sparebanken Sør, dersom kunden inngir ordre om salg av finansielle instrumenter som kunden ikke har tilgang til (short salg).

6. Risiko

Kunden er innforstått med at investeringer i og handel med finansielle instrumenter og andre beslektede instrumenter er forbundet med risiko for tap. Den investerte kapital kan øke eller reduseres i verdi. Verdien av de finansielle instrumenter avhenger blant annet av svingninger i finansmarkedene. Historisk verdiutvikling og avkastning kan ikke benyttes som pålitelig indikator på fremtidig utvikling og avkastning på finansielle instrumenter. For mer detaljert informasjon om egenskaper knyttet til de ulike finansielle instrumenter samt til den risiko som er knyttet til handel med ulike finansielle instrumenter vises det til informasjonsskriv på www.sor.no. Dette materialet vil bli oversendt til kunden forut for Sparebanken Sørs levering av tjenester til kunden dersom dette er påkrevd. Kunden må selv evaluere risikoen forbundet med det aktuelle instrument og marked.

Kunden bør avstå fra å foreta investeringer i og handel med finansielle instrumenter og andre beslektede instrumenter dersom kunden selv ikke er innforstått med den risiko som er forbundet med slik investering eller handel. Kunden oppfordres til å søke råd hos Sparebanken Sør og andre relevante rådgivere og, etter

SPAREBANKEN SØR

behov, søke utfyllende informasjon i markedet før kunden tar sin beslutning. Alle handler kunden gjennomfører etter at det er innhentet råd fra Sparebanken Sør skjer på kundens eget ansvar og etter kundens eget skjønn og avgjørelse. Sparebanken Sør påtar seg under enhver omstendighet intet ansvar for rådgivningen dersom kunden helt eller delvis fraviker de råd Sparebanken Sør har gitt. Sparebanken Sør garanterer ikke for noe bestemt utfall av en kundes handel.

7. Ordre og oppdrag - avtaleslutning

7.1 Inngivelse og aksept av ordre og inngåelse av avtale

Ordre fra kunden kan inngis muntlig eller skriftlig på papir. Det vil kunne gjelde begrensninger for inngivelse av ordre via e-post SMS, MNS, AOL, Bloomberg, Reuters og andre meldingssystemer mv.. Nærmere informasjon om dette fåes ved henvendelse til Sparebanken Sør. Ordren er bindende for kunden når ordren har kommet frem til Sparebanken Sør med mindre annet er særskilt avtalt. For handel i ikke-standardiserte derivater (OTC), samt handel i valuta- og renteinstrumenter herunder veksling av valuta, vil avtale om handel anses inngått med bindende virkning når vilkår for den aktuelle avtalen er akseptert av kunden.

Kunden kan ikke forestå programhandel mot eller via Sparebanken Sør med mindre dette er særskilt avtalt.

7.2 Oppdragsperiode for ordre

For ordre knyttet til handel i omsettelige verdipapirer og derivatkontrakter med omsettelige verdipapirer som underliggende instrument gjelder ordren oppdragsdagen eller til stenging av den markeds plass ordren er lagt inn på og bortfaller deretter, med mindre annet er avtalt eller fremgår for den aktuelle ordretype eller ordrespesifikasjon. For andre oppdrag avtales oppdragets varighet særskilt.

Oppdragsdag er den dag kundens ordre til Sparebanken Sør om å kjøpe eller selge finansielle instrumenter gjennom eller til/fra et annet foretak er kommet frem til Sparebanken Sør. For de tilfeller Sparebanken Sør initierer en handel anses oppdragsdag å være den dag Sparebanken Sør tar kontakt med kunden og får aksept for oppdraget vedrørende kjøp eller salg av de aktuelle finansielle instrumenter.

Ordren kan tilbakekalles i den grad den ikke er utført av Sparebanken Sør.

7.3 Retningslinjer for ordreførelse

Sparebanken Sør vil søke å sikre kunden best mulige betingelser ved utførelse av mottatte ordre innenfor oppdragsperiodens varighet. Sparebanken Sør har utarbeidet retningslinjer for ordreførelse som blant annet angir i hvilke handelssystemer transaksjoner ulike finansielle instrumenter skal gjennomføres. Handler vil bli gjennomført i overensstemmelse med disse retningslinjene med mindre kunden har gitt spesifikke instruksjoner om hvordan handelen skal gjennomføres. Ordren vil i så tilfelle utføres i tråd med slik instruksjon.

Retningslinjene for ordreførelse må særskilt godkjennes av kunden før Sparebanken Sør utfører ordre på vegne av kunden.

Sparebanken Sør forbeholder seg rett til å aggregere kundens ordre med ordre fra andre kunder, personer eller foretak, som er eller ikke er tilknyttet Sparebanken Sør som beskrevet i retningslinjene for ordreførelse. Aggregering av ordre vil kunne finne sted dersom det er usannsynlig at aggregering generelt vil

være til ulempe for kundene. Kunden er imidlertid inneforstått med at aggregering av ordre i enkelttilfeller kan medføre en ulempe.

Sparebanken Sør forbeholder seg også rett til å aggregere kundens ordre med transaksjoner foretatt for Sparebanken Sør's egen regning. Dersom den samlede ordren kun delvis utføres, vil kundens ordre.

i utgangspunktet bli prioritert fremfor Sparebanken Sør's ordre. Unntak fra dette gjelder imidlertid dersom Sparebanken Sør ikke hadde kunnet utføre handelen på tilsvarende fordelaktige vilkår uten aggregeringen. Ordre fra kunde som normalt handler for fremmed regning, dvs. for sin arbeidsgiver eller annen fysisk eller juridisk person, vil bli avvist dersom kunden ved inngivelse av ordre ikke klart angir hvem ordren foretas for regning av. Dersom kunden samtidig inngir ordre både for egen regning og for regning av sin arbeidsgiver eller annen fysisk eller juridisk person, vil Sparebanken Sør prioritere den oppdragsgiver kunden representerer.

7.4 Nærmere om særskilte handelsregler

For handel med finansielle instrumenter (egenkapitalinstrumenter og fremmedkapitalinstrumenter) notert på Oslo Børs/Oslo Axess med unntak av derivatkontrakter, gjelder de særskilt fastsatte handelsregler (Norex Member Rules) i forholdet mellom kunden og Sparebanken Sør. Dette regelverket omhandler registrering av ordre og handler i handelssystemet, herunder hvilke ordrebetingelser som generelt kan benyttes og de nærmere regler for prioritering og gyldighet mv. Se i denne sammenheng www.oslobors.no eller www.osloaxess.no.

For handel som gjennomføres på annen norsk eller utenlandsk markeds plass, gjelder i forholdet mellom kunden og Sparebanken Sør de fastsatte handelsregler som gjelder for den aktuelle markeds plass.

7.5 Kansellering av ordre og omsetning

I henhold til Norex Member Rules kan Oslo Børs/Oslo Axess under gitte forutsetninger kansellere ordre og omsetninger. Slik sletting vil være bindende for kunden. Tilsvarende vil kunne gjelde ved kansellering av ordre og omsetninger på annen norsk eller utenlandsk markeds plass .

8. Levering og betaling (oppgjør) av finansielle instrumenter i Norge

8.1 Omsettelige verdipapirer, verdipapirfondsandeler, standardiserte finansielle terminkontrakter og opsjoner samt sertifikater
For handel i Norge av omsettelige verdipapirer på regulert marked verdipapirfondsandeler, standardiserte finansielle terminkontrakter og opsjoner på kjøp eller salg av finansielle instrumenter registrert Verdipapirsentralen (VPS), er den ordinære oppgjørfrist tre børsdager (T+3), med mindre annet er avtalt. Med børsdag menes enhver dag norsk børs holder åpent.

For sertifikater er oppgjørfristen tre børsdager (T+2) med mindre annet er avtalt.

Oppgjørfrist beregnes fra og med handelsdag til og med oppgjørsdag.

Oppgjør er betinget av at kunden stiller til disposisjon for Sparebanken Sør nødvendige midler og finansielle instrumenter på eller før oppgjørsdag. Med mindre annet er særskilt avtalt har Sparebanken Sør kundens tillatelse og fullmakt til, i samsvar med den enkelte handel eller transaksjon, å belaste kundens bankkonto eller å inngi anmodning om belastning av kundens bankkonto så fremt ikke den aktuelle bank krever at særskilt skriftlig belastningsfullmakt skal være inngitt av kunde. Kunden anses å ha levert VPS-registrerte finansielle instrumenter til Sparebanken Sør når de finansielle instrumentene er mottatt på en av Sparebanken Sørs verdipapirkontoer i VPS eller på en annen av Sparebanken Sør angitt verdipapirkonto i VPS.

Kunden plikter innen oppgjørsfristen å levere de solgte finansielle instrumenter til Sparebanken Sør eller frigi de solgte finansielle instrumenter på sin verdipapirkonto i VPS eller annet tilsvarende register. Inngivelse av ordre om salg av finansielle instrumenter registrert i VPS, eller aksept av et salgstilbud, medfører, med mindre annet er skriftlig avtalt, at Sparebanken Sør registrerer handels- og spørrefullmakt på kundens VPS-konto til fordel for megler, for å få tilgang til de aktuelle finansielle instrumenter. Levering av fysiske finansielle instrumenter skal skje i henhold til særskilt avtale med Sparebanken Sør.

Kunden anses å ha betalt kjøpesummen til Sparebanken Sør når denne er godskrevet på Sparebanken Sør's bankkonto med valuteringsenest på oppgjørsdag.

8.2 Valuta (spot)

For handel med valuta (spot) er den ordinære oppgjørsfrist tre bankdager (T+2) (handelsdag inkludert), med mindre annet er avtalt. Med bankdag menes dag banker i det aktuelle markedet holder åpent. Oppgjørsfrist beregnes fra og med handelsdag til og med oppgjørsdag.

8.3 Øvrige finansielle instrumenter

For andre finansielle instrumenter gjelder særlige oppgjørsfrister og oppgjørsregler. Disse oppgjørsregler og oppgjørsfrister vil fremgå av de særskilte avtaler som nevnt i punkt 2 andre ledd, og undertiden kunne fremgå av den produktinformasjon som er utarbeidet for det enkelte produkt. For handel i ikke-standardiserte derivater (OTC) samt handel i valuta- og renteinstrumenter, herunder vekslings av valuta, vil oppgjørsfrister og oppgjørsregler kunne avtales ved avtaleinngåelse. I slike tilfeller vil oppgjørsfrister og oppgjørsregler fremgå av bekreftelsen som sendes kunden etter at avtale er inngått.

9. Rapportering om utførte tjenester - bekreftelse på avtaler og utførte oppdrag

Sparebanken Sør vil ved sluttsettel/bekreftelse eller på annen måte straks rapportere til kunden om de tjenester den har utført eller de avtaler som er inngått. I den grad det er relevant vil sluttsettel/ bekreftelse omfatte opplysninger om omkostninger i forbindelse med den handel som er gjennomført for kunden. Utover dette vil sluttsettel/bekreftelse inneholde informasjon i henhold til den til enhver tid gjeldende rett.

Bekreftelser som skal påtegnes av kunden, skal straks etter mottak påtegnes og deretter sendes i retur til Sparebanken Sør slik dette er angitt i bekreftelsen eller på annen måte avtalt med kunden. Sparebanken Sør forbeholder seg rett til å korrigere åpenbare feil sluttsettel eller annen bekreftelse. Slik korrigerings skal gjøres straks feilen blir oppdaget.

Levering av finansielle instrumenter registrert i VPS kan bekreftes ved endringsmelding fra VPS i den grad kunden har avtalt med kontofører å motta slike bekreftelser.

10. Reklamasjon mellom Sparebanken Sør og kunden

Dersom kunden har avtalt å motta sluttsettel eller annen bekreftelse per e-post eller annet elektronisk medium og kunden ikke har mottatt slik sluttsettel eller bekreftelse innen utgangen av neste børsdag/bankdag etter at avtale er inngått eller etter oppdragsperiodens utløp, må kunden så raskt som mulig og senest innen utgangen av andre børsdag/bankdag etter at avtale er inngått eller etter oppdragsperiodens utløp, meddele dette til Sparebanken Sør. Dersom kunden har avtalt å motta sluttsettel eller annen bekreftelse per ordinær post og kunden ikke har mottatt sluttsettel eller annen bekreftelse innen tre børsdager og innen syv børsdager for kunder med utenlandsk adresse etter at avtale er inngått eller etter oppdragsperiodens utløp, må kunden så raskt som mulig og senest innen utgangen av henholdsvis fjerde og åttende børsdag etter at avtale er inngått eller etter oppdragsperiodens utløp meddele dette til Sparebanken Sør. Kunden skal straks etter mottak av sluttsettel eller annen bekreftelse kontrollere denne og skal så snart som mulig etter mottakelse og senest innen utgangen av neste børsdag/bankdag, - dersom reklamasjon ikke kunne inngis innen normal kontortids utløp på mottaksdagen - gi melding til Sparebanken Sør dersom han vil gjøre gjeldende at noe av det som fremkommer av sluttsetdelen/bekreftelsen er i strid med ordren, oppdraget eller den inngåtte handel. Dersom kunden ikke reklamerer som angitt over, vil kunden kunne bli bundet av slik sluttsettel/bekreftelse selv om denne ikke ersamsvar med inngått avtale/vilkår for handelen.

Dersom levering til kunden av finansielle instrumenter ikke er skjedd på oppgjørsdag og kunden har stilt de nødvendige midler til disposisjon for Sparebanken Sør, må kunden straks kontakte Sparebanken Sør og eventuelt erklære heving overfor Sparebanken Sør dersom kunden vil påberope forsinkelsen som grunnlag for å heve avtalen. Hevingserklæringen vil ikke få noen virkning dersom kunden mottar oppfyllelse innen to børsdager etter at slik hevingserklæring er mottatt. Kunden har i denne perioden ikke rett til å slutte dekningsavtale for Sparebanken Sørs regning og risiko.

Med «straks» i foregående ledd forstås samme dag eller - dersom reklamasjon eller innsigelse ikke kunne inngis innen normal kontortids utløp - senest innen utgangen av neste børsdag.

Fristen regnes fra det tidligste av:

- det tidspunkt kunden fikk eller burde fått kunnskap om at levering ikke er skjedd ved innsyn på VPS-konto, ved hjelp av elektronisk bekreftelsessystem, ved underretning fra forvalter eller på annen måte.
- det tidspunkt endringsmelding fra VPS kom frem til eller i henhold til tiden for ordinær postgang burde ha kommet frem til den adresse kunden har oppgitt.

Dersom betaling til kunden ikke er skjedd til den tid som er fastsatt avtalen og kunden har levert de aktuelle finansielle instrumenter eller stilt disse til disposisjon for Sparebanken Sør, må kunden

SPAREBANKEN SØR

straks han har konstatert eller burde ha konstatert at oppgjør ikke er mottatt kontakte Sparebanken Sør og eventuelt erklære heving overfor Sparebanken Sør dersom kunden vil påberope forsinkelsen som grunnlag for å heve avtalen. Kunden kan bare heve avtalen dersom forsinkelsen er vesentlig.

Ved kjøp eller salg av finansielle instrumenter gjennom Sparebanken Sør gjelder de alminnelige regler om avtalers ugyldighet tilsvarende forholdet mellom kjøperen og selgeren. Dersom kunden vil gjøre gjeldende at en avtale ikke er bindende grunnet ugyldighet, må kunden fremsette innsigelse om dette straks etter at kunden fikk kunnskap om eller burde fått kunnskap om de forhold som påberopes som grunnlag for ugyldigheten. (I alle tilfelle må innsigelsen være fremsatt innen seks måneder etter at avtalen er sluttet.) Slik innsigelse vil ha slik virkning i forhold til

Sparebanken Sør som følger av de alminnelige regler om avtalers ugyldighet.

Muntlig reklamasjon eller innsigelse skal umiddelbart bekreftes skriftlig. Dellevering til kunden gir ham ikke rett til å heve avtalen med mindre kunden har tatt uttrykkelig forbehold om full levering.

For avtaler om handel med valuta (valutaspot) skal reklamasjonsfristene beregnes ut fra bankdager og ikke børsdager.

Dersom kunden ikke har reklamert innenfor den tid som er angitt ovenfor, anses reklamasjonsretten som bortfalt.

11. Angrerett

Det er ikke angrerett etter angrerettloven på de tjenester og handler finansielle instrumenter som omfattes av Forretningsvilkårene.

12. Handel i utlandet, herunder oppbevaring av kunders aktiva

For handel med og oppgjør av utenlandske finansielle instrumenter henvises til de handelsregler og oppgjørs- eller leveringsbetingelser som er fastsatt i det land eller av den markeds plass hvor de finansielle instrumenter er kjøpt eller solgt. Det vises for øvrig til den særskilte avtale som skal inngås for denne type handel, jf. punkt 2 nr 10.

Dersom finansielle instrumenter eller kundemidler er oppbevart i en annen jurisdiksjon i forbindelse med ytelse av investeringstjenester eller tilknyttet tjeneste, vil Sparebanken Sør informere kunden om dette. Kunden er inneforstått med at hans rettigheter i forbindelse med slike aktiva kan avvike fra det som gjelder i Norge. Kunden er videre inneforstått med at oppgjør og sikkerhetsstillelse i utenlandske markeder kan innebære at kundens aktiva som er avgitt til oppgjør eller som sikkerhetsstillelse ikke holdes atskilt fra det eller de av Sparebanken Sør benyttede utenlandske verdipapirforetaks og/eller oppgjørsrepresentanters egne midler. Kunden er inneforstått med at han selv bærer risikoen for egne aktiva som er overført til utenlandske banker, verdipapirforetak, oppgjørsagenter, oppgjørssentraler o.l. i form av oppgjør eller sikkerhetsstillelse og at Sparebanken Sør's ansvar overfor kunden for slike aktiva er begrenset i samsvar med lover og regler i det aktuelle land eller på det aktuelle marked. Sparebanken Sør påtar seg uansett ikke noe ansvar ut over det som vil følge etter norsk rett, se punkt 18, med mindre annet er skriftlig avtalt med kunden.

13. Mislighold

Kunden anses å ha misligholdt sine forpliktelser i henhold til

Forretningsvilkårene bl.a. når

- 1 levering av finansielle instrumenter eller penger ikke skjer innen oppgjørsfristen eller kunden ikke oppfyller enhver annen vesentlig forpliktelse etter Forretningsvilkårene,
- 2 kunden inngår særskilt avtale med sine kreditorer om betalingsutsettelse, blir insolvent, innleder gjeldsforhandlinger av enhver art, innstiller sine betalinger eller tas under konkursbehandling eller offentlig administrasjon,
- 3 kunden avviker sin virksomhet eller vesentlige deler av denne.

Sparebanken Sør har ved mislighold rett, men ikke plikt til å:

- 1 Erklære samtlige uoppgjorte handler som misligholdt og ikke-utførte oppdrag som kansellert og avsluttet
  - 2 Utøve sin sikkerhetsrett i henhold til vphl § 12-2
- Sparebanken Sør har tilbakeholdsrett i de finansielle

instrumenter som Sparebanken Sør har kjøpt for kunden, jf. vphl § 12-2

Dersom kunden ikke har betalt kjøpesummen innen tre - 3 - dager etter oppgjørsfristen kan Sparebanken Sør, med mindre annet er skriftlig avtalt, og uten ytterligere varsel, selge de finansielle instrumentene for kundens regning og risiko til dekning av Sparebanken Sør's krav. Slikt salg skal normalt skje til børskurs eller en kurs som etter markedets stilling er rimelig. Dersom de aktuelle finansielle instrumenter er overført til kundens verdipapirkonto i VPS eller annet tilsvarende register for finansielle instrumenter anses kunden å ha friggitt de finansielle instrumentene eller å ha gitt fullmakt til slik frigivelse for gjennomføring av dekningsalg.

- 3 Realisere andre aktiva enn de som er omfattet av punkt 2 ovenfor, og kunden anses å ha samtykket i slikt tvangssalg gjennom uavhengig megler, jf. lov om tvangsfullbyrdelse § 13 annet ledd.
- 4 Stenge alle posisjoner som er gjenstand for sikkerhetsstillelse og/eller marginberegning,
- 5 Benytte til motregning samtlige av Sparebanken Sør's tilgodehavender mot kunden fra andre finansielle instrumenter og/eller tjenester - herunder krav på kurtasje, utlegg for skatter og avgifter, krav på renter mv. og utgifter eller tap som følge av kundens mislighold av en eller flere forpliktelser overfor Sparebanken Sør - overfor ethvert tilgodehavende kunden har mot Sparebanken Sør på misligholdstidspunktet - enten kravene er samme eller ulik valuta. Krav i utenlandsk valuta blir å omregne til NOK etter markedskurs på misligholdstidspunktet
- 6 Gjennomføre for kundens regning og risiko hva Sparebanken Sør anser nødvendig til dekning eller reduksjon av tap eller ansvar som følger av avtaler inngått for eller på vegne av kunden herunder reversering av transaksjoner
- 7 Dersom kunden ikke leverer avtalt ytelse eller beløp, herunder ikke leverer de finansielle instrumenter på avtalt tidspunkt til Sparebanken Sør, kan Sparebanken Sør umiddelbart foreta dekningskjøp eller innlån av finansielle instrumenter for kundens regning og risiko for å oppfylle sin leveringsplikt overfor kjøper. Tilsvarende kan Sparebanken Sør foreta de handlinger Sparebanken Sør anser nødvendig for å redusere det tap eller ansvar som følger av kundens mislighold av avtale inngått med Sparebanken Sør, herunder foreta handlinger for å

SPAREBANKEN SØR

redusere risiko for tap knyttet til endringer i valutakurser, renter samt andre kurser eller priser som kundens handel er knyttet til. Kunden plikter å erstatte Sparebanken Sør's eventuelle tap med tillegg av forsinkelsesrente og eventuelle gebyrer.

- 8 Kreve dekket alle kostnader og tap Sparebanken Sør er blitt påført som følge av kundens mislighold, herunder, men ikke begrenset til, kurstap ved dekningshandel og reverseringsforretninger, utgifter påløpt ved lån av finansielle instrumenter, renter, tap som følge av endringer i valutakurser, renter m.m. og andre forsinkelsesgebyrer.

For øvrig gjelder kjøpslovens bestemmelser om forventet (antesipert) mislighold, herunder heving ved slikt mislighold.

Ved transaksjoner som følge av kundens mislighold eller forventede mislighold bærer kunden iht. punkt 13 nr. 8 over, risikoen for kurs- eller markedsendringer frem til transaksjonen er gjennomført, dog slik at en eventuell gevinst ikke tilfaller kunden med mindre kunden kan godtgjøre at han ville kunnet gjøre opp sin forpliktelse på oppgjørsdagen og at årsaken til at oppgjøret ikke skjedd ikke kan legges ham til last. Dette gjelder uavhengig av om transaksjonen er en dekningstransaksjon foretatt av Sparebanken Sør eller om det er en transaksjon foretatt av kunden etter at Sparebanken Sør har varslet at misligholdsbeføyelser vil bli iverksatt.

14. Renter ved mislighold

Ved Sparebanken Sør's eller kundens mislighold svares rente tilsvarende til enhver tid gjeldende forsinkelsesrente jf. forsinkelsesrenteloven, med mindre annet er særskilt avtalt.

15. Godtgjørelse

Sparebanken Sør's godtgjørelse i form av kurtasje, kursdifferanse eller annet, eventuelt med tillegg av avgifter knyttet til handel og clearing mv. vil være gjenstand for individuell avtale.

Kurtasje er en provisjon (godtgjørelse) som legges til eller trekkes fra verdien av de finansielle instrumenter som kunden kjøper eller selger. Kurtasje angis normalt som en prosentsats. Inntil et bestemt investeringsbeløp, betaler kunden en bestemt minimumskurtasje. Alternativt kan godtgjørelse beregnes som en kursdifferanse, dvs. et påslag på kjøpskurs eller et fradrag i salgskurs.

Kunden vil før gjennomføring av en tjeneste motta nærmere informasjon om betalingsbetingelser og de totale kostnader kunden skal betale for det enkelte finansielle instrumentet investeringstjenesten eller tilknyttet tjeneste. Herunder skal det opplyses om provisjoner, gebyrer og alle skatter og avgifter som skal betales via Sparebanken Sør. Om kostnadene ikke kan angis presist skal grunnlaget for beregningen opplyses. I tillegg skal det opplyses om det kan forekomme andre avgifter og/eller kostnader som ikke betales eller blir pålagt gjennom Sparebanken Sør.

Sparebanken Sør forbeholder seg rett til å gjøre fradrag i kundens tilgodehavende for omkostninger som nevnt i første ledd, samt for eventuelle skatter, omsetningsavgifter og lignende.

For de tilfeller der handel ikke kommer i stand, vil Sparebanken Sør ikke kreve godtgjørelse med mindre annet er særskilt avtalt.

16. Forvaltning - Kontoføring i VPS

Sparebanken Sør vil, med mindre annet er avtalt, ikke opptre som forvalter for kunder i relasjon til den til enhver tid

gjeldende aksjelovgivning.

Dersom Sparebanken Sør har finansielle instrumenter til forvaltning eller depot for kunden, skal egen avtale inngås for denne virksomhet. Sparebanken Sør kan inngå avtale med annen depotmottaker om forvaltning eller depot for kunden. Valg av slik depotmottaker skjer etter Sparebanken Sør's beste skjønn og kunden anses å ha akseptert valg av depotmottaker med mindre annet fremgår av den særskilte forvaltnings- eller depotavtale. Sparebanken Sør påtar seg intet ansvar for slik depotmottakers eventuelle mislighold ved håndtering eller forvaltning av kundens aktiva.

Dersom Sparebanken Sør skal være kontofører for kundens VPS-konto eller verdipapirkonto i annet tilsvarende register, skal det inngås egen avtale om dette.

17. Fullmektiger (mellommenn), forvaltere og oppgjørsagenter

Dersom kunden inngir ordre eller oppdrag som fullmektig, forvalter, oppgjørsagent el. for tredjemann, er kunden og den han opptrer på vegne av eller for, bundet av Forretningsvilkårene. Kunden er solidarisk ansvarlig overfor Sparebanken Sør for denne tredjemanns forpliktelser i det omfang forpliktelsene er et resultat av kundens ordre eller oppdrag.

Dersom kunden benytter forvalter, oppgjørsbank eller andre mellommenn, fordres det at dette reguleres i særskilt avtale. Bruk av slike mellommenn fritar ikke sluttkunden for dennes ansvar i henhold til Forretningsvilkårene.

18. Oppbevaring av kunders aktiva - klientkonti

Sparebanken Sør vil sikre at kundens aktiva holdes atskilt fra Sparebanken Sør's egne aktiva og så langt mulig beskyttes mot Sparebanken Sør's øvrige kreditorer. Kunden vil bli godskrevet renter på sine pengemidler etter Sparebanken Sør's alminnelige betingelser.

Midler som Sparebanken Sør oppbevarer på vegne av kunden vil bli innsatt på klientkonto i Sparebanken Sør eller i annen kredittinstitusjon eller godkjent pengemarkedsfond etter skriftlig samtykke fra kunden. Denne konto kan være samlekonto for midler Sparebanken Sør oppbevarer på vegne av fere kunder. Dersom banken går konkurs, vil kontoen være dekket av reglene om bankenes sikringsfond. For innskudd i Sparebanken Sør, som er medlem av den norske sikringsfondsordningen, vil en samlet kundekonto bli erstattet med et beløp på inntil kroner 2.000.000. Kundens dekningsrett vil i slike tilfeller bli tilsvarende redusert. Dersom innskudd skjer i en kredittinstitusjon som ikke er medlem av den norske sikringsfondsordningen, vil dekningen fremgå av reglene for sikringsordningen i det landet kredittinstitusjonen er medlem. Også dette tilfellet vil dekningsretten kunne bli redusert.

Kundens finansielle instrumenter vil, dersom disse er registrert i VPS eller liknende verdipapirregister, bli overført til kundens konto i dette register. Dersom det finansielle instrumentet ikke er registrert, vil det bli oppbevart i depot hos bank eller annet depositar. Dersom register, bank eller annen depositar går konkurs vil kundens finansielle instrumenter normalt være beskyttet ved separatistrett.

Sparebanken Sør påtar seg intet ansvar overfor kunden for de

aktiva som er overført til kundekontoer hos tredjepart (herunder samlekontoe), forutsatt at slik tredjepart er valgt i henhold til gjeldende rett og Sparebanken Sør ellers har oppfylt alminnelig krav til aktsomhet. Dette vil også gjelde dersom tredjepart blir insolvent eller går konkurs. For ytterligere informasjon om ansvarsfraskrivelser, se punkt 20.

Dersom informasjon ikke er gitt på annen måte, vil Sparebanken Sør minst en gang årlig sende kunden en oversikt over de aktiva Sparebanken Sør oppbevarer på vegne av kunden. Sparebanken Sør kan ikke anvende finansielle instrumenter Sparebanken Sør oppbevarer på kundens vegne med mindre annet er særskilt avtalt.

For handel og oppgjør i utenlandske markeder gjelder særskilte regler, jf. punkt 12.

19. Ansvar og ansvarsfritak

Sparebanken Sør er ansvarlig overfor kunden for oppfyllelse av kjøp eller salg den har sluttet på vegne av eller med kunden. Dette gjelder likevel ikke dersom kunden på forhånd har godkjent den annen part som motpart i handelen.

Sparebanken Sør påtar seg intet ansvar for oppgjør dersom kunden ikke stiller til disposisjon for Sparebanken Sør de avtalte midler og/ eller finansielle instrumenter på eller før oppgjørsdag. Sparebanken Sør er heller ikke ansvarlig dersom en uegnet eller uhenksom tjeneste ytes som følge av at kunden har gitt Sparebanken Sør ufullstendige eller uriktige opplysninger, jf. punkt 5.

Sparebanken Sør påtar seg intet ansvar for indirekte skade eller tap som påføres kunden som følge av at kundens avtale(r) med tredjemann helt eller delvis faller bort eller ikke blir riktig oppfylt.

Sparebanken Sør eller dens ansatte er for øvrig ikke ansvarlig for kundens tap så lenge Sparebanken Sør eller dens ansatte ved rådgivning eller gjennomføring av ordre eller oppdrag har oppfylt alminnelige krav til aktsomhet. For de tilfeller der Sparebanken Sør har benyttet kredittinstitusjoner, verdipapirforetak, oppgjørssentraler, forvaltere eller andre tilsvarende norske eller utenlandske medhjelpere, vil Sparebanken Sør eller dens ansatte kun være ansvarlig for disse medhjelperes handlinger eller unnlatelser dersom Sparebanken Sør ikke har oppfylt alminnelige krav til aktsomhet ved utvelgelsen av sine medhjelpere. Dersom medhjelpere som nevnt forrige punktum er benyttet etter ordre eller krav fra kunden, påtar Sparebanken Sør seg intet ansvar for feil eller mislighold fra disse.

Sparebanken Sør er ikke ansvarlig for skade eller tap som skyldes hindring eller andre forhold utenfor Sparebanken Sør's kontroll, herunder strømbrydd, feil eller brydd i elektroniske databehandlingssystemer eller telenett mv, brann, vannskade, streik lovendringer, myndighetenes pålegg eller lignende omstendigheter.

Når handel er utført på et norsk eller utenlandsk regulert marked etter ordre eller krav fra kunden, vil Sparebanken Sør ikke være ansvarlig for feil eller mislighold begått av dette regulerte markedet eller eventuell tilknyttet oppgjørssentral. Kunden anses herved innforstått med at det enkelte regulerte marked eller den enkelte oppgjørssentral kan ha fastsatt egne regler for regulering av sitt ansvar overfor medlemmer av det regulerte marked eller oppgjørssentralen, kunder mv. med større eller mindre grad av ansvarsfraskrivelser.

Sparebanken Sør er ikke ansvarlig for de tilfeller der forsinkelse eller uteblivelse skyldes at penge- eller verdipapiroppkjøret er suspendert eller opphørt som følge av forhold utenfor Sparebanken Sør's kontroll Begrensninger i Sparebanken Sør's ansvar utover det som er angitt over kan følge av særskilt avtale med kunden.

20. Tilbakeholdelse av skatter mv.

Ved handel i utenlandske markeder kan Sparebanken Sør i henhold til lov, forskrift eller skatteavtale være pålagt å holde tilbake beløp tilsvarende ulike former for skatter eller avgifter. Det samme kan gjelde for handel i Norge på vegne av utenlandske kunder.

Der slik tilbakeholdelse skal skje, kan Sparebanken Sør foreta en foreløpig beregning av det aktuelle beløp og holde dette beløpet tilbake. Når endelig beregning foreligger fra kompetent myndighet skal eventuelt for mye tilbakeholdt skatt utbetales kunden så snart som mulig. Det vil være kunden som har plikt til å fremskaffe den nødvendige dokumentasjon for dette og som har ansvaret for at dokumentasjonen er korrekt.

21. Avslutning av forretningsforholdet

Handler eller transaksjoner som ligger til oppgjør ved avslutning av forretningsforholdet, skal avsluttes og gjennomføres så snart som mulig. Ved avslutning av forretningsforholdet skal Sparebanken Sør gjennomføre et sluttoppgjør der Sparebanken Sør er berettiget til å motregne i kundens tilgodehavende for Sparebanken Sør's tilgodehavende herunder for kurtasje, skatter, avgifter, renter mv.

22. Interessekonflikter

Sparebanken Sør vil søke å unngå at det oppstår interessekonflikter.

Sparebanken Sør har retningslinjer og regler for å sikre at virksomhetsområdene i Sparebanken Sør opererer uavhengig av hverandre slik at kundens interesser ivaretas på en trygghende måte. Særlig vil Sparebanken Sør vektlegge at det foreligger tilfredsstillende informasjonssperre mellom avdelinger for rådgivning eller tilrettelegging og andre avdelinger, samt mellom Sparebankens Sør's bankvirksomhet og den ordinære meglingen Sparebanken Sør.

Sparebanken Sør har videre en særlig plikt til å sørge for at kundens interesser går foran Sparebanken Sør's interesser. Likeledes skal enkelte kunder ikke usaklig tilgodeses på bekostning av andre kunder.

Dersom Sparebanken Sør har en særlig interesse ut over den alminnelige inntjening, f.eks. som følge av egne posisjoner av et visst omfang i de finansielle instrumenter rådgivningen gjelder, vil det bli opplyst om denne interesse.

Dette, samt de særskilte taushetspliktbestemmelser som gjelder, kan medføre at Sparebanken Sør's ansatte som har kontakt med kunden kan være forhindret fra å benytte eller ikke kjenner til informasjon som foreligger i Sparebanken Sør og som kan være relevant for kundens investeringsbeslutninger. I enkelte tilfeller vil kundens kontaktperson(er) i Sparebanken Sør ikke ha anledning til å utøve rådgivning med hensyn til bestemte investeringer. Sparebanken Sør kan i slike tilfeller ikke begrunne hvorfor den

ikke kan gi råd eller utføre en bestemt ordre.

Sparebanken Sør og dens ansatte kan ha egne interesser i relasjon til de handler kunden vil foreta. Dette kan bl.a. følge av:

- 1 rådgivning eller tilretteleggeroppdrag for det aktuelle investeringsobjekt
- 2 garantistillelse eller deltagelse i fulltegningskonsortier,
- 3 market-making og annen egenhandel,
- 4 rådgivning og utførelse av ordre for andre kunder,
- 5 upubliserte investeringsanbefalinger (analyser) utarbeidet av Sparebanken Sør,
- 6 ansattes egne posisjoner

23. Sikkerhetsstillelse for fondsvirksomheten

Sparebanken Sør er medlem av Verdipapirforetakenes sikringsfond samsvar med vphl.

Sikringsfondet skal gi dekning for krav som skyldes dets medlemmers manglende evne til å tilbakebetale penger eller levere tilbake finansielle instrumenter som oppbevares, administreres og forvaltes av medlemmene i forbindelse med utøvelse av investeringstjenester og/eller visse tilleggstjenester. Dekning ytes med inntil kroner 200.000 per kunde.

Sikkerheten dekker ikke krav som stammer fra transaksjoner omfattet av rettskraftig straffedom om hvitvasking av penger eller kunder som har ansvar for eller har dratt fordel av forhold som vedrører Sparebanken Sør, når slike forhold har forårsaket Sparebanken Sørs økonomiske vanskeligheter eller bidratt til en forverring av Sparebanken Sør's økonomiske situasjon. Sikkerheten dekker heller ikke krav fra finansinstitusjoner, kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper verdipapirforetak, verdipapirfond og andre foretak for kollektiv forvaltning, pensjonskasser og pensjonsfond samt fra eventuelle konsernselskaper til Sparebanken Sør.

24. Tiltak mot hvitvasking av penger

Ved etablering av kundeforhold skal kunden gjennom legitimasjonskontroll mv. dokumentere sin identitet samt angi og dokumentere eventuelle fullmakts- eller representasjonsforhold, slik at Sparebanken Sør til enhver tid kan oppfylle sine plikter i henhold til regler som følge av tiltak mot hvitvasking av penger, slik disse til enhver tid gjelder.

Kunden er kjent med at Sparebanken Sør er eller kan være forpliktet til å gi offentlige myndigheter alle relevante opplysninger knyttet til kundeforholdet eller enkeltransaksjoner. Dette kan skje uten at kunden opplyses om at slike opplysninger er gitt.

25. Opplysningsplikt overfor myndigheter, klageorgan og andre

Sparebanken Sør vil uaktet lovbestemt taushetsplikt gi informasjon om kunden, kundens transaksjoner, innstående på klientkonto og annet til de myndighetsorganer som måtte kreve dette i medhold av gjeldende rett.

Kunden anses å ha samtykket i at opplysninger som er undergitt taushetsplikt også kan gis til de markedsplasser, oppgjørssentraler o.l. som måtte kreve dette i medhold av lov, forskrift eller andre regler fastsatt for disse organer. Likeledes anses kunden å ha samtykket at slike opplysninger kan meddeles Bankklagenemnda der dette er påkrevd for behandlingen av klagesaker.

26. Endringer

Sparebanken Sør forbeholder seg rett til å endre Forretningsvilkårene. Vesentlige endringer får virkning fra det tidspunkt de skriftlig er meddelt kunden. Kunden anses å ha akseptert å motta melding om endringer per e-post dersom kunden har oppgitt e-post adresse til Sparebanken Sør. Andre endringer trer i kraft fra det tidspunktet de er publisert på Sparebanken Sør's Internettside. Endringer vil ikke ha virkning for ordre, handler, transaksjoner mv. som er inngitt eller gjennomført før tidspunktet for meddelelsen av endringene.

27. Meddelelser, språk og fullmakter

Kundens skriftlige meddelelser til Sparebanken Sør skal sendes pr brev, telefaks eller etter avtale pr SWIFT eller annen elektronisk kommunikasjon. Meddelelser sendt pr telefaks skal bekreftes ved oversendelse av originalbrev, med mindre annet fremgår av disse vilkår. I den grad kunden vet eller burde vite hvilken enhet Sparebanken Sør som er rette mottaker, må meddelelsen sendes til vedkommende enhet og anses i motsatt tilfelle for ikke mottatt av Sparebanken Sør. Kunden kan i kommunikasjon med Sparebanken Sør benytte norsk eller engelsk, eller annet språk etter avtale. Kunden skal ved etablering av forretningsforholdet meddele Sparebanken Sør personnummer/organisasjonsnummer, adresse telefon- og telefaksnummer, eventuelle elektroniske adresser samt eventuelle fullmektiger. Det samme gjelder for bankkontoer og verdipapirkontoer i VPS eller annet tilsvarende register. Eventuelle endringer skal straks meddeles Sparebanken Sør skriftlig.

28. Tolkning

I tilfelle motstrid med lovgivning som kan fravikes ved avtale skal Forretningsvilkårene ha forrang tilfelle der det henvises til lovgivning. I tilfelle der det henvises til lovgivning, andre regler eller disse vilkår, skal dette forstås slik disse lover, regler og vilkår til enhver tid gjelder Vedrørende forholdet mellom Forretningsvilkårene og øvrige avtaler inngått mellom Sparebanken Sør og kunden, se punkt 2.

29. Vernetting - lovvalg - tvisteløsning

Tvister i forholdet mellom kunden og Sparebanken Sør, herunder tvister som står i forbindelse med Forretningsvilkårene skal løses etter norsk rett med Aust-Agder tingrett som (ikke-eksklusivt) vernetting. Kunder med utenlandsk vernetting fraskriver seg enhver eventuell rett til å motsette seg at søksmål som har til knytning til disse forretningsvilkår fremmes for Aust-Agder tingrett. Kunder med vernetting i utlandet kan, uavhengig av overnevnte, saksøkes av Sparebanken Sør ved slikt vernetting dersom Sparebanken Sør ønsker dette.

Dersom kunden ikke er tilfreds med klagebehandlingen hos Sparebanken Sør, kan kunden i visse tilfeller bringe spørsmål om forståelsen av Forretningsvilkårene og forhold i tilknytning til Sparebanken Sør inn for Bankklagenemnda. Sparebanken Sør kan gi nærmere informasjon om klagebehandlingen for de enkelte produkter. Utenlandske kunder, herunder nordmenn hjemmehørende utlandet, som kan påberope seg lover eller regler som gir beskyttelse mot rettsforfølgelse fra Sparebanken Sør i relasjon til sine forpliktelser overfor Sparebanken Sør, fraskriver seg denne rett så langt dette ikke er i direkte strid med de aktuelle lover eller regler.

30. Personopplysningsloven

Sparebanken Sør ved leder er behandlingsansvarlig etter Personopplysningsloven.

Personopplysninger vil bli behandlet i samsvar med gjeldende lover og forskrifter. Formålet med behandlingen av personopplysninger er gjennomføring av de avtaler som inngås mellom Sparebanken Sør og kunden, administrasjon, fakturering/oppgjør samt markedsføring av investeringsprodukter og –tjenester.

Personopplysninger kan ved lovbestemt opplysningsplikt bli

utlevert til offentlige myndigheter. Kunden kan be om informasjon om hvilken behandling Sparebanken Sør foretar, og hvilke opplysninger som er registrert, jf. Personopplysningsloven § 18. Kunden kan kreve retting av uriktige eller mangelfulle opplysninger, samt kreve sletting av opplysninger når formålet med behandlingen er gjennomført og opplysningene ikke kan brukes/arkiveres til annet formål, jfr. Personopplysningsloven §§ 27 og 28.

KUNDEKLASSIFISERING

1 Klassifisering

Sparebanken Sør er pålagt å klassifisere alle kunder i ulike kundekategorier avhengig av profesjonalitet. Kundene skal klassifiseres som henholdsvis ikke-profesjonelle kunder, profesjonelle kunder eller kvalifiserte motparter.

Kundenes klassifisering vil kunne ha betydning for hvilke produkter og tjenester Sparebanken Sør kan tilby.

Omfanget av investorbekyttelse avhenger av kundekategori. Nedenfor følger en redegjørelse for hovedtrekkene ved investorbekyttelsen for hver kundekategori. Redegjørelsen er ikke uttømmende.

Lovgivingen åpner til en viss grad for at kunder som ønsker å bytte kundekategori, kan anmode om dette. Bytte av kundekategori må godkjennes av Sparebanken Sør. Selv om vilkårene for omklassifisering som følger nedenfor er oppfylt, står Sparebanken Sør likevel fritt til å vurdere hvorvidt anmodningen etterkommes.

2 Ikke-profesjonell kunde

2.1 Grad av investorbekyttelse

Kunder klassifisert i denne kundegruppen har den høyeste graden av investorbekyttelse. Dette innebærer blant annet at Sparebanken Sør i større grad enn for de øvrige kundekategorier er forpliktet til å tilpasse tjenesteytelsen til kundens individuelle behov og forutsetninger.

tillegg til at Sparebanken Sør i sin tjenesteyting til kunden er underlagt generelle regler om god forretningsskikk, vil Sparebanken Sør før handler eller rådgiving fin ner sted, vurdere hvorvidt en tjeneste/transaksjon, herunder finansielt instrument, er hensiktsmessig eller egnet for kunden. Investeringsrådgiving vil skje på bakgrunn av kundens opplysninger om investeringsmål, finansiell stilling samt erfaring og kunnskap om den aktuelle tjenesten/ transaksjonen.

Dersom kunden ønsker å gjennomføre en handel Sparebanken Sør ikke fin ner hensiktsmessig, tatt i betraktning kundens kunnskap og erfaring, har Sparebanken Sør en frarådingsplikt. Handelen kan likevel gjennomføres dersom kunden ønsker det på tross av advarselen.

Sparebanken Sørs plikt til å vurdere hvorvidt en tjeneste/transaksjon er hensiktsmessig, gjelder ikke i alle tilfeller. Blant annet foreligger det omfattende unntak for elektronisk handel, herunder Internetthandel.

:

Status som ikke-profesjonell kunde innebærer også en omfattende rett til å motta informasjon fra Sparebanken Sør. Sparebanken Sør er pliktig til blant annet å informere om de aktuelle finansielle instrumenter og risikoer forbundet med disse, handelssystemer og markedsplasser Sparebanken Sør benytter, samt priser og andre kostnader ved enhver transaksjon slik at kunden settes i stand til å foreta en informert investeringsbeslutning.

2.2 Adgang til omklassifisering

ikke-profesjonelle kunder kan anmode om å bli behandlet som profesjonell kunde eller kvalifisert motpart, under forutsetning av at nærmere angitte vilkår er oppfylt og at en nærmere angitt prosedyre følges. Slik omklassifisering medfører en lavere grad av investorbekyttelse.

2.2.1 Fra ikke-profesjonell kunde

1) De absolutte krav

Kunden må oppfylle minst to av følgende kriterier:

- Kunden har foretatt transaksjoner av betydelig størrelse på relevante markeder gjennomsnittlig 10 ganger per kvartal i de foregående tre kvartaler
- Størrelsen på kundens finansielle portefølje, definert til å omfatte kontantbeholdning og finansielle instrumenter overstiger et beløp som svarer til 500.000 euro
- Kunden arbeider eller har arbeidet innen finansiell sektor minst ett år i en stilling som krever kunnskap om de relevante transaksjoner og investeringstjenester

2) Prosedyre

Kunden skal skriftlig informere Sparebanken Sør om at vedkommende ønsker å bli behandlet som profesjonell. Kunden bes dokumentere at kravene i punkt 1 over er oppfylt. Videre skal kunden skriftlig i et separat dokument erklære at kunden kjenner konsekvensene av å miste beskyttelsen som følger av å være klassifisert som ikke profesjonell kunde og som i hovedsak fremkommer av dette informasjonsskrivet. For nærmere informasjon kan Sparebanken Sør kontaktes. Sparebanken Sør må gjøre en konkret vurdering av hvorvidt kunden - på bakgrunn av kundens ekspertise, erfaring og kunnskap samt de planlagte transaksjoner -er i stand til å treffe egne investeringsbeslutninger og forstår den risiko som er involvert.

2.2.2 Fra ikke-profesjonell til kvalifisert motpart

Anmoder en ikke-profesjonell kunde om å bli omklassifisert til kvalifisert motpart, må kunden gå veien via profesjonell kunde. For omklassifisering fra ikke-profesjonell til kvalifisert motpart, se derfor om klassifisering fra ikke-profesjonell til profesjonell i punkt 2.2.1 og fra profesjonell til kvalifisert motpart i punkt 3.2.2.

3 Profesjonell kunde

3.1 Grad av investorbeskyttelse

Kunder klassifisert som profesjonelle kunder er i noe mindre grad enn ikke-profesjonelle kunder beskyttet av lovgivingen. Profesjonelle kunder er på enkelte områder ansett skikket til å ivareta egne interesser, og tjenesteytingen vil som en følge av dette i mindre grad være tilrettelagt kundens individuelle behov.

I utgangspunktet gjelder reglene om god forretningsskikk fullt ut overfor profesjonelle kunder. Omfanget av Sparebanken Sørs forpliktelser er imidlertid noe redusert. Blant annet forventes profesjonelle kunder normalt å ha tilstrekkelige kunnskaper til å vurdere hvorvidt en transaksjon er formålstjenlig. Ved investeringsrådgiving vil vi således basere våre råd på kundens opplysninger om investeringsmål og i utgangspunktet ikke informasjon om finansiell stilling eller kundens kunnskap og erfaring.

Sparebanken Sør vil ikke vurdere hvorvidt gjennomføring av aktuelle transaksjoner er hensiktsmessig og Sparebanken Sør har således heller ingen frarådningsplikt som overfor ikke-profesjonelle. Gjennomføring av transaksjoner vil således være noe mindre omstendelig enn for ikke profesjonelle kunder. Dette kan ha betydning for hurtigheten på gjennomføringen av den aktuelle transaksjonen. En annen konsekvens vil være at profesjonelle kunder kan få tilgang til et bredere produktspekter.

Profesjonelle kunder antas også å være skikket til å vurdere hvilken informasjon som er nødvendig for å treffe en investeringsbeslutning. Dette innebærer at profesjonelle kunder i større grad enn ikke profesjonelle kunder selv må innhente den informasjon de anser som nødvendig. Profesjonelle kunder vil imidlertid motta rapporter om gjennomførte tjenester og annen viktig informasjon - som Sparebanken Sør's retningslinjer for ordreførelse og Sparebanken Sør's sikkerhetsrett eller tilbakeholdsrett i finansielle instrumenter eller midler.

3.2 Adgang til omklassifisering

Profesjonelle kunder kan anmode om å bli klassifisert som ikke profesjonelle kunder og dermed få en høyere grad av investorbeskyttelse. Profesjonelle kunder kan også anmode om å bli klassifisert som kvalifiserte motparter og derved få en lavere grad av investorbeskyttelse. Profesjonelle kunder er ansvarlig for at Sparebanken Sør holdes løpende orientert om enhver endring som vil kunne påvirke deres klassifisering

3.2.1 Fra profesjonell til ikke-profesjonell kunde

En profesjonell kunde må anmode om en høyere grad av beskyttelse når vedkommende mener seg ute av stand til å foreta en korrekt risikovurdering. En slik endring av kundeklassifiseringen skal dokumenteres ved skriftlig avtale mellom Sparebanken Sør og kunden.

3.2.2 Fra profesjonell til kvalifisert motpart

Profesjonelle kunder som er juridiske personer og som oppfyller to av tre kriterier i punkt 2.2.1 nr 1) over, kan anmode om å bli behandlet som kvalifisert motpart. Det skal innhentes uttrykkelig bekreftelse fra kunden hvor vedkommende samtykker i å bli behandlet som kvalifisert motpart.

4 Kvalifisert motpart

4.1 Grad av investorbeskyttelse

Kvalifiserte motparter innehar den laveste grad av investorbeskyttelse

Kunder med status som kvalifisert motpart har i utgangspunktet samme beskyttelse som en profesjonell kunde, se punkt 3.

investorbeskyttelsen reduseres imidlertid vesentlig overfor den gruppen når Sparebanken Sør yter følgende investeringstjenester mottakelse og formidling av ordre, utførelse av ordre for kundens regning og omsetning av finansielle instrumenter for egen regning.

Ved ytelse av slike tjenester overfor kvalifiserte motparter er Sparebanken Sør ikke underlagt verdipapirhandel lovens bestemmelser om god forretningsskikk, beste resultat (herunder Sparebanken Sør's retningslinjer for ordreførelse) og visse regler tilknytning til ordrebehandling.

Når det gjelder krav til vurdering av egnethet og hensiktsmessighet vil reglene komme tilsvarende til anvendelse for kvalifiserte motparter som for profesjonelle kunder.

Unntaket fra bestemmelsen om god forretningsskikk innebærer blant annet at enkelte av reglene om krav til informasjon og rapportering ikke får anvendelse for denne kundekategorien. I utgangspunktet gjelder dette også regelen om at Sparebanken Sør skal påse at kundens interesser er ivarett på beste måte. Krav til god forretningsskikk som et generelt prinsipp gjelder imidlertid uavhengig av unntaket fra bestemmelsen i verdipapirhandel loven, og således vil kvalifiserte motparter til en viss grad være beskyttet av generelle prinsipper om god forretningsskikk.

4.2 Adgang til omklassifisering

Kvalifiserte motparter kan anmode om å klassifiseres som profesjonell kunde eller ikke-profesjonell kunde og dermed få en høyere grad av investorbeskyttelse.

4.2.1 Fra kvalifisert motpart til profesjonell kunde

Kvalifiserte motparter kan anmode om å bli behandlet som profesjonell kunde hvis de ønsker en større grad av investorbeskyttelse og å bli omfattet av reglene om god forretningsskikk.

4.2.2 Fra kvalifisert motpart til ikke-profesjonell kunde

Hvis de kunder som i utgangspunktet klassifiseres som kvalifisert motpart ønsker en ytterligere grad av investorbeskyttelse, kan de be om å bli behandlet som en ikke-profesjonell kunde. Punkt 3.2.1 ovenfor vil gjelde tilsvarende ved slik anmodning.

RETNINGSLINJER FOR ORDREUTFØRELSEN I FINANSIELLE INSTRUMENTER

1 Innledning

Verdipapirforetak har i følge verdipapirhandelloven en plikt til å treffe alle rimelige tiltak for å oppnå «best mulig resultat» for kunden ved utførelse av kundeordre («Beste Resultat»). Sparebanken Sør vil ved mottakelse av kundeordre foreta en konkret vurdering av hvordan ordren skal utføres for å oppnå Beste Resultat. Retningsgivende for denne vurdering vil være retningslinjene for ordreutførelse som er gjengitt nedenfor

2 Unntak fra retningslinjene

Hvis din instruks innskrenker Sparebanken Sør sin mulighet for å velge for eksempel handelsform, sted, tid og/eller pris kan det bety at Sparebanken Sør helt eller delvis ikke kan gjennomføre din ordre henhold til de prinsipper som er fastsatt i Retningslinjene for å sikre beste resultat

2.1 Kvoteringsmarkeder

Sparebanken Sør vil kunne kvotere priser ved handel med rente- og valutaderivater, slik som rentebytteavtale (renteswap), fremtidige renteaftaler (FRA), renteopsjoner, terminkontrakter og andre derivater i valuta. Sparebanken Sør vil også kunne kvotere priser forbindelse med sammensatte produkter, slik som sparealternativer som kombinerer innskudd/obligasjoner med derivater som sikrer avkastning fra utvalgte finansielle markeder

Ved kundens aksept av pris ved kjøp eller salg av slike finansielle instrumenter som nevnt over vil ikke verdipapirlovens bestemmelser om Beste Resultat gjelde

3 Relevante faktorer ved valg av utførelsesmåte

Sparebanken Sør vil ved valg av utførelsesmåte ta hensyn til pris kostnader, hurtighet, sannsynlighet for gjennomføring og oppgjør, ordrens størrelse og art, og andre relevante forhold. For ikke-profesjonelle kunder vil samlet vederlag som kunden skal betale normalt være en avgjørende faktor for valg av utførelsesmåte Det betyr at øvrige faktorer, som hurtighet, sannsynlighet for gjennomføring og oppgjør bare får forrang fremfor pris og kostnad dersom dette bidrar til Beste Resultat for kunden. For å oppnå raskest mulig oppgjør i handel med aksjer, legger Sparebanken Sør inn handels- og spørrefullmakt til Norne Securities AS, på kundens VPS-konto

Når Sparebanken Sør utfører ordre på vegne av kunde vil følgende momenter tas i betraktning når de ovennevnte faktorer relevans skal vektlegges

- Kundens egenskaper (ikke-profesjonell/profesjonell kunde)
- Kundeordrens egenskaper
- Egenskaper ved de finansielle instrumenter som inngår i ordren
- Egenskaper ved de handelssystemer ordren kan rettes til

4 Alternative måter for utførelse av ordre

Sparebanken Sør vil utføre ordre for kunden på en av følgende måter: ved å legge ordren inn i et handelssystem ved selv helt eller delvis å tre inn som motpart.

Listen over er ikke uttømmende. Fra tid til annen vil utførelse kunne skje på andre handelssystemer dersom dette vil være i overensstemmelse med disse retningslinjene forøvrig.

Hvis det finansielle instrumentet kan handles i fere handelssystemer vil Sparebanken Sør normalt utføre ordren på de regulerte markeder hvor våre forretningsforbindelser er medlem, da Sparebanken Sør anser at denne utførelsesmåten vil gi det beste resultat for kunden Hvis Sparebanken Sør imidlertid anser at handelssystemet med høyest likviditet i tilknytning til det aktuelle finansielle instrument vil gi Beste Resultat for kunden, vil Sparebanken Sør utføre ordren i det handelssystem hvor det finansielle instrumentet har høyest likviditet

4.1 Aksjer mv.

Sparebanken Sør formidler ordrer knyttet til kjøp og salg av aksjer, grunnfondsbevis og ETF'er som er opptatt til handel på et regulert marked, til Norne Securities AS. Videreformidlingen av ordre skjer normalt ved at vi raskt legger ordren i handelssystemet. Norne Securities AS utfører ordren som skjer etter de regler som gjelder på det aktuelle marked. For å kunne gjennomføre en ordre skal den kunne matches med en motsatt forretning. Hvis ordren ikke kan matches fullt ut kan den gjennomføres delvis

4.2 Spesielt om unoterte aksjer

Dersom en unotert aksje (eller annet finansielt instrument) er registrert på den norske OTC-listen, vil Sparebanken Sør legge inn ordren som en interesse i OTC-systemet via sin forretningsforbindelse Norne Securities AS. Norne Securities AS vil deretter ta kontakt med et annet foretak som har vist en motsvarende interesse i OTC-systemet, og Norne Securities AS vil forhandle med dette foretaket for å oppnå en best mulig pris for kunden

5 Handel utenfor regulert marked og multilateral handelsfasilitet (MHF)

Handel vil kunne skje utenfor regulert marked og MHF dersom kunden har samtykket til dette

6 Tidspunkt for ordreutførelse

Dersom det ikke foreligger en spesifikk instruks fra kunden, vil Sparebanken Sør påbegynne utførelse av ordren umiddelbart etter mottak av ordre fra kunden. Dette betyr at Sparebanken Sør vil benytte tidsprioritering av innkomne ordre med mindre Sparebanken Sør anser at Beste Resultat oppnås ved å slå ordren sammen med andre ordre. Hvis ordren mottas utenfor markedsplassens åpningstid vil ordren normalt bli utført når markedsplassen gjenåpner

SPAREBANKEN SØR

Basert på standard utarbeidet for Verdipapirforetakenes Forbund

INFORMASJON TIL KUNDER OM EGENSKAPER OG RISIKO KNYTTET TIL FINANSIELLE INSTRUMENTER (AKSJER, AKSJERELATERTE INSTRUMENTER, OBLIGASJONER OG VERDIPAPIRFOND)

Kunden skal være kjent med at:

- handel med finansielle instrumenter skjer på kundens egen risiko
- kunden selv må sette seg nøye inn i foretakets alminnelige forretningsvilkår før handel med finansielle instrumenter begynner og annen relevant informasjon om det aktuelle finansielle instrumentet og dets egenskaper og risiko
- kunden må kontrollere sluttsettelse omgående og reklamere straks ved eventuelle feil
- at man fortløpende må overvåke verdiendringer på de finansielle instrumenter man har posisjoner i
- kunden selv må reagere ved å selge sine posisjoner hvis det er nødvendig for å redusere risikoen for tap på egne plasseringer

1. Handel med finansielle instrumenter

Handel med finansielle instrumenter, som aksjer, grunnfondsbevis obligasjoner, sertifikater, finansielle derivatinstrumenter eller andre rettigheter og forpliktelser som er beregnet for handel verdipapirmarkedet, skjer normalt i en organisert form i et **handelssystem**. Med handelssystem¹ menes regulert marked multilateral handelsfasilitet (MHF)², systematisk internaliserer (SI)³ prisstiller⁴ eller annen likviditetsgarantist.

Handel skjer gjennom de verdipapirforetak som benytter handelssystemet. Som kunde må du normalt kontakte et slikt verdipapirforetak for å kjøpe eller selge finansielle instrumenter. Det finnes også verdipapirforetak som formidler ordre til et verdipapirforetak som igjen benytter handelssystemet. Handel kan også skje internt i et verdipapirforetak, eksempelvis ved at foretaket trer inn som motpart i handelen, eller ved handel mot en annen av foretakets kunder (internhandel).

På et **regulert marked** (herunder børs) handles ulike typer finansielle instrumenter. På Oslo Børs handles aksjer, grunnfondsbevis, obligasjoner, sertifikater, enkelte fondsandeler og en rekke ulike finansielle derivatinstrumenter. Utfyllende informasjon med hensyn til hvor og hvordan disse instrumentene handles vil bli behandlet nedenfor.

Kursinformasjon om de finansielle instrumenter som handles på det regulerte markedet, publiseres regelmessig via deres hjemmeside, aviser eller gjennom andre media.

2. Risiko knyttet til handel med finansielle instrumenter

2.1 Generelt om risiko

Finansielle instrumenter gir normalt *avkastning* i form av *utbytte* (aksjer og fondsandeler) eller rente (rentebærende instrument). tillegg kan prisen (kursen) på instrumentet øke eller reduseres i forhold til det prisen var på det tidspunktet investeringen ble gjort. I beskrivelsen nedenfor brukes ordet investering også om eventuelle negative posisjoner i instrumentet (short posisjon, se punkt 7 nedenfor). Den totale avkastningen er summen av utbytte/rente og prisendring på instrumentet.

Naturligvis søker investor en total avkastning som er positiv, dvs som gir *gevinst*. Men det finnes også en risiko for at den totale avkastningen blir negativ dvs. at det blir et *tap* på investeringen. Risikoen for tap varierer mellom ulike instrumenter. Vanligvis er sjansen for gevinst på en investering i et finansielt instrument koblet til risikoen for tap. Desto lengre tidsperspektiv man har for investeringen, desto større er sjansen for gevinst eller tap. plasserings sammenheng brukes ofte ordet risiko som uttrykk både for risiko for tap og for muligheten for gevinst. I beskrivelsen nedenfor brukes imidlertid ordet risiko kun for å beskrive risikoen for tap. Det finnes ulike måter å investere i finansielle instrumenter for å redusere risikoen. Vanligvis er det bedre risikomessig å investere i flere forskjellige finansielle instrumenter enn i ett eller noen få finansielle instrumenter. Disse instrumentene bør da ha egenskaper som innebærer en *spredning av risiko* og ikke samle risiko som kan utløses samtidig. Ved handel med utenlandske finansielle instrumenter oppstår også en *valutarisiko*.

Investeringer i finansielle instrumenter er forbundet med en *økonomisk risiko*, hvilket vil bli nærmere beskrevet nedenfor. Kunden er selv ansvarlig for denne risikoen og må derfor gjøre seg kjent med de vilkår, prospekter eller liknende, som gjelder for handel med slike instrumenter og om instrumentenes særskilte risikoer og egenskaper. Kunden må også fortløpende overvåke sine investeringer i slike instrumenter. Dette gjelder selv om kunden har fått individuell rådgivning i forbindelse med investeringen. Informasjon til bruk for overvåkning av priser og dermed verdiutviklingen på egne investeringer kan fås i kurslister som offentliggjøres gjennom masse media, som for eksempel aviser, internett, tekst-TV og i noen tilfeller fra verdipapirforetaket selv. Om nødvendig, bør kunden av egen interesse reagere raskt, for eksempel ved å kvitte seg med investeringer som utvikler seg negativt eller å stille ytterligere sikkerhet ved investeringer som er finansiert med lån og hvor sikkerhetsverdien reduseres.

1 Verdipapirforskriften § 10-25 (2)

2 Verdipapirhandelloven § 2-3 (4) - MHF finnes ikke i Norge idag

3 Verdipapirhandelloven § 2-4 (4) - SI finnes ikke i Norge idag

4 Verdipapirhandelloven § 2-4 (4) - Flere verdipapirforetak opptrer som likviditetsgarantist ovenfor utvalgte selskap

2.2 Ulike typer av risikobegrep

forbindelse med den risikovurdering som investor bør foreta seg ved investeringer og handel med finansielle instrumenter, og videre foreta seg fortløpende under hele investeringsperioden, finnes mange ulike risikotyper og andre faktorer som kunden bør være oppmerksom på.

Nedenfor følger noen av de viktigste risikotyper

Markedsrisiko - risikoen for at markedet i sin helhet, eller visse deler av markedet, hvor kunden har gjort sin investering, går ned (eksempelvis det norske aksjemarkedet).

Kredittrisiko - risikoen for sviktende betalingsevne hos utsteder eller en motpart

Prisvolatilitetsrisiko - risikoen for at store svingninger i kursen/ prisen på et finansielt instrument påvirker investeringen negativt.

Kursrisiko - risikoen for at kursen/prisen på et finansielt instrument går ned.

Skatterisiko - risikoen for at skatteregler og/eller skattesatser er uklare eller kan endres.

Valutarisiko - risikoen for at en utenlandsk valuta som investeringen er knyttet til reduseres i verdi (eksempelvis visse fondsandeler i et verdipapirfond som er plassert i amerikanske verdipapir notert i USD).

Gearingeffektrisiko - konstruksjonen av et derivatinstrument som gjør at det finnes en risiko for at prisutviklingen på den underliggende aktiva får et større negativt gjennomslag i kursen/prisen på derivatinstrumentet.

Juridisk risiko - risikoen for at relevante lover og regler er uklare eller endres.

Selskapsspesifikk risiko - risikoen for at et selskap går dårligere enn forventet eller at selskapet blir rammet av en negativ hendelse slik at de finansielle instrumenter som er knyttet til selskapet dermed kan falle i verdi.

Bransjespesifikk risiko - risikoen for at en spesifikk bransje går dårligere enn forventet eller blir rammet av en negativ hendelse slik at de finansielle instrumenter som er knyttet til selskapene i den aktuelle bransjen dermed kan falle i verdi.

Likviditetsrisiko - risikoen for at kunden ikke kan selge et finansielt instrument på et tidspunkt kunden måtte ønske fordi omsetningen og kjøpsinteressen i det finansielle instrumentet er lav.

Renterisiko - risikoen for at det finansielle instrumentet som kunden investerer i reduseres i verdi pga endringer i markedsrenten.

3. Aksjer og aksjerelaterte instrumenter

3.1 Generelt om aksjer

3.1.1 Aksjer og aksjeselskap

Aksjer i et aksjeselskap gir eieren rett til en andel av selskapets *aksjekapital*. Hvis selskapet går med overskudd, gir normalt selskapet *utbytte* på aksjene. Aksjer gir også *stemmerett* på generalforsamlingen, som er det øverste besluttsende organet i selskapet. Jo flere aksjer eieren har, desto større andel av kapitalen,

typer aksjeselskap i Norge, *allmennaksjeselskap (ASA)* og *aksjeselskap (AS)*.

3.1.2 Aksjekursen

Kursen (prisen) på en aksje påvirkes for en stor del av **selskapets fremtids utsikter**. En aksjekurs kan gå opp eller ned avhengig av aktørenes analyser og vurderinger av selskapets muligheter for å gjøre *fremtidsgevinster*. Den frem tidige eksterne utviklingen av konjunkturer, teknikk, lovgivning, konkurranse osv. avgjør hvilken etterspørsel det blir etter selskapets produkter eller tjenester og det er derfor også av grunnleggende betydning for kursutviklingen på selskapets aksjer.

Det **generelle rentenivået** (markedsrenten) spiller også en avgjørende rolle for kursutviklingen. Hvis markedsrenten stiger, kan rentebærende finansielle instrumenter som utstedes samtidig, gi bedre avkastning. Normalt faller da kursene på noterte aksjer og på allerede utestående rentebærende instrumenter med lavere rente. Årsaken er at den økende avkastningen på nyutstedte rentebærende instrumenter relativt sett kan bli bedre enn avkastningen på aksjer, og på utestående rentebærende instrumenter. Dessuten påvirkes aksjekursene negativt av at renten på selskapets gjeld øker, fordi dette reduserer de fremtidige gevinstmulighetene for selskapet.

Også **andre faktorer som er knyttet direkte til selskapet**, f.eks endringer i selskapets ledelse og organisasjon, produksjonsavbrudd med mer kan påvirke selskapets fremtidige evne til å skape gevinster, både på kort og lang sikt. Selskaper kan i verste fall gå så dårlig at det må erklæres **konkurs**. Aksjekapitalen, d.v.s. aksjeeierens investerte kapital, har siste prioritet til å få utbetalt noe fra konkursboet. Først må selskapets øvrige gjeld være innfridd i sin helhet. Dette resulterer ofte i at det ikke er midler igjen i selskapet etter betaling av gjeld slik at aksjene i selskapet blir verdiløse.

Også kursutviklingen på finansielle instrumenter notert på større **utenlandske** regulerte markeder og andre handelssystem påvirker kursutviklingen i Norge, blant annet fordi flere norske selskaper også er notert på utenlandske regulerte markeder eller handles andre handelssystem. Prisutjevninger (arbitrasje) skjer da mellom markedene. Kursen på aksjer i selskaper som tilhører samme bransje/ sektor påvirkes ofte av forandringer i kursen hos andre selskaper innenfor samme bransje/ sektor. Denne påvirkningen kan også gjelde for selskaper i ulike land

Aktørene i finansmarkedet har ofte ulike oppfatninger om hvordan aksjekurser vil utvikle seg. Disse faktorer, som også innbefatter hvordan selskapet blir verdsatt, bidrar til at det finnes både kjøpere og selgere. Hvis investorene har den samme oppfatningen om kursutviklingen vil de enten kjøpe, og da oppstår et kjøpspress fra mange kjøpere eller så vil de selge, og da oppstår det et salgspress fra mange selgere. Ved kjøpspress stiger kursen, og ved salgspress faller den

Omsetningen, dvs. hvor mye som kjøpes eller selges av en bestemt aksje, påvirker aksjekursen. Ved høy omsetning reduseres forskjellen også kalt **«spread»**, mellom den kurs kjøperne er villige til å betale (kjøps kursen) og den kursen selgerne forlanger (salgskursen). En aksje med høy omsetning, der store beløp kan omsettes uten større innvirkning på kursen, har en god **likviditet** og er derfor lett å kjøpe og selge. Selskaper som er notert på et regulert marked, som eksempelvis Oslo Børs og Oslo Axess, har normalt høy likviditet.

utbytte og stemmene har normalt aksjeeieren. Stemmeretten kan variere avhengig av hvilken kategori aksjene har. Det finns to

Rammebetingelser for næringsvirksomhet, både de nasjonale og de internasjonale, kan også påvirke aksjekursene. Endringer i skatte- og avgiftsnivå nasjonalt og i andre land påvirker selskapenes kostnadsnivå og dermed konkurransesituasjonen. Internasjonale avtaler mellom land om toll og avgifter ved import og eksport av varer og tjenester påvirker konkurransesituasjonen mellom selskaper og dermed aksjekursene. Voldsomme hendelser som katastrofer, terroraksjoner og krig kan gi store utslag i aksjekursene på børser verden over.

Daglige nøkkeltall for kursene som aksjene blir omsatt for, slik som «høyeste» «laveste» og «siste» samt informasjon om handelsvolum publiseres blant annet i de feste større dagsaviser, på tekst – TV og på ulike internettsider som er drevet av markedsplasser, verdipapirforetak og mediaforetak. Aktualiteten på denne kursinformasjon kan variere avhengig av hvilken måte de blir publisert på.

3.1.3 Aksjehandel – herunder handelssystemer Bare aksjer utstedt av allmennaksjeselskap (ASA) eller tilsvarende utenlandske selskap kan noteres på et regulert marked (herunder børs) i Norge. Det stilles i tillegg krav til selskapets størrelse, selskapets virksomhetshistorie eier spredning samt offentlig publisering av selskapets økonomi og virksomhet forøvrig.

I Norge finnes det i dag to **regulerte markeder** for handel med aksjer; Oslo Børs og Oslo Axess. Det er kun Oslo Børs som har konsesjon som **børs** (www.oslobors.no). Oslo Axess (www.osloaxess.no) er i det alt vesentlige underlagt de samme regler som gjelder for Oslo Børs med hensyn til oppfølging, overvåking og sanksjonering ved overtredelse av det regelverket som gjelder for handel på regulert marked. Handel i norske aksjer kan også skje på regulerte markeder i utlandet, hvor flere norske selskaper er notert.

Handel i aksjer som ikke er notert på et regulert marked skjer i det såkalte OTC-markedet. I dette markedet foregår handel i stor grad basert på informasjon om priser og interesser som meglerforetakene oppgir til hverandre. Den mest benyttede metode er at meglerforetaket legger inn kjøps eller salgsinteresser i et handelsstøttesystem som drives av Fondsmeglerenes informasjonstjeneste AS. OTC-listen deles inn i en A-liste og en B-liste. Det er kun selskap som er registrert på A-listen som er pålagt å videre bringe kursrelevant informasjon av vesentlig betydning til markedet. For mer informasjon om OTC – listen, se www.nfmf.no. Dersom en aksje verken er notert på et regulert marked eller i et handelstøttesystem vil omsetning normalt skje ved at meglerforetakene søker å bistå kunden ved å kontakte potensielle kunder som kan være interessert å gå inn som motpart. Investering i denne type aksjer er forbundet med vesentlig likviditetsrisiko.

Handel på et regulert marked eller i andre handelssystem utgjør **annenhåndsmarkedet** for aksjer, grunnfondsbevis og obligasjoner som et selskap allerede har utstedt. I tillegg fungerer OTC – listen som et annenhåndsmarked for aksjer. Dersom annenhåndsmarkedet fungerer bra, dvs. det er lett å finne kjøpere og selgere og det fortløpende noteres

tilbudspriser fra kjøpere og selgere, samt slutt kurser på utførte handler, har selskapene en fordel ved at det blir lettere å utstede nye aksjer og dermed skaffe mer kapital til selskapets virksomhet. **Førstehåndsmarkedet**, eller primærmarkedet, kalles det markedet der handel/tegning av nyemitterte aksjer, grunnfondsbevis og obligasjoner skjer.

Aksjer registrert på et regulert marked eller i et annet handelssystem inndeles normalt i ulike lister avhengig av selskapets markedsverdi eller selskapets likviditet. Disse listene publiseres gjerne på handelssystemets hjemmeside, i aviser og gjennom andre media. Selskapene som er notert på Oslo Børs er inndelt i fire ulike segmenter avhengig av selskapets likviditet; **henholdsvis Utvalg OBX, OB Match, OB Standard og OB Nye**. Ulike aksjer kan i løpet av dagen eller over lengre perioder vise ulik stabilitet i kursene (*volatilitet*) dvs. hyppighet og størrelse på kursendringene. Aksjer på lister med høy likviditet anses normalt og kunne innebære lavere risiko enn aksjer notert på lister med lavere likviditet.

3.1.4 Ulike aksjeklasser

Aksjer kan finnes i ulike **klasser**, vanligvis A- og B-aksjer, som normalt har betydning for utøvelse av stemmerett på selskapets generalforsamling. Det er bare et fåtall av de norske børsnoterte selskapene som har ulike aksjeklasser. A-aksjer gir normalt en stemme, mens B-aksjer normalt gir begrenset eller ingen stemmerett. Forskjellene i stemmerett kan for eksempel skyldes at man ved eierspredning vil verne om de opprinnelige grunnleggerne og eierens innflytelse over selskapet ved å gi dem en sterkere stemmerett.

3.1.5 Pålydende, split og spleis av aksjer

En aksjes **pålydende** er den verdi som hver aksje representerer av selskapets aksjekapital. Summen av alle aksjer i et selskap multiplisert med pålydende på hver aksje utgjør selskapets aksjekapital. Iblant vil selskapet endre pålydende, f.eks. fordi markedsprisen på aksjen har steget betydelig. Ved å dele opp hver aksje på to eller flere aksjer, en såkalt **split**, reduseres pålydende og samtidig reduseres kursen på aksjene. Aksjeeieren har derimot sin kapital uendret etter en split, men den er fordelt på flere aksjer som har et lavere pålydende og en lavere kurs.

Omvendt kan en **spleis** (omvendt split) utføres for eksempel dersom kursen faller betydelig. Da slås to eller flere aksjer sammen til en aksje. Aksjeeieren har dog samme kapital etter en spleis, men fordelt på færre aksjer som har et høyere pålydende og en høyere kurs.

3.1.6 Børsintroduksjon, privatisering og oppkjøp

Børsintroduksjon innebærer at aksjer i et aksjeselskap blir notert på et regulert marked (herunder børs). Allmennheten kan bli tilbudt å **tegne** (kjøpe) aksjer i selskapet i denne forbindelse. Oftest dreier det seg om et eksisterende selskap, som ikke tidligere har vært børsnotert, der eierne har besluttet å øke antall aksjonærer samt lette handelen i selskapets aksjer. Om et statlig eid selskap introduseres på en børs kalles det for **privatisering** eller delprivatisering avhengig av hvor stor eierandel i selskapet staten tilbyr å selge til allmennheten.

Oppkjøp foregår som regel på den måten at en eller flere investorer tilbyr aksjonærene i et selskap å selge sine aksjer på visse vilkår. Hvis kjøperen får 90 % eller mer av aksjekapitalen og stemmene i selskapet, kan kjøperen begjære **tvangsinnløsning** av de gjenstående aksjene fra de eierne som ikke har akseptert oppkjøpstilbudet.

3.1.7 Emisjoner

Dersom et aksjeselskap vil utvide virksomheten, kreves ofte ytterligere kapital. Dette skaffer selskapet seg ved å utstede nye aksjer gjennom en **emisjon**. Som oftest får de gamle eierne.

tegningsretter som gir forkjøpsrett til å tegne aksjer i emisjonen. Antall aksjer som kan tegnes settes da i forhold til hvor mange aksjer eieren hadde tidligere. Tegneren må betale en pris (emisjonskurs) for De nyutstedte aksjene som ofte kan være lavere enn markedskursen. Straks etter at tegningsrettighetene – som normalt har en viss markedsverdi – blir skilt ut fra aksjene, synker vanligvis kursen på aksjene. De aksjeeiere, som har tegningsretter men som ikke tegner, kan under tegningstiden (som ofte pågår i noen uker) selge sine tegningsrettigheter på den markedsplassen der aksjer er notert. Etter utløpet av tegningstiden og tildeling forfaller tegningsrettighetene og blir dermed ubrukelige og verdiløse.

Hvis overkursfondet i et aksjeselskap har økt i verdi, kan selskapet overføre en del av verdiene til aksjeeierne gjennom en såkalt **fondsemisjon**. Ved en fondsemisjon tas det hensyn til antall aksjer som hver aksjeeier allerede har. Antall nye aksjer som tilbys aksjonærene gjennom fondsemisjonen settes i forhold til hvor mange aksjer eieren hadde tidligere. Gjennom fondsemisjon får aksjeeieren flere aksjer, men eieres andel av selskapets aksjekapital forblir uendret. Kursen på aksjene synker ved en fondsemisjon, men gjennom økning av antall aksjer beholder aksjeeieren en uendret markedsverdi på sin investert kapital.

Aksjeselskap kan også gjennomføre såkalt **rettet emisjon** som gjennomføres som en emisjon, men bare rettet mot en begrenset gruppe investorer. Ved en rettet emisjon skjer en såkalt **utvanning** av eksisterende aksjeeieres andel av antall stemmer og aksjekapital i selskapet, men antall eide aksjer påvirkes ikke og markedsverdien på investert kapital påvirkes normalt heller ikke.

3.2 Generelt om aksjerelaterte instrumenter

Nær knyttet til aksjer er grunnfondsbevis, konvertible obligasjoner, aksjeindeksobligasjoner/ indeksobligasjoner, warrants, aksjeopsjoner og aksjeindeksopsjoner, og depotbevis. Handel med disse instrumentene skjer normalt på et regulert marked (herunder børs), men OTC-handel forekommer også for denne type finansielle instrumenter.

3.2.1 Grunnfondsbevis

Grunnfondsbevis har klare likhetstrekk med aksjer. Forskjellen knytter seg først og fremst til eierrett til selskapsformuen og innflytelse i utstederens organer. Det er også satt visse restriksjoner på utbyttildelingen. De børsnoterte grunnfondsbevis i Norge er utstedt av sparebanker.

Mer informasjon om grunnfondsbevis finnes på www.grunnfondsbevis.no

3.2.2 Konvertible obligasjoner

Konvertible obligasjoner er rentebærende verdipapirer som innen en viss tidsperiode kan byttes i aksjer. Avkastningen på de konvertible obligasjonene, dvs. renten, er normalt høyere enn utbytte på utbytteaksjene. Kursen på de konvertible obligasjonene følger normalt aksjekursen og uttrykkes i prosent av pålydende på den konvertible obligasjonen.

3.2.3 Aksjeindeksobligasjoner/Indeksobligasjoner

Aksjeindeksobligasjoner/Indeksobligasjoner er obligasjoner, der avkastningen vanligvis er avhengig av utviklingen i en aksjeindeks. Hvis indeksen utvikler seg positivt, følger også avkastningen etter. Ved en negativ indeksutvikling kan avkastningen utebli.

Obligationen etterbetales alltid med sitt nominelle beløp på forfallsdagen og har således en begrenset tapsrisiko sammenlignet med aksjer og fondsandeler. Risikoen med en plassering i en aksjeindeksobligasjon kan bortsett fra en eventuell overkurs, defineres som den alternative renteinntekten, dvs den rente investeringen kunne ha fått hvis beløpet hadde blitt investert på en annen måte.

3.2.4 Warrants

Handel forekommer også med visse kjøps- og salgsoptions med lengre løpetid enn de standardiserte kjøpsopsjoner, vanligvis kalt **warrants**. Warrants kan utnyttes for å kjøpe under liggende aksjer eller gi konstant oppgjør dersom gevinst er oppnådd som følge av at kursen på den underliggende aksje er høyere enn den avtalte fremtidige kjøpskursen/ innløsningskursen.

3.2.5 Aksjeopsjoner og aksjeindeksopsjoner

Det finnes ulike slags **aksjeopsjoner**. Ervervede (kjøpte) kjøpsopsjoner (call options) gir eieren rett til innen en viss tidsperiode å kjøpe allerede utstedte aksjer til en forhåndsbestemt pris. Ervervede (kjøpte) salgsoptions (put options) gir innehaveren rett til å selge aksjer innenfor en viss tidsperiode til en forhåndsbestemt pris. Mot hver **erhvervet** opsjon tilsvarer en **utstedt** (solgt) opsjon. Risikoen for den som erverver en opsjon er at den reduseres i verdi eller forfaller verdiløs på bortfallsdagen. Utstederen av en opsjon løper en risiko som, om man ikke tar spesielle forholdsregler, kan være ubegrenset stor.

Indeksopsjoner gir gevinst eller tap knyttet til utviklingen av den underliggende indeks. Kursen på opsjoner (premie/pris) følger normalt utviklingen i kursen på tilsvarende underliggende aksjer eller indeks.

3.2.6 Depotbevis

Depotbevis er et bevis på at aksjer er oppbevart i et depot og gir eieren samme rettigheter som å eie selve aksjen. Depotbevis omsettes som aksjer, og prisutviklingen følger normalt prisutviklingen på det regulerte markedet i utlandet, hvor aksjen omsettes.

4. Rentebærende finansielle instrumenter (obligasjoner)

4.1 Generelt om rentebærende finansielle instrumenter (obligasjoner)

Et rentebærende finansielt instrument er en **fordringsrett** på utsteder av et lån. Avkastningen gis normalt i form av **rente (kupong)**. Det finnes ulike former for rentebærende instrumenter avhengig av hvem som er utsteder, den **sikkerhet** som utsteder har stilt for lånet **løpetiden** fram til forfallsdato og formen for utbetaling av renten.

Renten (kupongen) utbetales vanligvis enten som fast eller flytende rente. På et fastrente lån settes («fixes») renten normalt for 1 år av gangen. For lån med flytende rente settes («fixes») renten normalt 4 ganger per år for 3 måneder av gangen basert på NIBOR-renten. På visse lån utbetales det ingen rente, men kun pålydende ved lånets forfallsdag (nullkuponger). Kjøp av nullkupong papirer skjer til en betydelig underkurs som gjør at effektiv rente er lik papirer med løpende kupongrente. Eksempelvis er all gjeld som staten utsteder Statskasseveksler (Statssertifikater) nullkuponger.

Risikoen på et rentebærende instrument består dels av den kursendring som kan inntreffe under løpetiden fordi markedsrenten forandres og dels av risiko for at utsteder ikke klarer å tilbakebetale lånet. Lån der fullgod sikkerhet for tilbakebetaling er stilt, er således mindre risikofylte enn lån uten sikkerhet. Helt generelt kan man si at risikoen for tap på rentebærende instrumenter anses å være lavere enn for aksjer.

Markedsrenten bestemmes hver dag, både på instrumenter med kort løpetid (mindre enn ett år) f.eks. **sertifikater** og på instrument med lengre løpetider f.eks. **obligasjoner**. Dette skjer i penge- og obligasjons markedet. Markedsrentene påvirkes av analyser og vurderinger som Norge Bank og andre større institusjonelle markeds aktører gjør med hensyn til hvordan utviklingen av økonomiske faktorer som inflasjon, konjunktur, renteutviklingen Norge og i andre land kommer til å utvikle seg på kort og lang sikt Norge Bank foretar også operasjoner i penge- og valutamarkedet med formål å styre utviklingen av markedsrenten slik at inflasjonen ikke stiger over eller synker under et visst fastsatt mål.

Dersom markedsrenten går opp, vil kursen på allerede utstedte rentebærende finansielle instrumenter falle forutsatt at de har en fast rente, ettersom nye lån utstedes med en rentesats som følger aktuell markedsrente og dermed gir høyere rente enn hva de allerede utstedte instrumentet gjør. Omvendt vil kur sen på allerede utstedte instrumenter stige når markedsrenten går ned.

Lån utstedt av stat, fylkeskommune og kommune (eller garantert av slike organisasjoner) anses for å være tilnærmet risikofrie med hensyn til innfrielse til den forhåndsbestemte verdien på forfallsdato.

4.2 Handel med rentebærende finansielle instrumenter (obligasjoner)

En rekke obligasjoner er børsnoterte og således skjer handel med disse finansielle instrumenter i likhet med børsnoterte aksjer på et regulert marked. I tillegg tilbyr Oslo Børs en alternativ markeds plass for handel i obligasjoner og sertifikater - **Alternative Bond Market (ABM)**. ABM er en egen markeds plass som ikke er regulert av eller underlagt konsesjon iht børsloven, men som administreres og organiseres av Oslo Børs.

Handel med obligasjoner skjer normalt på andre måter enn for aksjer praksis anses rente- og valutamarkedet som **kvoteringsmarked** eller **prisdrevet marked**, i motsetning til aksjemarkedet som er et ordredrevet marked.

Ved handel i standardiserte opsjoner, obligasjoner, valuta- og rentederivater stiller foretaket normalt priser som markedet maker og offentliggjør kjøps- og salgskurser ut fra egne vurderinger av markedsforholdene. Markedet vil som regel være veldig transparent da prisene offentliggjøres på foretakets webside eller hos en informasjonsdistributør. Kunden kan således sammenligne priser mellom de ulike foretak. Disse prisene vil enten være indikative eller bindende for et bestemt volum per transaksjon.

Dersom prisene er indikative vil foretaket gi kunden en bindende pris ved henvendelser til foretaket. Ved henvendelse til foretaket står kunden fritt til å akseptere eller avvise tilbudet. Dersom kunden aksepterer prisen vil foretaket bli motpart i transaksjonen

5. Derivatinstrumenter

Derivatinstrumenter, slik som opsjoner, terminer med videre, er utstedt med ulike former for underliggende aktiva, for eksempel aksjer, obligasjoner, råvarer og valutaer.

En særskilt risiko som man skal være oppmerksom på ved investeringer i derivatinstrumenter er at instrumentet er satt sammen på en måte som gjør at prisutviklingen på det underliggende aktiva påvirker kursen eller prisen på derivatinstrumentet, den såkalte **«gearingeffekten»**. Dette prisgjennomslaget er ofte kraftigere i forhold til innsatsen enn hva verdiforandringen er på det underliggende aktiva. Prisdrammen kalles derfor gearingeffekt (hevestangeeffekt) og kan føre til **større gevinst** på investert kapital enn om plasseringen hadde blitt gjort direkte i det underliggende aktiva. På den annen side kan gearingeffekten medføre **større tap** på derivatinstrumentet sammenlignet med verdiforandringen på det underliggende aktiva, dersom prisutviklingen på det underliggende aktiva blir annerledes enn forventet. Gearingeffekten dvs muligheten til gevinst eller risikoen for tap, varierer avhengig av derivatinstrumentets konstruksjon og anvendelsesområde. Store krav stilles derfor til overvåkingen av prisutviklingen på derivatinstrumentet og på det underliggende aktiva. Kunden bør egen interesse være beredt på å handle raskt, ofte i løpet av dagen dersom plasseringen i derivatinstrumentet utvikler seg i uheldig retning.

For ytterligere informasjon om derivatinstrumenter, se «**INFORMASJON TIL KUNDER OM EGENSKAPER OG SÆRSKILT RISIKO NYTTET TIL HANDEL MED OPSJONER, TERMINER OG ANDRE DERIVATINSTRUMENTER**»

6. Verdipapirfond

Et verdipapirfond er en «portefølje» av ulike finansielle instrumenter, eksempelvis i aksjer og/eller obligasjoner. Fondet eies av alle som sparer i fondet, **andelseierne**, og forvaltes av et **forvaltningselskap**. Det finnes ulike slags verdipapirfond med ulike investeringsstrategi og risikoprofil.

Nedenfor følger en kort beskrivelse av de mest vanlige verdipapirfond.

Aksjefond - et verdipapirfond som normalt skal investere minst 80 prosent av fondets forvaltningskapital i aksjer (eller andre egenkapitalinstrumenter) og som normalt ikke skal investere rentebærende papirer.

Kombinasjonsfond - et verdipapirfond som ikke defineres som et rent aksjefond eller rentefond. Et kombinasjonsfond kan ha en tilnærmet fast overvekt av aksjer eller rentepapirer, men andelen av ulike papirer kan også endres i løpet av fondets levetid.

Rentefond - et verdipapirfond som skal plassere midler i andre verdipapirer enn aksjer. Rentefondene deles inn i obligasjonsfond og pengemarkedsfond.

Indeksfond - et verdipapirfond som forvaltes relativt passivt i forhold til fondets referanseindeks.

Fond-i-fond - et verdipapirfond som investerer sine midler i ett (eller eventuelt flere) underliggende verdipapirfond

Hedgefond (spesialfond) forvaltes på en mer fleksibel måte enn alminnelige verdipapirfond. Spesialfond kan være fond med svært ulikt risiko- og beskyttelsesnivå. Dette kan bety høy risikotaking. Hedgefond/spesialfond kan kun tilbys profesjonelle kunder. Dette innebærer at spesialfond verken kan markedsføres eller selges overfor ikke profesjonelle kunder, og at dette gjelder uavhengig av om initiativet kommer fra kunden eller foretaket. Spesial-fond er under tilsyn av Finanstilsynet. Utenlandske hedgefond kan etter tillatelse av Finanstilsynet markedsføres i Norge overfor profesjonelle kunder.

Generelt om fond

Andelseierne får det antall andeler i fondet som tilsvarer andelen av den investerte kapital i forhold til fondets totale kapital

Andelen kan kjøpes og løses inn (selges) hos forvaltningselskapet. Andelenes aktuelle verdi beregnes daglig av forvaltningselskapet og baseres på kursutviklingen av de finansielle instrumenter som fondet har investert i. Det finnes også andeler i fond som kan omsettes på et regulert marked (*Exchange Traded Funds* -»ETF«)

En av ideene med et aksjefond er å plassere i flere ulike aksjer og andre finansielle instrumenter. Dette medfører at risikoen for andelseierne reduseres i forhold til risikoen for de aksjeeierne som plasserer bare i en eller i ett fåtall aksjer. Andelseierne slipper å velge ut, kjøpe og selge samt overvåke aksjene og drive annet forvaltningsarbeid rundt dette

For mer informasjon om verdipapirfond, se www.vpff.no

7. Exchange traded Products (RTP)

ETP(Exchange Traded Products) er en fellesbetegnelse for ETF (Exchange Traded Funds) og ETN (Exchange Traded Notes). Disse produktene handles gjennom ulike handelssystemer som for eksempel Oslo Børs. Produktene gjør det mulig å få eksponering mot aksjer, indekser, valutaer, råvarer eller lignende. Noen av produktene er bygd opp med et gearing-element. Eksponeringen kan enten være mot et fallende marked(short) eller et stigende marked(long). Det vil kunne være store variasjoner i hvordan disse produktene er strukturert, så det kreves at investor setter seg godt inn i produkt som velges.

En ETN utstedes normalt av en finansinstitusjon (bank/meglerhus) og omsettes i annenhåndsmarkedet på lik linje med en aksje. Ved denne typen produkter påtar man seg normalt en **kredittrisiko** mot utsteder. Kredittrisiko er risikoen for sviktende betalingssevne hos utsteder eller motpart. Det innebærer at dersom utsteder ikke klarer å innfri sine forpliktelser, kan verdipapirene bli verdiløse.

En ETF er en fondsandel utstedt av et verdipapirfond. Dette innebærer at investor gjennom sitt eierskap i fondsandelene har direkte eierskap til underliggende aktiva, og på den måten ikke noen kredittrisiko mot utsteder.

Flere av ETPene inneholder derivat-elementer og/eller har innebygget gearing som kan gi produktet en høy **markedsrisiko**. Dette betyr at kursene på disse vil kunne svinge mer enn underliggende aktiva og at produktene normalt har en større risiko for tap enn en investering direkte i underliggende; for eksempel i aksjer. I tillegg rebalanseres de gearede produktene daglig. Dette betyr at avkastningen over lengre perioder vil avvike fra markedsutviklingen hensyntatt gearingeffekten. Avkastningen kan bli negativ selv om underliggende har samme verdi ved kjøps- og salgstidspunkt. Disse egenskapene gjør at de gearede produktene er mindre egnet som langsiktige investeringsalternativer.

Det faktum at underliggende ofte er omsatt i andre markeder og notert i annen valuta enn NOK gjør også at man må være oppmerksom på en eventuell **valutarisiko**. Dette kan innebære at selv om underliggende utvikling skulle tilsi at verdipapiret skulle gi positiv avkastning, kan avkastningen reduseres, falle bort eller bli negativ som følge av valutakursutviklingen.

ETP har normalt en eller flere likviditetsgarantister (marked maker) som har forpliktet seg til å stille kjøps- og salgskurser i verdipapiret. I visse

perioder kan det likevel være vanskelig å utføre handel i den aktuelle ETP. Dette kan for eksempel være ved liten **likviditet** eller dersom handelen på den aktuelle markeds plass er stengt.

8. Shorthandel

«Shorthandel» betyr å selge finansielle instrumenter som man ikke eier (ved å låne aksjer av verdipapirforetaket eller på annen måte) Samtidig binder lånetaker seg til å gi långiveren tilbake instrumenter av samme slag på et senere avtalt tidspunkt.

Shorthandel blir gjerne benyttet som investeringsstrategi når det forventes at aksjen skal gå ned i verdi. På salgstidspunktet regner låntakeren med å kunne kjøpe de lånte instrumentene på markedet til en lavere pris på tidspunktet for tilbakegivelsen enn den prisen disse instrumentene ble solgt for. Skulle prisen i stedet gå opp, oppstår det et tap, som ved en kraftig prisforhøyelse kan bli vesentlig.

9. Lånefinansiert handel

Finansielle instrumenter kan i mange tilfeller kjøpes for delvis lånt kapital. Da både egen innskutt kapital samt den lånte kapitalen påvirker avkastningen kan kunden gjennom lånefinansieringen få en større gevinst om investeringen utvikles positivt sammenlignet med en investering som kun er gjort med egen innskutt kapital. Gjelden som er knyttet til den lånte kapitalen påvirkes ikke av om kursene på de kjøpte instrumentene endres i positiv eller negativ retning, hvilket er en fordel ved en positiv kursutvikling. Derimot hvis kursen på de kjøpte instrumentene utvikles i negativretning medfører dette en lignende ulempe ettersom gjelden forblir uendret. Ved et kursfall kan derfor den egne innskutte kapitalen helt eller delvis gå tapt samtidig som gjelden må betales helt eller delvis gjennom salgsinntektene fra de finansielle instrumentene som har falt i verdi. Gjelden må også betales selv om salgsinntektene ikke dekker hele gjelden.

10. Handelshyppighet og kostander

Jo hyppigere handel, jo høyere vil kurtasjekostnadene bli, da det normalt påløper kostnader ved hver enkelt handel (kjøp eller salg). Dersom kurtasjekostnadene over tid er større enn avkastningen, vil dette kunne gi tap for kunden. Det presiseres at det også påløper kurtasjekostnader for lånefinansiert handel.

Basert på standard utarbeidet av Verdipapirfondene Forbund

INFORMASJON TIL KUNDER OM EGENSKAPER OG SÆRSKILT RISIKO KNYTTET TIL HANDEL MED OPSJONER, TERMINER OG ANDRE DERIVATINSTRUMENTER

Kunden skal være kjent med at:

- all handel skjer på kundens egen risiko
- man må sette seg nøye inn i de vilkår som gjelder for handel med derivatinstrumenter
- vilkårene for handel med derivatinstrumenter endres ofte og må overvåkes fortløpende
- sluttseddel skal kontrolleres og eventuelle feil skal reklameres umiddelbart
- man fortløpende må overvåke verdiendringer på innstående samt posisjoner i de finansielle instrumentene
- man selv må foreta handlinger som kreves for å unngå risiko for tap på egne posisjoner, eksempelvis stille ytterligere sikkerhet eller avslutte sine plasseringer i derivatkontrakter

1. Generelt om risiko knyttet til handel med derivatinstrumenter

Handel med derivatinstrumenter er forbundet med særskilt risiko som vil bli nærmere beskrevet. Kunden har selv ansvaret for risiko og må sette seg nøye inn i de vilkår, i form av alminnelige vilkår, prospekt eller liknende, som gjelder for handel med slike instrumenter og om instrumentenes egenskaper samt den særskilte risiko som er knyttet til disse instrumentene. Kunden må også fortløpende overvåke sine plasseringer (posisjoner) i slike instrumenter. Informasjon for overvåkning kan fås i kurslister oppgitt massemedia og fra kundens verdipapirforetak.

Enkelte derivathandler vil kunne medføre at kunden må stille særskilt sikkerhet (*marginkrav*), eksempelvis på salg av opsjoner uten å eie underliggende aksje eller tilsvarende opsjoner, kjøp og salg av terminer (futures og forwards) og swap-avtaler. Marginkravet vil midlertid variere avhengig av bla. det underliggende verdipapir, type instrument, instrumentets løpetid og volatilitet. Marginkravet kan også variere betydelig fra dag til dag. Kunden bør av egen interesse være klar til straks å foreta handlinger, for eksempel å stille ytterligere sikkerhet (for å oppfylle et eventuelt marginkrav) eller å avslutte sine plasseringer i derivatkontrakter (stenge sine posisjoner) gjennom kjøp eller salg av (motvirkende) kontrakter, dersom det skulle vise seg nødvendig.

For ytterligere informasjon om handel med finansielle instrumenter, se Informasjon om Egenskaper og risiko Knyttet til Handel Med Finansielle Instrumenter (aksjer, aksjerelaterte instrumenter, obligasjoner og verdipapirfond).

2. Bruk av derivatinstrumenter

Derivatinstrumenter er en form for avtale (kontrakt), der selve avtalen er gjenstand for handel på kapitalmarkedet for finansielle instrumenter. derivatinstrumentet er knyttet til et underliggende aktiva eller til en underliggende verdi. dette aktiva eller denne verdien (i fortsettelsen bare kalt aktiva) kan utgjøres av et annet finansielt instrument, et annet aktiva med økonomisk verdi (for eksempel valuta eller råvarer) eller en form for verdibarometer

(f. eks en indeks).

Derivatinstrumenter kan brukes for å beskytte seg mot en forventet ufordelaktig prisutvikling på det underliggende aktiva. de kan også brukes for å oppnå gevinst eller avkastning med en mindre kapitalinnsats enn hva som kreves for å gjøre en tilsvarende handel direkte i det underliggende aktiva. derivatinstrumenter kan også brukes av andre grunner. bruken av derivatinstrumenter bygger på en viss forventning om hvordan prisen på det underliggende aktiva kommer til å utvikle seg over en viss tidsperiode. Før handelen med derivatinstrumenter starter, er det viktig at kunden er klar over formålet og hvilken prisutvikling på det underliggende aktiva som kan forventes, og på dette grunnlag velger riktig derivatinstrument eller kombinasjon av slike instrumenter.

3. Ulike typer derivatinstrumenter

Hovedtypene av derivatinstrumenter er opsjoner, terminer og swap-avtaler. For Exchange Traded Products(ETP) se punkt 7 i »Informasjon til kunder om egenskaper og risiko knyttet til finansielle instrumenter (aksjer, aksjerelaterte instrumenter, obligasjoner og verdipapirfond)».

3.1 Opsjon

En **opsjon** er en avtale som innebærer at den ene parten (utstederen av en opsjonskontrakt) forplikter seg til å kjøpe eller selge det underliggende aktiva til den andre parten (innehaveren av kontrakten) til en forhåndsavtalt pris (exercise price). tidspunktet for når man kan utøve rettigheten kan avhenge av hvilken type opsjon det dreier seg om. ved en **amerikansk opsjon** kan rettigheten utøves under hele løpetiden. ved en **europaisk opsjon** kan rettigheten bare utøves på bortfallsdagen. Innehaveren betaler en premie til utstederen og får rett til å utøve rettigheten i kontrakten, men har ingen plikt til å gjøre det. Utstederen er derimot pliktig til å innfri kontrakten hvis innehaveren krever det. Kursen på opsjonen følger normalt prisen på den underliggende aktiva. risikoen for den som erverver en opsjon er at den reduseres i verdi eller blir verdiløs på bortfallsdagen. Utstederen av en opsjon løper en risiko som, om ikke spesielle forholdsregler tas, kan være ubegrenset stor.

3.1.1 Kjøpsopsjoner

Ved å **kjøpe** en kjøpsopsjon får man en **rett** til å kjøpe underliggende aktiva på et fremtidig tidspunkt til en forhåndsbestemt pris. når man kjøper en kjøpsopsjon, betaler man en opsjonspremie samt kostnader forbindelse med omsetning og administrasjon av opsjonsavtalen.

Det maksimale man som innehaver av en kjøpsopsjon kan tape er begrenset til opsjonspremien og de betalte kostnader. Maksimalt tap oppstår når kursen på det underliggende finansielle instrument forblir lavere eller lik strikekurs.

Gevinstpotensialet er i teorien ubegrenset. gevinsten er verdien av de under liggende finansielle instrumenter på innløsnings tidspunktet fratrukket strikekurs og opsjons premien inklusive kostnader.

Ved å **utstede/selge** en kjøpsopsjon får man en **plikt** til å selge (dersom innehaver krever og kjøpe) de underliggende aktiva på et fremtidig tidspunkt til en forhåndsbestemt pris. når man selger en kjøpsopsjon, mottar man en opsjonspremie fratrukket kostnader forbindelse med omsetning og administrasjon av opsjonsavtalen.

Gevinstpotensialet ved en utstedelse er begrenset til netto opsjonspremie. dersom strikekurs forblir høyere eller lik markedskursen på det underliggende finansielle instrumentet, får man beholde opsjonspremien uten at innehaver normalt krever å få kjøpe verdipapirene.

Dersom man har sikret seg ved å eie de underliggende finansielle instrumenter, oppstår intet tap ved kursstigning, men man går glipp av verdistigningen ut over opsjonspremien. ved kursfall oppstår tap når kursen på det underliggende verdipapir synker under kostprisen for verdipapiret fratrukket den mottatte opsjonspremien.

Dersom man ikke har sikret seg ved å eie de underliggende finansielle instrumenter, har man et ubegrenset tapspotensial ved kursstigning. dersom innehaveren krever opsjonen innløst må utsteder kjøpe de finansielle instrumentene i markedet til markedspris. tapet beregnes som markedsverdien av de underliggende finansielle instrumenter minus strikekurs og opsjonspremie.

3.1.2 salgsopsjoner

Ved å **kjøpe** en salgsopsjon får man en **rett** til å selge underliggende aktiva på et fremtidig tidspunkt til en forhåndsbestemt pris. når man kjøper en salgsopsjon, betaler man en opsjonspremie samt kostnader forbindelse med omsetning og administrasjon av opsjonsavtalen det maksimale man som Innehaver av en salgsopsjon kan tape er begrenset til opsjonspremien og de betalte kostnader. Maksimalt tap oppstår når kursen på det underliggende finansielle instrument forblir høyere eller lik strikekurs.

Gevinstpotensialet er begrenset til strikekursen fra trukket opsjonspremien inklusive kostnader. gevinsten er strikekursen fratrukket verdien av det under liggende finansielle instrument på innløsningstidspunktet og opsjons premien inklusive kostnader.

Ved å **utstede/selge** en salgsopsjon får man en **plikt** til å kjøpe (dersom innehaver krever å selge) de underliggende aktiva på et fremtidig tidspunkt til en forhåndsbestemt pris. når man selger en salgsopsjon, mottar man en opsjonspremie fratrukket kostnader forbindelse med omsetning og administrasjon av opsjonsavtalen.

Gevinstpotensialet ved en utstedelse er begrenset til netto opsjonspremie. dersom strikekurs forblir lavere eller lik kursen på det underliggende finansielle instrumentet, får man beholde opsjonspremien uten at innehaver normalt krever å få selge verdipapirene.

Ved kursfall oppstår tap når verdien på de underliggende finansielle instrumenter er lavere enn strikekurs minus netto opsjonspremie tapet er begrenset til strikekurs minus netto opsjonspremie.

3.2 Termin

En **termin** innebærer at partene inngår en gjensidig bindende avtale om kjøp eller salg av det underliggende aktiva til en forhåndsavtalt pris og med levering eller annen fullbyrdelse av avtalen på et nærmere angitt tidspunkt.

Ved terminforretninger betales ingen opsjonspremie, men den avtalte terminkurs vil normalt bli fastsatt som spotkurs (dagens markedspris) på det underliggende finansielle instrumentet pluss rentekostnaden frem til terminens oppgjørsdag. I tillegg må man betale kostnader i forbindelse med omsetning og administrasjon av terminkontrakten.

Ved terminhandel har **kjøperen** i sin helhet overtatt kursrisikoen på det underliggende finansielle instrumentet. dersom kursen faller, oppstår et tap lik forskjellen mellom verdien på det underliggende finansielle instrumentet og terminkursen. dersom kursen stiger, oppstår tilsvarende en gevinst lik forskjellen mellom verdien på det underliggende finansielle instrumentet og terminkursen. I tillegg har kjøperen en kredittrisiko på at selgeren leverer de avtalte finansielle instrumenter på oppgjørsdagen.

En **selger som eier** de underliggende finansielle instrumenter har ingen risiko knyttet til kursutviklingen på det underliggende finansielle instrument, kun en kredittrisiko på at kjøperen kan gjøre opp det avtalte beløp på oppgjørsdagen.

Dersom **selgeren ikke eier** de underliggende finansielle instrumenter, har han i prinsippet et ubegrenset

tapspotensialet ved kursstigning tapet beregnes som verdien av de underliggende finansielle instrumenter minus avtalt terminkurs. tilsvarende har selgeren ved kursfall et gevinstpotensialet som beregnes som terminkursen minus verdien av de underliggende finansielle instrumenter. selgeren har også en kredittrisiko på at kjøperen kan gjøre opp det avtalte beløp på oppgjør dagen.

3.3 Swap-avtale

En **swap-avtale** innebærer at partene blir enige om fortløpende å foreta innbetalinger til hverandre, for eksempel beregnet på en fast eller en flytende rente (rente-swap), eller på et visst tidspunkt bytte (swap) et aktivum med hverandre, for eksempel ulike slag av valutaer (valuta-swap).

4. Karakteristiske egenskaper ved derivatinstrumenter

Man kan beskrive handel med derivatinstrumenter som handel med eller flytting av risiko. den som eksempelvis forventer en prisnedgang i markedet kan kjøpe salgsoptioner som øker i verdi om markedet faller. For å redusere eller unngå risiko for kursnedgang betaler kjøperen en premie, dvs hva optionen koster. Handel med derivater kan i mange tilfeller ikke anbefales for de kunder med liten eller begrenset erfaring med handel i finansielle instrumenter, da slik handel ofte krever særskilt kunnskap. det er viktig og være oppmerksomme på følgende karakteristiske egenskaper ved derivatinstrumenter for den som har til hensikt å handle med slike instrumenter.

Konstruksjonen av et derivatinstrument gjør at prisutviklingen på det underliggende aktiva får gjennomslag i kursen eller prisen på derivatinstrumentet. dette prisgjennomslaget er ofte kraftigere forhold til innsatsen enn hva verdiforandringen er på det underliggende aktiva.

Prisgjennomslaget kalles derfor gearingeffekt (hevestangeffekt) og kan føre til større gevinst på innsatt kapital enn om plasseringen hadde blitt gjort direkte i det underliggende aktiva. på den annen side kan gearingeffekten medføre større tap på derivatinstrumentet sammenlignet med verdiforandringen på det underliggende aktiva, dersom prisutviklingen på det underliggende aktiva blir annerledes enn forventet. gearingeffekten dvs muligheten til gevinst eller risikoen for tap, varierer avhengig av derivatinstrumentets konstruksjon og anvendelsesområde store krav stilles derfor til overvåkingen av prisutviklingen på derivatinstrumentet og på det underliggende aktiva. Kunden bør egen interesse være beredt på å handle raskt, ofte i løpet av dagen dersom plasseringen i derivatinstrumentet utvikler seg i uheldig retning.

Den part som påtar seg en forpliktelse ved å utstede en option eller inngå en terminavtale er fra starten nødt til å stille sikkerhet for sin posisjon. I takt med at prisen på det underliggende aktiva går opp eller ned og dermed verdien på derivatinstrumentet øker eller reduserer, endres også kravet til sikkerhet. ytterligere sikkerhet form av en tilleggssikkerhet kan derfor måtte kreves. gearingeffekten gjør seg således gjeldende også på sikkerhetskravet, som kan endre seg raskt og radikalt. Hvis ikke kunden stiller tilstrekkelig sikkerhet har clearingorganisasjonen eller verdipapirforetaket rett til, uten kundens samtykke, å avslutte plasseringen (stenge posisjonen) for å redusere tapet. En kunde bør således følge nøye med på prisutviklingen og sikkerhetskravet for å unngå en ufrivillig stengning av posisjonen.

løpetiden for derivatinstrumenter kan variere fra meget kort tid til opp til flere år. den relative prisendringen er ofte størst på instrumenter med kort (gjenværende) løpetid. prisen på for eksempel en innehatt option reduseres i alminnelighet raskere mot slutten av løpetiden ettersom tidsverdien avtar. Kunden bør derfor også nøye overvåke løpetiden på derivatinstrumentene.

5. Standardiserte og ikke-standardiserte derivatinstrumenter

derivatinstrumenter handles i standardiserte og ikke-standardiserte former

5.1 Standardiserte derivatinstrumenter

Handel med standardiserte derivatinstrumenter skjer på regulerte markeder og følger avtaler og vilkår, som standardiseres av en børs eller en clearingorganisasjon. på det norske derivatmarkedet tilbyr for eksempel oslo børs handel med standardiserte optioner og terminer. Følgende regulerte marked i Norge tilbyr handel med standardiserte derivatinstrumenter:

Oslo Børs ASA* - handel med standardiserte optioner og terminer

NASDAQ OMX OSLO ASA – handel i varederivater, herunder finansielle kraftkontrakter, samt handel i fraktderivater.

Fish Pool ASA** - handel med laksekontrakter

følger normalt de regler og vilkår i det land der børs-handelen og clearingen er organisert. det er viktig å merke seg at disse utenlandske reglene og vilkår ikke behøver å sammenfalle med de som gjelder i Norge

5.2 Ikke-standardiserte derivatinstrumenter

En del verdipapirforetak tilbyr egne former for derivatinstrumenter, som ikke handles på regulerte markeder. det er slike

derivatinstrumenter som betegnes som *ikke-standardiserte* derivatinstrumenter (OTC-derivater). den som ønsker å handle denne type derivatinstrumenter bør særskilt nøye sette seg inne i de avtaler og vilkår som regulerer handel av disse.

* alle handler på Oslo børs cleares av vps Clearing asa.

** alle handler på FishEx asa cleares av nord pool Clearing asa

6. Clearing

ved clearing av derivater trer clearinginstitusjoner inn som motpart mellom kjøper og selger av derivatkontrakter, og garanterer for oppgjør av kontrakten. Clearinginstitusjonen opptrer som selger mot kjøper og som kjøper mot selger. I det standardiserte derivatmarkedet cleares gjerne derivatkontrakter av en clearinginstitusjon med konsesjon. I OTC-markedet er det gjerne verdipapirforetaket som har denne rollen

7. Definisjoner

Opsjon. En avtale som gir den ene part (Innehaveren) i en gitt tidsperiode en rett, men ingen plikt til å kjøpe (Kjøpsopsjon) eller selge (salgsopsjon) en avtalt mengde finansielle instrumenter til en på forhånd avtalt pris av/til den annen part (utstederen)

Termin. En avtale hvor både kjøper og selger er bundet til at en avtalt mengde av finansielle instrumenter skal overdras fra selger til kjøper til en avtalt pris på en avtalt dato som ligger lenger inn i fremtiden enn den normale oppgjørsfrist for det underliggende finansielle instrument avtalen omfatter

Opsjon med variabel strikekurs. dette er i prinsippet en terminkontrakt, men hvor marginsikkerheten blir betalt i form av opsjonspremie. Kjøp av produktet inneholder i tillegg til kjøp av en amerikansk kjøpsopsjon også salg av en europeisk salgsopsjon med samme strike. den europeiske salgsopsjonen bortfaller hvis kjøpsopsjonen innløses eller stenges. I tillegg inneholder produktet en opsjon for selgeren til, ved et nærmere bestemt kursfall på det underliggende finansielle instrument, å kunne kreve stengning av opsjonen mot samtidig utstedelse av en ny opsjon med lavere strike og tilsvarende høyere premie

Indeksopsjon/Indekstermin. En avtale hvor den underliggende verd ikke er et verdipapir, men en indeksverdi. En slik avtale gjøres ikke opp med levering av finansielle instrumenter, men med en avregning av avtalens verdi i penger

Pris-swap. En avtale som risikomessig er helt tilsvarende en terminforretning, men hvor det ikke skal foretas levering av de underliggende finansielle instrumenter ved bortfall. ved bortfall foretas et pengeoppgjør basert på forskjellen mellom swap-kursen og markedskursen på bortfallsdagen

Short-salg. Salg av finansielle instrumenter som man ikke eier, men har lånt inn for å gjennomføre riktig oppgjør. de finansielle instrumenter må kjøpes inn på et senere tidspunkt og leveres tilbake til lånegiver

Verdipapirswap er en sammenstilling av (minst) to finansielle instrumenter, der man kjøper det ene instrumentet (long-posisjonen) og selger det andre short (short-posisjonen)

Underliggende finansielle instrument(er). Dette er det/de finansielle instrument(er) opsjonen gir Innehaveren rett til å selge eller kjøpe eller det/de finansielle instrument(er) som er avtalt omsatt i en terminforretning, eller det/de finansielle instrument(er) som er avtalt som avregningsgrunnlag i en pris-swap

Innløsning av en opsjon vil si å kreve handel av det underliggende finansielle instrument i henhold til opsjonsavtalen. normalt vil innehaver kunne kreve delinnløsning av opsjonen samtidig som opsjonen opprettholdes for restantallet

Bortfallsdagen. den dagen en opsjon enten må kreves innløst eller bortfaller verdiløs. bortfallsdagen for en termin er den dag avtalen gjøres opp ved at den endres til en handel med ordinær oppgjørsfrist for levering av underliggende finansielle instrument mot betaling av kjøpesum.

Oppgjørsdagen. den dagen en termin, opsjon eller pris-swap blir endelig avsluttet ved at de underliggende finansielle instrumenter blir levert mot den avtalte kjøpesum, eller den pengemessige avregning forfaller til betaling. oppgjørsdagen er normalt tre børsdager etter bortfallsdagen.

Amerikansk opsjon/termin. En opsjon/termin hvor Innehaveren kan kreve innløsning, helt eller delvis, når som helst i tiden frem til det avtalte tidspunkt på bortfallsdagen.

Europeisk opsjon/termin. En opsjon/termin som kun kan kreves innløst på bortfallsdagen.

Spotpris/Spotkurs. den kurs verdipapiret omsettes til for normal levering den tredje børsdag etter handelsdagen.

Strikepris/Strikekurs. den avtalte pris ved innløsning av en opsjon. terminpris/terminkurs. den avtalte pris ved oppgjør av en terminforretning.

Swappris/Swapkurs. den avtalte pris som skal benyttes ved avregning av en pris-swap.

Opsjonspremie. det beløp Innehaveren har betalt utstederen for kjøpet av opsjonen.

Sikringsaksje/Hedge. Dersom en selger av en opsjon/termin/ swap ikke ønsker å ha kursrisiko, kjøper/shortselger han et antall av det underliggende verdipapir slik at den eventuelle verdiøkning av det solgte derivat utlignes med en tilsvarende verdiøkning på de underliggende verdipapirer. De verdipapirer som på denne måten sikrer utsteder mot kursrisiko kalles ofte sikringsaksjer eller hedge.

AVTALE OG SPESIELLE VILKÅR OM HANDEL I FINANSIELLE INSTRUMENTER

Mottak, formidling og utførelse av ordre i finansielle instrumenter

1. PARTENE

En ordre fra Kunden om handel i finansielle instrumenter som Sparebanken Sør («Banken») mottar vil bli formidlet for utførelse til Norne Securities AS («Norne»). Dette innebærer at Kunden har et kundeforhold både til Banken og Norne.

Kontaktinformasjon

Navn:	Sparebanken Sør	Norne Securities AS
Org. nr:	937 894 538	992 881 828
Besøksadresse:	Rådhusgaten 7/9	Jonsvollsgaten 2, 5011 Bergen
Postadresse:	P.B. 200, 4662 Kristiansand	P. B. 7801 Sentrum, 5020 Bergen
Telefon:	09200	55 55 91 30
Telefaks:	-	55 55 91 31
E-post:	post@sor.no www.sor.no	kundeservice@norne.no www.norne.no

2. INVESTERINGSTJENESTER

Banken har tillatelse til å omsette finansielle instrumenter for egen regning, yte investeringsrådgivning og motta, formidle og utføre ordre på vegne av kunde i forbindelse med finansielle instrumenter, jf lov om verdipapirhandel av 29.juni 2007 nr 75 § 2-1 første ledd nr 1,2,3 og 5.

Norne har tillatelse til å plassere offentlige tilbud, omsette finansielle instrumenter for egen regning, yte investeringsrådgivning og motta, formidle og utføre ordre på vegne av kunde i forbindelse med finansielle instrumenter, jf lov om verdipapirhandel av 29.juni 2007 nr 75 § 2-1 første ledd nr 1, 2, 3, 5 og 6.

Denne Avtalen, Bankens Alminnelige Forretningsvilkår og Nornes Alminnelige Forretningsvilkår fastlegger betingelsene for ytelse av investeringstjenestene som omfattes av denne Avtalen mellom Kunden, Banken og Norne. Avtalen gjelder selv om det i forbindelse med ytelse av investeringstjenester ikke uttrykkelig er henvist til Avtalen.

3. FORHOLDET MELLOM KUNDEN, BANKEN OG NORNE

Norne tilbyr en elektronisk løsning for handel av finansielle instrumenter (herunder aksjer, egenkapitalbevis og verdipapirfond) og porteføljeoversikt over internett som Banken gjør tilgjengelig for sine kunder, heretter benevnt "handelsløsningen". Banken og/eller Norne tilbyr også mulighet for å plassere ordre pr. telefon.

Norne er kun ansvarlig for forhold som er beskrevet i disse Vilkår og Nornes "Alminnelige forretningsvilkår". Banken er ikke ansvarlig for tjenesten, med mindre Banken har utvist uaktsomhet for forhold som ligger innenfor Bankens eget funksjonsområde.

4. FORVALTERREGISTRERING (NOMINEE-KONTO)

Norne har tillatelse fra Finanstilsynet til å stå oppført som forvalter i verdipapirfonds andelseierregister. Dette innebærer at Norne vil stå oppført som eier av de verdipapirfondsandeler Kunden tegner i de aktuelle andelseierregistre. Norne skal føre fortegnelse over verdipapirfondsandelene som eies av Kunden.

Norne plikter til enhver tid å holde Kundens midler atskilt fra Nornes egne midler og andre kunders midler ved separat registrering hos Norne, samt, ved eventuell registrering på forvalterkonti i annet registreringssystem, atskilt fra Nornes egne midler.

Kunden samtykker ved inngåelsen av Avtalen i at Norne kan være oppført som forvalter av Kundens beholdning av andeler i verdipapirfond i de ulike verdipapirfonds andelseierregister. Kunden vil til enhver tid ha fullt innsyn i sin beholdning av andeler i verdipapirfond registrert hos Norne.

5. PRISER FONDSHANDEL

Oppdatert informasjon om provisjonssatser er tilgjengelig i handelsløsningen. Satsene varierer mellom ulike fond, og kan være gjenstand for endring over tid. Tegningsprovisjon trekkes fra kjøpsbeløpet. Tilsvarende trekkes eventuell salgsprovisjonen fra innløsningsbeløpet.

Kunden betaler også en indirekte kostnad kalt "forvaltningsprovisjon". Denne provisjonen belastes av forvalteren av de ulike verdipapirfondene og er dermed reflektert i kursutviklingen for det enkelte verdipapirfond. Størrelsen på nevnte provisjon kan variere betydelig. Opplysninger om forvaltningsprovisjon vil bl.a. fremkomme av produktark og prospektet til det enkelte fond. Begge deler kan fås tilsendt ved henvendelse til Banken.

6. PRISER AKSJEHANDEL/KURTASJE

For aksjehandel i henhold til denne Avtale betales det kurtasje, i henhold til den til enhver tid gjeldende prislisen som er tilgjengelig i handelsløsningen. Kurtasjen beregnes ut fra transaksjonsbeløpene. Kostnader som påløper Kunden som følge av tilleggsprodukter, følger de til enhver tid gjeldende priser og betingelser formidlet gjennom prislisen. Kurtasje og kostnader for tilleggstjenester vil bli trukket Kundens belastningskonto.

Kunden skal bære kostnader og utlegg som Banken og Norne har i forbindelse med oppdrag i henhold til denne Avtale, samt kostnader og utlegg for å overvåke og inndrive fordringer hos Kunden.

7. GODTGJØRELSE - INTERESSEKONFLIKT

Kostnader som beskrevet i punktene 5 og 6 over fordeles som godtgjørelse mellom Banken og Norne som følger:

Aksjehandel

Banken kan motta godtgjørelse på inntil 50 % av Kundens påløpte kostnader i forbindelse aksjehandel slik det fremgår av denne avtalen. Øvrig godtgjørelse, etter dekning av kostnader til VPS og børs/regulert marked, tilkommer Norne.

Fondshandel

Banken kan motta godtgjørelse på inntil hele tegnings-/salgsprovisjonen og forvaltningsprovisjonen. Norne mottar ingen andel av eventuell tegnings-/salgsprovisjon, men inntil 0,03 % i forvaltningsprovisjon. Den samlede forvaltningsprovisjon fremgår av produktark og informasjon fra forvalteren av de ulike verdipapirfondene.

Godtgjørelse som nevnt her gir Banken og Norne en interesse i at Kunden skal investere i finansielle instrumenter. Banken og Norne er forpliktet til å opplyse om slike interessekonflikter og skal treffe nødvendige tiltak for å unngå at Kundens interesser ikke ivaretas på en trygghende måte. Utfyllende informasjon om interessekonflikter mellom foretak og Kunde fremgår av Bankens og Nornes Alminnelige Forretningsvilkår.

8. VIKTIG INFORMASJON VED HANDEL VIA HANDELSLØSNINGEN

I forbindelse med ren ordreformidling og ren utførelse av ordre i ikke-komplekse instrumenter (som f. eks. aksjer notert på regulert marked eller aksjefond) på Kundens vegne avstår Kunden fra individuell oppfølging. Videre er verken Banken eller Norne pliktig til å vurdere om den/det aktuelle tjenesten/finansielle instrumentet er hensiktsmessig for Kunden, herunder hvorvidt Kunden har den nødvendige erfaring og den nødvendige kunnskap til å forstå risikoen som er involvert med den aktuelle tjenesten/det finansielle instrumentet, og den investorbekyttelse som hensiktsmessighetstesten innebærer er ikke tilstede. Kunden må gjennomføre en test ihht. Verdipapirhandellov før det foretas i handel med komplekse instrumenter.

9. ANSVAR

Verken Banken eller Norne er ansvarlige for tap som oppstår som følge av at handelsløsningen er midlertidig ute av drift eller på annen måte ikke er tilgjengelig. I disse tilfellene vil Norne søke å utføre ordren på beste måte ved at Kunden ringer inn ordren sin til Banken som formidler ordren videre til Norne, eller ved at kunden formidler ordren inn til Norne.

For øvrig vises til reguleringen av partenes ansvar i Bankens og Nornes Alminnelige forretningsvilkår.

10. SAMTYKKE TIL BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Kundeopplysninger er underlagt lovbestemt taushetsplikt i henhold til verdipapirhandelloven. For at Banken skal kunne benytte kundeopplysningene fra verdipapirforetaket som ledd i sin virksomhet og i dialog med Kunden på tvers av de enkelte avdelinger i Banken, må Kunden gi samtykke til dette. Ved slikt samtykke vil andre avdelinger i Banken kunne få innsyn i Kundens handler i finansielle instrumenter, samtidig som Banken vil ha bedre mulighet til å kunne følge opp Kunden gjennom sin rådgivning.

Ved underskrift av Avtalen aksepterer kunden at følgende kundeopplysninger utleveres fra Banken til Norne; navn, adresse, organisasjonsnummer/fødselsnummer, kontonummer, volum, pris/kurs, forfallsdag, valuta, beholdning og konserntilhørighet.

Kunden kan avstå fra å gi samtykke og kan på ethvert tidspunkt skriftlig trekke tidligere gitt samtykke tilbake.

11. OPPSIGELSE

Avtalen om handel kan av hver av partene sies opp med 10 dagers varsel. Ved vesentlig mislighold har Banken og/eller Norne rett til å heve Avtalen uten forutgående varsel og med umiddelbar virkning.

Banken og Norne har rett til ensidig å endre innhold og omfang av denne avtalen, herunder øke eller begrense antall finansielle instrumenter som kan bli gjenstand for kjøp- eller salgsoppdrag

gjennom Norne eller tilsvarende i henhold til denne Avtale. Endringer uten vesentlig betydning for Kunden, vil ikke bli varslet og kan iverksettes umiddelbart. Endringer av betydning vil bli varslet og skal virke overfor Kunden fra og med den 15. dagen etter at Banken eller Norne elektronisk har varslet Kunden. Om Kunden ikke godtar endringen har Kunden rett til å si opp denne avtalen senest med virkning fra endringenes ikrafttreden.

12. BEKREFTELSE

Forretningsforholdet mellom Kunden, Banken og Norne vil, i tillegg til denne Avtalen, være regulert av verdipapirhandelloven med forskrifter, annen relevant lovgivning, særskilte avtaler mellom Norne og Kunden, herunder særskilt tegningsblankett, samt Bankens og Nornes Alminnelige forretningsvilkår og Spesielle vilkår for handel av finansielle instrumenter gjennom Norne.

Kunden bekrefter ved signering av Avtalen at informasjon om kunden behandles og registreres i Banken og Norne som beskrevet i Avtalen:

- å ha lest og akseptert Avtale og Spesielle vilkår for handel av finansielle instrumenter gjennom Norne Securities AS
- å ha lest og akseptert Bankens Alminnelige forretningsvilkår
- å ha lest og akseptert Norne Securities Alminnelige forretningsvilkår
- å ha lest og akseptert Retningslinjer for utførelse av ordre i finansielle instrumenter
- å ha lest informasjon om kundeklassifisering og akseptert klassifisering som **ikke-profesjonell kunde**
- at informasjon rettet til kunden kan sendes elektronisk
- at informasjon som ikke er rettet til Kunden personlig kan gis på Banken og Norne Securities sine nettsider dersom dette anses hensiktsmessig

ALMINNELIGE FORRETNINGSVILKÅR
FOR
HANDEL MED FINANSIELLE INSTRUMENTER
GJENNOM
NORNE SECURITIES AS

Norne Securities AS (Norne) sine alminnelige forretningsvilkår for handel med finansielle instrumenter gjennom Norne (heretter kalt "Forretningsvilkårene") er utarbeidet i henhold til lov 29. juni 2007 nr. 75 om verdipapirhandel (heretter kalt "Verdipapirhandelloven") med tilhørende forskrifter. Begrep som er definert i Verdipapirhandelloven har tilsvarende betydning når de er benyttet i Forretningsvilkårene.

Etter Verdipapirhandelloven skal et verdipapirforetaks forretningsvilkår forelegges kunden ved etablering av forretningsforhold. Forretningsvilkårene forelegges kunden ved e-post, utleggelse på hjemmeside eller annen egnet måte i henhold til Norne sine rutiner. Forretningsvilkårene anses som bindende for kunden når kunden, etter å ha mottatt Forretningsvilkårene, inngir ordre, inngår avtaler eller gjennomfører handel med Norne.

1 KONTAKTINFORMASJON

Navn: Norne Securities AS

Organisasjonsnummer: 992 881 828

Besøksadresse: Jonsvollsgaten 2, 5011 Bergen

Postadresse: Postboks 7801, 5020 Bergen

Telefon: 55 55 91 30

Telefaks: 55 55 91 31

E-post: kundeservice@norne.no

Internett: www.norne.no

En oversikt over Norne sine tilknyttede agenter finnes på www.norne.no og kan også fås ved henvendelse til Norne. Ved handel gjennom tilknyttede agenter gjelder særlige regler etter Verdipapirhandelloven.

2 NORNE SIN KONSESJON

Norne har konsesjon etter Verdipapirhandelloven til å yte følgende tjenester:

- Mottak og formidling av ordre på vegne av kunde i forbindelse med ett eller flere finansielle instrumenter som definert i Verdipapirhandelloven § 2-2, jf. verdipapirhandelloven § 2-1 (1) nr. 1;

- Utførelse av ordre på vegne av kunde, jf. Verdipapirhandelloven § 2-1 (1) nr. 2;
- Omsetning av finansielle instrumenter for egen regning, jf. Verdipapirhandelloven § 2-1 (1) nr. 3;
- Investeringsrådgivning som definert i Verdipapirhandelloven § 2-4 første ledd, jf. Verdipapirhandelloven § 2-1 (1) nr. 5; og
- Plassering av offentlige tilbud som nevnt i Verdipapirhandelloven kapittel 7, plassering av emisjoner, samt garantistillelse for fulltegning av emisjoner eller tilbud om kjøp av finansielle instrumenter, jf. Verdipapirhandelloven § 2-1 (1) nr. 6.

Norne vil også tilby følgende tilknyttede tjenester som nevnt i Verdipapirhandelloven § 2-1 (2) nr. 1 – 6:

oppbevaring og forvaltning av finansielle instrumenter;

kredittgivning;

rådgivning med hensyn til foretaks kapitalstruktur, industrielle strategi og beslektede spørsmål, samt rådgivning og tjenester i forbindelse med fusjoner og oppkjøp av foretak;

tjenester i tilknytning til valutavirksomhet når dette skjer i forbindelse med ytelse av investeringstjenester som definert i første ledd;

utarbeidelse og formidling av investeringsanbefalinger, finansielle analyser og andre former for generelle anbefalinger vedrørende transaksjoner i finansielle instrumenter; og

- tjenester tilknyttet fulltegningsgaranti.

Norne har også tillatelse til å yte kreditt til kjøp av finansielle instrumenter, jf. Verdipapirhandelloven 9-6.

Norne står under tilsyn av Finanstilsynet.

3 HVA FORRETNINGSVILKÅRENE GJELDER

Forretningsvilkårene gjelder Norne sine investeringstjenester og tilknyttede tjenester så langt de passer, samt tjenester vedrørende transaksjoner i instrumenter som er beslektet med finansielle instrumenter.

For følgende tjenester vil det kunne bli inngått særskilt avtale eller tilleggsavtale:

- Handel med og clearing av standardiserte (noterte) derivatkontrakter;
- Handel med og/eller clearing av ikke-standardiserte (OTC) derivatkontrakter;
- Handel på kreditt;
- Tjenester i forbindelse med garantistillelse for fulltegning av emisjoner eller andre offentlige tilbud, herunder plassering av emisjoner eller tilbud og tjenester i forbindelse med fusjoner og oppkjøp av selskaper;
- Innlån og utlån av finansielle instrumenter;
- Oppbevaring og forvaltning av finansielle instrumenter;
- Inngåelse av avtale om pant og finansiell sikkerhetsstillelse,
- Inngåelse av rente- og valutakontrakter;
- Handel og oppgjør, herunder clearing i utenlandske markeder; og
- Internetthandel, herunder direkte ordreformidling til Oslo Børs eller annet regulert marked, samt eventuell programhandel.

Ved eventuell motstrid mellom slike spesielle avtaler og Forretningsvilkårene skal de spesielle avtalene ha forrang.

Handel og clearing kan også være regulert av særlige handelsregler, standardvilkår eller lignende ved de enkelte regulerte markedene og oppgjørssentraler der handel og oppgjør/clearing gjennomføres. Ved motstrid mellom Forretningsvilkårene og slike standardvilkår skal standardvilkårene for det regulerte markedet eller oppgjørssentral gjelde.

I tillegg til ovennevnte vil tjenestene kunne være regulert av Verdipapirhandelloven, verdipapirregisterloven, børsloven, aksjelovene, kjøpsloven, avtaleloven, angrerettloven og annen relevant lovgivning.

Norne er i tillegg forpliktet til å følge regler for god forretningsskikk fastsatt for de enkelte markeder, herunder etiske normer fastsatt av Verdipapirforetakenes Forbund. De etiske normer og behandlingsreglene for klagesaker i henhold til disse finnes på www.vpff.no. Norne vil på forespørsel fra kunden utlevere kunden et eksemplar av Verdipapirforetakenes Forbunds etiske normer og behandlingsreglene for klagesaker i henhold til disse normer.

Med bankdag menes i Forretningsvilkårene enhver dag banker i Norge holder åpent. Med børsdag menes i Forretningsvilkårene enhver dag norsk børs holder åpent.

4 LYDOPPTAK OG ANNEN DOKUMENTASJON

Norne Securities vil ta lydopptak av telefonsamtaler i tilknytning til ytelse av investeringstjenester. Lydopptak vil bli oppbevart av Norne Securities og skal oppbevares i en periode som samsvarer med gjeldende rett beregnet fra opptaksdag, og vil normalt bli slettet etter utløpet av den pålagte oppbevaringstiden. Lydopptak med den enkelte kunde vil kunne gjenfinnes ved søk blant annet på tidspunkt for samtalen, inngående og utgående telefonnummer og ansatt hos Norne Securities som utførte samtalen. Norne Securities kan bli pålagt å utlevere lydopptak til offentlig myndighet og andre som kan kreve dette i medhold av lov. I tillegg vil lydopptak kunne bli utlevert til Verdipapirforetakenes Forbunds Etisk Råd, blant annet i forbindelse med behandling av klagesaker for kunden, jf. også Forretningsvilkårene punkt 26. Tilknyttede agenter og andre foretak som samarbeider med Foretaket om ytelse av relevante investeringstjenester har tilsvarende plikt til å foreta lydopptak av samtaler med kunden i den grad det ytes slik investeringstjeneste over telefon.

Dokumentasjon av kommunikasjon gjennom andre kommunikasjonskanaler enn telefon ved ytelse av investeringstjenester vil bli oppbevart av Norne Securities i en periode som samsvarer med gjeldende rett.

5 KUNDEKLASSIFISERING

Norne har i henhold til Verdipapirhandelloven plikt til å klassifisere sine kunder i kundekategorier, henholdsvis ikke-profesjonelle kunder og profesjonelle kunder, herunder kvalifiserte motparter. Det er gitt bestemmelser i Verdipapirhandelloven og forskrifter om hvordan kategoriseringen skal skje. Norne vil informere alle kunder om hvilken kategori de er klassifisert.

Klassifiseringen har betydning for omfanget av kundebeskyttelsen. Det stilles større krav til blant annet informasjon og rapportering til kunder klassifisert som Ikke-Profesjonelle enn til kunder klassifisert som Profesjonelle. Videre har Norne i henhold til Verdipapirhandelloven plikt til å innhente opplysninger om kunden for å vurdere om tjenesten eller det aktuelle finansielle instrumentet/produktet er egnet eller hensiktsmessig for kunden, benevnt i forskrifter som egnethetstest og hensiktsmessighetstest. Klassifiseringen har betydning for omfanget av disse testene, samt for vurderingen av hva som vil utgjøre "beste utførelse" ved gjennomføring av handler for kunden, se punkt 7.3.

Forretningsvilkårene gjelder for kunder klassifisert som Profesjonelle Kunder og Ikke-Profesjonelle Kunder. Kunder klassifisert som Profesjonelle anses likevel for å ha særlige forutsetninger for selv å vurdere de enkelte markedet, investeringsalternativ, handler og den rådgivning Norne yter. Profesjonelle kunder kan ikke påberope seg særskilte regler og vilkår som er fastsatt for å beskytte Ikke-Profesjonelle Kunder.

Kunden kan skriftlig anmode om å endre kundeklassifiseringen. Informasjon om slik omklassifisering og om konsekvensene av dette kan fås ved henvendelse til Norne.

6 KUNDENS ANSVAR FOR OPPLYSNINGER GITT, FULLMAKTER MV.

For å oppfylle kravet i Verdipapirhandelloven om å foreta egnethets- og hensiktsmessighetstest, har Norne plikt til å innhente opplysninger fra kunder. Kunden forplikter seg til å gi fyllestgjørende og korrekte opplysninger om egen finansiell stilling, investeringserfaring og investeringsmål som er relevant for de ønskede tjenester og finansielle instrumenter/produkter. Kunden forplikter seg også til å informere Norne dersom det skjer vesentlige endringer i opplysninger som tidligere er gitt.

Kunden er inneforstått med at Norne er berettiget til å legge opplysningene gitt av kunden til grunn for sin vurdering av om tjenesten eller det finansielle instrumentet/produktet er egnet eller hensiktsmessig for kunden, og vil i utgangspunktet ikke foreta egne undersøkelser.

Videre er kunden inneforstått med at dersom Norne ikke gis tilstrekkelige opplysninger vil Norne ikke kunne avgjøre om tjenesten eller det finansielle instrumentet/produktet er hensiktsmessig eller egnet for kunden. Ved investeringsrådgivning eller aktiv forvaltning vil kunden da bli informert om at den aktuelle tjenesten eller instrument ikke kan ytes. I forhold til de øvrige investeringstjenestene vil kunden i slike tilfeller bli informert om at opplysningene gitt Norne er utilstrekkelige og at tjenesten eller produktet da er å betrakte som uhensiktsmessig. Dersom kunden på tross av slik advarsel fortsatt ønsker tjenesten eller produktet, vil den likevel kunne bli gjennomført.

Norne Securities er ikke pålagt å utføre en hensiktsmessighetstest dersom følgende vilkår er oppfylt.

1. Handelen er på regulert markedet og gjelder ikke-komplekse finansielle instrumenter
2. Tjenesten ytes på kundens initiativ

Kunden må klart underrettes om at verdipapirforetaket ved ytelsen av tjenesten ikke har plikt til å vurdere hensiktsmessigheten av det leverte eller tilbudte instrument eller tjenesteytelse, og at den investorbeskyttelse som denne plikten medfører dermed ikke er til stede

Kunden forplikter seg til å etterleve den lovgivning og de regler, vilkår og betingelser som til enhver tid gjelder for det enkelte handelssystem som handler gjøres på. Det samme gjelder for oppgjør og clearing gjennom de enkelte oppgjørs- eller clearingsentraler.

Kunden innestår for at egen handel og oppgjør skjer i samsvar med og innenfor de tillatelser og fullmakter som måtte gjelde for kundens handel med finansielle instrumenter. Kunden skal etter krav fra Norne dokumentere slike tillatelser og fullmakter. Dersom kunden er et utenlandsk foretak, forbeholder Norne seg rett til, på kundens regning, å kreve fremlagt en begrunnet juridisk uttalelse om kundens tillatelser og fullmakter til å inngå den aktuelle handel.

Kunden skal gi Norne en oversikt over den eller de personer som kan inngi ordre, utføre handel, inngå annen avtale knyttet til finansielle instrumenter/produkter eller som har fullmakt til å akseptere handler på vegne av kunden. Handel eller aksept fra disse er bindende for kunden med mindre Norne ikke var i god tro med hensyn til den enkelte persons fullmakter. Kunden er ansvarlig for til enhver tid å holde Norne oppdatert med hensyn til hvem som kan inngi ordre eller akseptere handler for kunden. Norne vil ikke akseptere fullmakter som angir rammer for den enkelte kundes handel, med mindre dette på forhånd er skriftlig avtalt. Kunden forplikter seg til å sikre at de midler og finansielle instrumenter som det enkelte oppdrag omfatter er fri for heftelser av enhver art, så som pant, sikkerhetsrett (tilbakeholdsrett), arrest mv. Det samme gjelder for de tilfeller der kunden handler som fullmektig for tredjemann.

Kunden forplikter seg til å gi opplysninger til Norne, dersom kunden inngir ordre om salg av finansielle instrumenter som kunden ikke har tilgang til (short salg).

7 RISIKO

Kunden er innforstått med at investeringer i og handel med finansielle instrumenter og andre beslektede instrumenter er forbundet med risiko for tap. Den investerte kapital kan øke eller reduseres i verdi. Verdien av de finansielle instrumenter avhenger blant annet av svingninger i finansmarkedene. Historisk verdiutvikling og avkastning kan ikke benyttes som pålitelig indikator på fremtidig utvikling og avkastning på finansielle instrumenter. For mer detaljert informasjon om egenskaper knyttet til de ulike finansielle instrumenter, samt til den risiko som er knyttet til handel med ulike finansielle instrumenter vises det til informasjonsskriv på www.norne.no, som også vil bli oversendt til kunden forut for Norne sin levering av tjenester til kunden dersom dette er påkrevd. Kunden må selv evaluere risikoen forbundet med det aktuelle instrument og marked.

Kunden bør avstå fra å foreta investeringer i og handel med finansielle instrumenter og andre beslektede instrumenter dersom kunden selv ikke er innforstått med den risiko som er forbundet med slik investering eller handel. Kunden oppfordres til å søke råd hos Norne og andre relevante rådgivere og, etter behov, søke utfyllende informasjon i markedet før kunden tar sin beslutning

Alle handler kunden gjennomfører etter at det er innhentet råd fra Norne skjer på kundens eget ansvar og etter kundens eget skjønn og avgjørelse. Norne påtar seg under enhver omstendighet intet ansvar for rådgivningen dersom kunden helt eller delvis fraviker de råd Norne har gitt. Norne garanterer ikke for noe bestemt utfall av en kundes handel.

8 OPPBEVARING AV FINANSIELLE INSTRUMENTER

8.1 Opptreden som forvalter (nominee)

Norne kan, etter særskilt avtale, opptre som forvalter (nominee) på vegne av sine kunder i norske og utenlandske verdipapirregistre, med de begrensninger som måtte følge av lov eller forskrift.

Ved slike avtaler plikter Norne å føre oversikt over hvilke midlersom tilhører den enkelte kunde, og for øvrig opptre i samsvar med vilkår nedfelt i særskilt avtale. Norne skal før selskapet krever oppføring som forvalter i et verdipapirregister, bringe på det rene eventuelle krav som må oppfylles av Norne for å kunne opptre som forvalter i det aktuelle registeret, herunder eventuelle forpliktelser knyttet til opplysningsplikt om bakenforliggende reelle eiers identitet.

Norne skal avklare om det foreligger spesifikke restriksjoner knyttet til investors mulighet for forvalterregistrering, herunder begrensninger knyttet til nasjonalitet, type finansielt instrument, eller andre restriksjoner.

Dersom registeret oppstiller krav som Norne ikke kan oppfylle innenfor det aktuelle virksomhetsområde, skal selskapet ikke opptre som forvalter i det aktuelle registeret.

8.2 Kontofører

Norne kan, etter særskilt avtale, opptre som kontofører for kundens konti i Verdipapirsentralen (VPS-konti) eller verdipapirkonto i et annet tilsvarende verdipapirregister. Avtale om å opptre som kontofører for investor skal inngås med det aktuelle verdipapirregisteret. Det skal også inngås særskilt avtale med kunden om at Norne skal være kontofører investor. Standard avtale for VPS og eventuelle standard avtaler for andre aktuelle registre skal benyttes.

9 ORDRE OG OPPDRAG – AVTALESLUTNING

9.1 Inngivelse og aksept av ordre og inngåelse av avtale

Ordre fra kunden kan inngis elektronisk, muntlig eller skriftlig på papir. Det vil kunne gjelde begrensninger for inngivelse av ordre via e-post, SMS, MSN, AOL mv. Nærmere informasjon om dette fåes ved henvendelse til Norne. Ordren er bindende for kunden når ordren har kommet frem til Norne med mindre annet er særskilt avtalt. For handel i ikke-standardiserte derivater (OTC), samt handel i valuta- og renteinstrumenter, herunder veksling av valuta, vil avtale om handel anses inngått med bindende virkning når vilkår for den aktuelle avtalen er akseptert av kunden.

Norne vil foreta lydopptak av samtlige ordrer og indikasjoner på ordrer om kjøp, salg eller tegning av finansielle instrumenter som inngis per telefon. Norne har ikke anledning til å utføre ordre eller indikasjoner som ringes inn til telefoner som ikke er tilkoblet lydutstyr (herunder mobiltelefon). Lydopptak og annen dokumentasjon for avtaler, ordre og indikasjoner på ordre som er inngitt på annen måte, vil bli oppbevart av Foretaket. For øvrig vises det til Forretningsvilkårene punkt 4..

Norne vil ikke være forpliktet til å utføre ordre eller inngå avtale Norne antar vil kunne medføre brudd på offentligrettslige lover eller regler fastsatt for det/de aktuelle regulerte markedet/markedene.

Kunden kan ikke forestå programhandel mot eller via Norne med mindre dette er særskilt avtalt.

9.2 Oppdragsperiode for ordre

For ordre knyttet til handel i omsettelige verdipapirer og derivatkontrakter med omsettelige verdipapirer som underliggende instrument gjelder ordren oppdragsdagen eller til stenging av det regulerte markedet ordren er lagt inn på og bortfaller deretter, med mindre annet er avtalt eller fremgår for den aktuelle ordretype eller ordrespesifikasjon. For andre oppdrag avtales oppdragets varighet særskilt.

Oppdragsdag er den dag kundens ordre til Norne om å kjøpe eller selge finansielle instrumenter gjennom eller til/fra et annet foretak er kommet frem til Norne. For de tilfeller Norne initierer en handel anses oppdragsdag å være den dag Norne tar kontakt med kunden og får aksept for oppdraget vedrørende kjøp eller salg av de aktuelle finansielle instrumenter.

Ordren kan tilbakekalles i den grad den ikke er utført av Norne.

Oppdragsdag for verdipapirfond er den dag kundens ordre om å tegne eller innløse verdipapirfondsandeler gjennom eller til/fra et annet foretak er kommet frem til Foretaket. Oppdragsperiode for handel med verdipapirfondsandeler gjelder fra oppdragsdag og frem til avtalte trekkdato/innløsningsdato.

En tegningsordre innebærer en rett for Foretaket til å besørge fullmaktskontoen belastet i samsvar med ordren i henhold til avgitt engangsfullmakt og/eller AvtaleGiro - fullmakt. Kunden aksepterer herved at det, når en tegningsordre er registrert, kan bli foretatt dekningskontroll av den fullmaktskonto kunden har oppgitt.

Er det ikke dekning på fullmaktskontoen for hele tegningsbeløpet inklusive eventuelle omkostninger på trekkdatoen, vil oppdragsperioden forlenges med inntil fem virkedager hvor det søkes dekning på fullmaktskonto ved at kontoen blir forsøkt belastet i disse dagene. Dersom det fremdeles ikke er dekning på fullmaktskontoen, vil ordren etter Foretakets skjønn kunne bli avvist i sin helhet.

Minstebeløpet for tegning av verdipapirfondsandeler vil kunne variere fra verdipapirfond til verdipapirfond og vil fremgå på verdipapirfondets tegningsblankett.

9.3 Foretaket kan fastsette maksimalgrense for enkelttegninger som kan mottas fra Banken, på vegne av kunde. Retningslinjer for ordreførelse

Norne vil søke å sikre kunden best mulige betingelser ved utførelse av mottatte ordre innenfor oppdragsperiodens varighet. Norne har utarbeidet retningslinjer for ordreførelse som blant annet angir i hvilke handelssystemer transaksjoner i ulike finansielle instrumenter skal gjennomføres. Handler vil bli gjennomført i overensstemmelse med disse retningslinjene med mindre kunden har gitt spesifikke

instruksjoner om hvordan handelen skal gjennomføres. Ordren vil i så tilfelle utføres i tråd med slik instruksjon.

Retningslinjene for ordreutførelse må aksepteres av kunden før Norne utfører ordre på vegne av kunden.

Norne forbeholder seg rett til å aggregere kundens ordre med ordre fra andre kunder, personer eller foretak som er eller ikke er tilknyttet Norne som beskrevet i retningslinjene for ordreutførelse. Aggregering av ordre vil kunne finne sted dersom det er usannsynlig at aggregering generelt vil være til ulempe for kundene. Kunden er imidlertid inneforstått med at aggregering av ordre i enkelttilfeller kan medføre en ulempe.

Norne forbeholder seg også rett til å aggregere kundens ordre med transaksjoner foretatt for Norne egen regning. Dersom den samlede ordren kun delvis utføres vil kundens ordre i utgangspunktet bli prioritert fremfor Norne ordre. Unntak fra dette gjelder imidlertid dersom Norne ikke hadde kunnet utføre handelen på tilsvarende fordelaktige vilkår uten aggregeringen.

Ordre fra kunde som normalt handler for fremmed regning, dvs. for sin arbeidsgiver eller annen fysisk eller juridisk person, vil bli avvist dersom kunden ved inngivelse av ordre ikke klart angir hvem ordren foretas for regning av. Dersom kunden samtidig inngir ordre både for egen regning og for regning av sin arbeidsgiver eller annen fysisk eller juridisk person, vil Norne prioritere den oppdragsgiverne representerer.

9.4 Nærmere om særskilte handelsregler

For handel med finansielle instrumenter (egenkapitalinstrumenter og fremmedkapitalinstrumenter) notert på Oslo Børs/Oslo Axess, med unntak av derivatkontrakter, gjelder de særskilt fastsatte handelsregler i forholdet mellom kunden og Norne. Dette regelverket omhandler registrering av ordre og handler i handelssystemet, herunder hvilke ordrebetingelser som generelt kan benyttes og de nærmere regler for prioritering og gyldighet mv. Se i denne sammenheng www.oslobors.no eller www.osloaxess.no.

For handler som gjennomføres på annen norsk eller utenlandsk regulert marked, gjelder i forholdet mellom kunden og Norne de fastsatte handelsregler som gjelder for det aktuelle markedet.

9.5 Kansellering av ordre og omsetning

I henhold til aktuelle handelsregler vil det enkelte regulerte markedet under gitte forutsetninger kunne kansellere ordre og omsetninger. Slik sletting vil være bindende for kunden.

10 LEVERING OG BETALING (OPPGJØR) AV FINANSIELLE INSTRUMENTER I NORGE

10.1 Omsettelige verdipapirer, verdipapirfondsandeler, standardiserte finansielle terminkontrakter og opsjoner samt sertifikater

For handel i Norge av omsettelige verdipapirer på regulert marked, verdipapirfondsandeler, standardiserte finansielle terminkontrakter og opsjoner på kjøp eller salg av finansielle instrumenter registrert i Verdipapirsentralen (VPS), samt sertifikater, er den ordinære oppgjørsfrist tre børsdager (T+2), med mindre annet er avtalt. Vær oppmerksom på at enkelte verdipapirfond og fondsleverandører opererer med oppgjørsfrister.

Oppgjørsfrist beregnes fra og med handelsdag til og med oppgjørsdag.

Oppgjør er betinget av at kunden stiller til disposisjon for Norne nødvendige midler og finansielle instrumenter på eller før oppgjørsdag. Med mindre annet er særskilt avtalt har Norne kundens tillatelse og fullmakt til, i samsvar med den enkelte handel eller transaksjon, å belaste kundens bankkonto eller å inngi anmodning om belastning av kundens bankkonto, så fremt ikke den aktuelle bank krever at særskilt skriftlig belastningsfullmakt skal være inngitt av kunden.

Kunden anses å ha levert VPS-registrerte finansielle instrumenter til Norne når de finansielle instrumentene er mottatt på en av Norne verdipapirkontoer i VPS eller på en annen av Norne angitte verdipapirkonti i VPS.

Kunden plikter innen oppgjørsfristen å levere de solgte finansielle instrumenter til Norne eller frigi de solgte finansielle instrumenter på sin verdipapirkonto i VPS eller annet tilsvarende register. Inngivelse av ordre om salg av finansielle instrumenter eller aksept av et salgstilbud medfører, med mindre annet er skriftlig avtalt, at Norne er gitt fullmakt til å anmode kundens kontofører om frigivelse av de aktuelle finansielle instrumenter. Levering av fysiske finansielle instrumenter skal skje i henhold til særskilt avtale med Norne.

Kunden anses å ha betalt kjøpesummen til Norne når denne er godskrevet på Norne sin bankkonto med valutering senest på oppgjørsdag.

Når kunden inngir ordre om tegning eller innløsning i verdipapirfond, vil dette skje til ukjent kurs. Utover ordre om innløsning av samtlige andeler, må kundens ordre om tegning eller innløsning derfor angis til et pengebøp. Det skal fremgå av prospektet til hvert enkelt verdipapirfond når og hvordan kurser på andeler skal kunngjøres.

Kunden anses å ha betalt kjøpesummen til Foretaket når denne inklusive eventuelle omkostninger er godskrevet på Foretakets bankkonto med valutering senest på oppgjørsdag.

10.2 Valuta (spot)

For handel med valuta (spot) er den ordinære oppgjørsfrist tre bankdager (T+2) (handelsdag inkludert), med mindre annet er avtalt. Oppgjørsfrist beregnes fra og med handelsdag til og med oppgjørsdag.

10.3 Øvrige finansielle instrumenter

For andre finansielle instrumenter gjelder særlige oppgjørsfrister og oppgjørsregler. Disse oppgjørsregler og oppgjørsfrister vil fremgå av de særskilte avtaler som nevnt i punkt 3, og undertiden kunne fremgå av den produktinformasjon som er utarbeidet for det enkelte produkt. For handel i ikke-standardiserte derivater (OTC), samt handel i valuta- og renteinstrumenter, herunder veksling av valuta, vil oppgjørsfrister og oppgjørsregler kunne avtales ved avtaleinngåelse. I slike tilfeller vil oppgjørsfrister og oppgjørsregler fremgå av bekreftelsen som sendes kunden etter at avtale er inngått.

11 RAPPORTERING OM UTFØRTE TJENESTER – BEKREFTELSE PÅ AVTALER OG UTFØRTE OPPDRAG

Norne vil ved sluttseddel/bekreftelse eller på annen måte straks rapportere til kunden om de tjenester det har utført eller de avtaler som er inngått. I den grad det er relevant vil sluttseddel/bekreftelse omfatte opplysninger om omkostninger i forbindelse med den handel som er gjennomført for kunden. Utover dette vil sluttseddel/bekreftelse inneholde informasjon i henhold til den til enhver tid gjeldende rett.

Bekreftelser som skal påtegnes av kunden, skal straks etter mottak påtegnes og deretter sendes i retur til Norne slik dette er angitt i bekreftelsen eller på annen måte avtalt med kunden.

Norne forbeholder seg rett til å korrigere åpenbare feil i sluttseddel eller annen bekreftelse. Slik korrigerings skal gjøres straks feilen blir oppdaget.

Levering av finansielle instrumenter registrert i VPS kan bekreftes ved endringsmelding fra VPS i den grad kunden har avtalt med kontofører å motta slike bekreftelser.

12 REKLAMASJON MELLOM NORNE OG KUNDEN

Dersom kunden har avtalt å motta sluttseddel eller annen bekreftelse per e-post eller annet elektronisk medium og kunden ikke har mottatt slik sluttseddel eller bekreftelse innen utgangen av neste børsdag/bankdag etter at avtale er inngått eller etter oppdragsperiodens utløp, må kunden så raskt som mulig og senest innen utgangen av andre børsdag/bankdag etter at avtale er inngått eller etter oppdragsperiodens utløp, meddele dette til Norne. Dersom kunden har avtalt å motta sluttseddel eller annen bekreftelse per ordinær post og kunden ikke har mottatt sluttseddel eller annen bekreftelse innen tre børsdager, og innen syv børsdager for kunder med utenlandsk adresse etter at avtale er inngått eller etter oppdragsperiodens utløp, må kunden så raskt som mulig og senest innen utgangen av henholdsvis

fjerde og åttende børsdag etter at avtale er inngått eller etter oppdragsperiodens utløp meddele dette til Norne. Kunden skal straks etter mottak av sluttsettelse eller annen bekreftelse kontrollere denne og skal så snart som mulig etter mottakelse og senest innen utgangen av neste børsdag/bankdag - dersom reklamasjon ikke kunne inngis innen normal kontortids utløp på mottaksdagen - gi melding til den aktuelle enhet i Norne dersom kunden vil gjøre gjeldende at noe av det som fremkommer av sluttsettelsen/bekreftelsen er i strid med ordren, oppdraget eller den inngåtte handel. Dersom kunden ikke reklamerer som angitt over, vil kunden kunne bli bundet av slik sluttsettelse/bekreftelse selv om denne ikke er i samsvar med inngått avtale/vilkår for handelen.

Dersom levering til kunden av finansielle instrumenter registrert i VPS ikke er skjedd på oppgjørsgdag og kunden har stillet de nødvendige midler til disposisjon for Norne, må kunden straks kontakte Norne og eventuelt erklære heving overfor Norne dersom kunden vil påberope forsinkelsen som grunnlag for å heve avtalen. Dette likevel slik at hevingserklæringen ikke vil få noen virkning dersom kunden mottar oppfyllelse innen to børsdager etter at slik hevingserklæring er mottatt. Kunden har i denne perioden ikke rett til å slutte dekningsavtale for Norne regning og risiko.

Med "straks" i foregående ledd forstås samme dag eller - dersom reklamasjon eller innsigelse ikke kunne inngis innen normal kontortids utløp - senest innen utgangen av neste børsdag. Fristen regnes fra det tidligste av:

- det tidspunkt kunden fikk eller burde fått kunnskap om at levering ikke er skjedd ved innsyn på VPS-konto, ved hjelp av elektronisk bekreftelsessystem, ved underretning fra forvalter eller på annen måte.
- det tidspunkt endringsmelding fra VPS kom frem til eller i henhold til tiden for ordinær postgang burde ha kommet frem til den adresse kunden har oppgitt.

Dersom betaling til kunden ikke er skjedd til den tid som er fastsatt i avtalen og kunden har levert de aktuelle finansielle instrumenter eller stilt disse til disposisjon for Norne, må kunden straks kontakte Norne og eventuelt erklære heving overfor Norne dersom kunden vil påberope forsinkelsen som grunnlag for å heve avtalen. Kunden kan bare heve avtalen dersom forsinkelsen er vesentlig.

Ved kjøp eller salg av finansielle instrumenter gjennom Norne gjelder de alminnelige regler om avtalers ugyldighet tilsvarende i forholdet mellom kjøper og selger. Dersom kunden vil gjøre gjeldende at en avtale ikke er bindende grunnet ugyldighet, må kunden fremsette innsigelse om dette straks etter at kunden fikk kunnskap om eller burde fått kunnskap om de forhold som påberopes som grunnlag for ugyldigheten (I alle tilfelle må innsigelsen være fremsatt innen seks måneder etter at avtalen er sluttet). Slik innsigelse vil ha slik virkning i forhold til Norne som følger av de alminnelige regler om avtalers ugyldighet.

Muntlig reklamasjon eller innsigelse skal umiddelbart bekreftes skriftlig.

Dellevering til kunden gir ham ikke rett til å heve avtalen med mindre kunden har tatt uttrykkelig forbehold om full levering.

For avtaler om handel med valuta (valutaspot) skal reklamasjonsfristene beregnes ut fra bankdager og ikke børsdager.

Dersom kunden ikke har reklamert innenfor den tid som er angitt ovenfor, anses reklamasjonsretten som bortfalt.

13 ANGRERETT

Det er ikke angrerett etter lov 21. desember 2000 nr. 105 om opplysningsrett og angrerett m.v. ved fjernsalg og salg utenfor fast utsalgssted (angrerettloven) på de tjenester og handler i finansielle instrumenter som omfattes av Forretningsvilkårene.

14 HANDEL I UTLANDET, HERUNDER OPPBEVARING AV KUNDERS AKTIVA

For handel med og oppgjør av utenlandske finansielle instrumenter henvises til de handelsregler og oppgjør- eller leveringsbetingelser som er fastsatt i det land eller av det regulerte markedet hvor de finansielle instrumenter er kjøpt eller solgt. Det vises for øvrig til den særskilte avtale som skal inngås for denne type handel, jf. punkt 3.

Dersom finansielle instrumenter eller kundemidler er oppbevart i en annen jurisdiksjon i forbindelse med ytelse av investeringstjenester eller tilknyttet tjeneste, vil Norne informere kunden om dette. Kunden er inneforstått med at dens rettigheter i forbindelse med slike aktiva kan avvike fra det som gjelder i Norge. Kunden er videre inneforstått med at oppgjør og sikkerhetsstillelse i utenlandske markeder kan innebære at kundens aktiva som er avgitt til oppgjør eller som sikkerhetsstillelse ikke holdes atskilt fra det eller de av Norne benyttede utenlandske verdipapirforetaks og/eller oppgjørsrepresentanters egne midler. Kunden er inneforstått med at han selv bærer risikoen for egne aktiva som er overført til utenlandske banker, verdipapirforetak, oppgjørsagenter, oppgjørssentraler o.l. i form av oppgjør eller sikkerhetsstillelse, og at Norne sitt ansvar overfor kunden for slike aktiva er begrenset i samsvar med lover og regler i det aktuelle land eller på det aktuelle marked. Norne påtar seg uansett ikke noe ansvar ut over det som vil følge etter norsk rett, se punkt 19, med mindre annet er skriftlig avtalt med kunden.

15 MISLIGHOLD

Kunden anses å ha misligholdt sine forpliktelser i henhold til Forretningsvilkårene bl.a. når:

1. levering av finansielle instrumenter eller penger ikke skjer innen oppgjørsfristen eller kunden ikke oppfyller enhver annen vesentlig forpliktelse etter Forretningsvilkårene,
2. kunden inngår særskilt avtale med sine kreditorer om betalingsutsettelse, blir insolvent, innleder gjeldsforhandlinger av enhver art, innstiller sine betalinger eller tas under konkursbehandling eller offentlig administrasjon,
3. kunden avviker sin virksomhet eller vesentlige deler av denne.

Norne har ved mislighold rett, men ikke plikt til å:

1. Erklære samtlige uoppgjorte handler som misligholdt, og ikke utførte oppdrag som kansellert og avsluttet.
2. Utøve sin sikkerhetsrett i henhold til Verdipapirhandelloven § 12-2.

Norne har tilbakeholdsrett i de finansielle instrumenter som Norne har kjøpt for kunden, jf. Verdipapirhandelloven § 12-2.

Dersom kunden ikke har betalt kjøpesummen innen tre - 3 - dager etter oppgjørsfristen kan Norne, med mindre annet er skriftlig avtalt, og uten ytterligere varsel, selge de finansielle instrumentene for kundens regning og risiko til dekning av Norne krav. Slikt salg skal normalt skje til børskurs eller en kurs som etter markedets stilling er rimelig. Dersom de aktuelle finansielle instrumenter er overført til kundens verdipapirkonto i VPS eller annet tilsvarende register for finansielle instrumenter anses kunden å ha frigitt de finansielle instrumentene eller å ha gitt fullmakt til slik frigivelse for gjennomføring av dekningsalget.

3. Realisere andre aktiva enn de som er omfattet av punkt 3 ovenfor, og kunden anses å ha samtykket i slikt tvangssalg gjennom uavhengig megler, jf. lov om tvangssalg § 1-3 annet ledd.
4. Stenge alle posisjoner som er gjenstand for sikkerhetsstillelse og/eller marginberegning,
5. Benytte til motregning samtlige av Norne tilgodehavende mot kunden fra andre finansielle instrumenter og eller tjenester, herunder krav på kurtasje, utlegg for skatter og avgifter, krav på renter mv. og utgifter eller tap som følge av kundens mislighold av en eller flere forpliktelser overfor Norne, overfor ethvert tilgodehavende kunden har mot Norne på misligholdstidspunktet - enten kravene er i samme eller ulik valuta. Krav i utenlandsk valuta blir å omregne til NOK etter markedskurs på misligholdstidspunktet.
6. Gjennomføre for kundens regning og risiko hva Norne anser nødvendig til dekning eller reduksjon av tap eller ansvar som følge av avtaler inngått for eller på vegne av kunden, herunder reversering av transaksjoner.
7. Dersom kunden ikke leverer avtalt ytelse eller beløp, herunder ikke leverer de finansielle instrumenter på avtalt tidspunkt til Norne, kan Norne umiddelbart foreta dekningskjøp eller innlån

av finansielle instrumenter for kundens regning og risiko for å oppfylle sin leveringsplikt overfor kjøper. Tilsvarende kan Norne foreta de handlinger Norne anser nødvendig for å redusere det tap eller ansvar som følger av kundens mislighold av avtale inngått med Norne, herunder foreta handlinger for å redusere risiko for tap knyttet til endringer i valutakurser, renter samt andre kurser eller priser som kundens handel er knyttet til. Kunden plikter å erstatte Norne eventuelle tap med tillegg av forsinkelsesrente og eventuelle gebyrer.

8. Kreve dekket alle kostnader og tap Norne er blitt påført som følge av kundens mislighold, herunder, men ikke begrenset til, kurstap ved dekningshandel og reverseringsforretninger, utgifter påløpt ved lån av finansielle instrumenter, renter, tap som følge av endringer i valutakurser, renter m.m. og andre forsinkelsesgebyrer.

For øvrig gjelder bestemmelsene i lov 13. mai 1988 nr. 27 om kjøp (kjøpsloven) om forventet (antesipert) mislighold, herunder heving ved slikt mislighold.

Ved dekningstransaksjoner som følge av kundens mislighold eller forventede mislighold bærer kunden risikoen for kurs- eller markedsendringer frem til dekningstransaksjonen er gjennomført, dog slik at en eventuell gevinst ikke tilfaller kunden, med mindre kunden kan godtgjøre at han ville kunnet gjøre opp sin forpliktelse på oppgjørsdagen og at årsaken til at oppgjøret ikke skjedde ikke kan legges ham til last.

16 RENTER VED MISLIGHOLD

Ved Norne sitt eller kundens mislighold svares rente tilsvarende til enhver tid gjeldende forsinkelsesrente, jf. lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. (forsinkelsesrenteloven), med mindre annet er særskilt avtalt.

17 GODTGJØRELSE

Norne sin godtgjørelse i form av kurtasje/ tegningshonorar, kursdifferanse, forvaltningshonorar eller annet, eventuelt med tillegg av avgifter knyttet til handel og clearing mv. vil være gjenstand for individuell avtale.

Kurtasje er en engangsprovisjon (godtgjørelse) som legges til eller trekkes fra verdien av de finansielle instrumenter som kunden kjøper eller selger. Kurtasje angis normalt som en prosentsats. Inntil et bestemt investeringsbeløp, betaler kunden en bestemt minimumskurtasje. Alternativt kan godtgjørelse beregnes som en kursdifferanse, dvs. et påslag på kjøperkurs eller et fradrag i salgskurs.

For verdipapirfond vil det også kunne belastes forvaltningsprovisjon. Størrelsen på nevnte provisjon kan variere betydelig. Opplysninger om forvaltningsprovisjon vil bl.a. fremkomme av produktark så vel som prospektet til det enkelte fond. Norne og/eller Distributører vil kunne motta en andel slik provisjon fra Fondsleverandør.

Kunden vil før gjennomføring av en tjeneste motta nærmere informasjon om betalingsbetingelser og de totale kostnader kunden skal betale for det enkelte finansielle instrumentet, investeringstjenesten eller tilknyttet tjeneste. Herunder skal det opplyses om provisjoner, gebyrer og alle skatter og avgifter som skal betales Norne. Om kostnadene ikke kan angis presist, skal grunnlaget for beregningen opplyses. I tillegg skal det opplyses om det kan forekomme andre avgifter og/eller kostnader som ikke betales eller blir pålagt gjennom Norne.

Norne forbeholder seg rett til å gjøre fradrag i kundens tilgodehavende for omkostninger som nevnt i første ledd, samt for eventuelle skatter, omsetningsavgifter o.l.

For de tilfeller der handel ikke kommer i stand vil Norne ikke kreve godtgjørelse med mindre annet er særskilt avtalt.

18 FORVALTNING - KONTOFØRING I VPS

Med mindre det er inngått annen avtale, gjelder det som er fastsatt under for kontoføring i VPS og oppbevaring/forvaltning i depot.

Hvor Norne skal opptre som kundens Kontofører Investor i VPS, har Norne fullmakt til å foreta de registreringer på VPS-kontoen som omfattes av kundens instruksjoner, herunder overføre fra VPS-kontoen omsettelige verdipapirer som omfattes av ordrer inngitt til Norne om salg. Kunden er innforstått

med at kjøpte eller tegnede omsettelige verdipapirer blir registrert på den aktuelle VPS-kontoen, dersom ingen annen konto er oppgitt i ordren. Norne gis innsynsrett i kundens beholdning på VPS-kontoen. Kunden er videre innforstått med at Norne` registreringer på VPS-kontoen skjer i overensstemmelse med de bestemmelser som fremgår av Forretningsvilkårene for Verdipapirsentralen ASA, tilgjengelig på VPS` hjemmeside <http://www.vps.no/public/Kontofoerer/>, samt de til enhver tid gjeldende lover og forskrifter.

Norne kan inngå avtale med annen depotmottager om forvaltning eller depot for kunden. Valg av slik depotmottager skjer etter Norne` beste skjønn og kunden anses å ha akseptert valg av depotmottager med mindre annet fremgår av en særskilt forvaltnings- eller depotavtale med Norne. Norne påtar seg intet ansvar for slik depotmottagers eventuelle mislighold ved håndtering eller forvaltning av kundens aktiva.

19 FULLMEKTIGER (MELLOMMENN), FORVALTERE OG OPPGJØRSAGENTER

Dersom kunden inngir ordre eller oppdrag som fullmektig, forvalter, oppgjørsagent el. for tredjemann, er kunden og den han opptrer på vegne av eller for, bundet av Forretningsvilkårene. Kunden er solidarisk ansvarlig overfor Norne for denne tredjemanns forpliktelser i det omfang forpliktelsene er et resultat av kundens ordre eller oppdrag.

Dersom kunden benytter forvalter, oppgjørsbank eller andre mellommenn fordres det at dette reguleres i særskilt avtale. Bruk av slike mellommenn fritar ikke sluttkunden for dennes ansvar i henhold til Forretningsvilkårene.

20 OPPBEVARING AV KUNDERS AKTIVA - KLIENTKONTI

Norne vil sikre at kundens aktiva holdes atskilt fra Norne sine egne aktiva og så langt mulig beskyttes mot Norne sine øvrige kreditorer. Kunden vil bli godskrevet renter på sine pengemidler etter Norne sine alminnelige betingelser.

Midler som Norne oppbevarer på vegne av kunden vil bli innsatt på Norne sin klientkonto i en kredittinstitusjon eller godkjent pengemarkedsfond etter skriftlig samtykke fra kunden. Denne konto kan være samlekonto for midler Norne oppbevarer på vegne av flere kunder. Dersom kredittinstitusjonen går konkurs, vil kontoen være dekket av reglene om bankenes sikringsfond. For innskudd i kredittinstitusjoner som er medlem av den norske sikringsfondsordningen, vil en samlet kundekonto bli erstattet med et beløp på inntil kroner 2.000.000. Kundens dekningsrett vil i slike tilfeller bli tilsvarende redusert. Dersom innskudd skjer i en kredittinstitusjon som ikke er medlem av den norske sikringsfondsordningen, vil dekningsretten fremgå av reglene for sikringsordningen i det landet kredittinstitusjonen er medlem. Også i dette tilfellet vil dekningsretten kunne bli redusert.

Kundens finansielle instrumenter vil, dersom disse er registrert i VPS eller liknende verdipapirregister, bli overført til kundens konto i dette register. Dersom det finansielle instrumentet ikke er registrert vil det bli oppbevart i depot hos bank eller annet depositar. Dersom register, bank eller annen depositar går konkurs vil kundens finansielle instrumenter normalt være beskyttet ved separatistrett.

Norne påtar seg intet ansvar overfor kunden for de aktiva som er overført til kundekontoer hos tredjepart (herunder samlekontoer), forutsatt at slik tredjepart er valgt i henhold til gjeldende rett og Norne ellers har oppfylt alminnelig krav til aktsomhet. Dette vil også gjelde dersom tredjepart blir insolvent eller går konkurs. For ytterligere informasjon om ansvarsfraskrivelser se punkt 19.

Dersom informasjon ikke er gitt på annen måte, vil Norne minst en gang årlig sende kunden en oversikt over de aktiva Norne oppbevarer på vegne av kunden. Dette gjelder ikke dersom slik informasjonen er inntatt i andre periodiske oversikter. Norne kan ikke anvende finansielle instrumenter Norne oppbevarer på kundens vegne med mindre annet er særskilt avtalt.

For handel og oppgjør i utenlandske markeder gjelder særskilte regler, jf. punkt 12.

21 ANSVAR OG ANSVARSFRITAK

Norne er ansvarlig overfor kunden for oppfyllelse av kjøp eller salg det har sluttet på vegne av eller med kunden. Dette gjelder likevel ikke dersom kunden på forhånd har godkjent den annen part som motpart i handelen.

Norne påtar seg intet ansvar for oppgjør dersom kunden ikke stiller til disposisjon for Norne de avtalte midler og/eller finansielle instrumenter på eller før oppgjørsdag. Norne er heller ikke ansvarlig dersom en uegnet eller u hensiktsmessig tjeneste ytes som følge av at kunden har gitt Norne ufullstendige eller uriktige opplysninger, jf. punkt 5.

Norne påtar seg intet ansvar for indirekte skade eller tap som påføres kunden som følge av at kundens avtale(r) med tredjemann helt eller delvis faller bort eller ikke blir riktig oppfylt.

Norne eller dets ansatte er for øvrig ikke ansvarlig for kundens tap så lenge Norne eller dets ansatte ved rådgivning eller gjennomføring av ordre eller oppdrag har oppfylt alminnelige krav til aktsomhet. For de tilfeller der Norne har benyttet kredittinstitusjoner, verdipapirforetak, oppgjørssentraler, forvaltere eller andre tilsvarende norske eller utenlandske medhjelpere, vil Norne eller dets ansatte kun være ansvarlig for disse medhjelperes handlinger eller unnlatelser dersom Norne ikke har oppfylt alminnelige krav til aktsomhet ved utvelgelsen av sine medhjelpere. Dersom medhjelpere som nevnt i forrige punktum er benyttet etter ordre eller krav fra kunden påtar Norne seg intet ansvar for feil eller mislighold fra disse.

Norne er ikke ansvarlig for skade eller tap som skyldes hindring eller andre forhold utenfor Norne sin kontroll, herunder strømbrudd, feil eller brudd i elektroniske databehandlingssystemer eller telenett mv., brann, vannskade, streik, lovendringer, myndighetenes pålegg eller lignende omstendigheter.

Når handel er utført på et norsk eller utenlandsk regulert marked etter ordre eller krav fra kunden, vil Norne ikke være ansvarlig for feil eller mislighold begått av dette regulerte markedet eller eventuell tilknyttet oppgjørssentral. Kunden anses herved innforstått med at det enkelte regulerte marked eller den enkelte oppgjørssentral kan ha fastsatt egne regler for regulering av sitt ansvar overfor medlemmer av det regulerte marked eller oppgjørssentralen, kunder mv. med større eller mindre grad av ansvarsfraskrivelser.

Norne er ikke ansvarlig for de tilfeller der forsinkelse eller uteblivelse skyldes at penge- eller verdipapiroppkjøret er suspendert eller opphørt som følge av forhold utenfor Norne sin kontroll.

Begrensninger i Norne sitt ansvar utover det som er angitt over, kan følge av særskilt avtale med kunden.

22 TILBAKEHOLDELSE AV SKATTER MV.

Ved handel i utenlandske markeder kan Norne i henhold til lov, forskrift eller skatteavtale være pålagt å holde tilbake beløp tilsvarende ulike former for skatter eller avgifter. Det samme kan gjelde for handel i Norge på vegne av utenlandske kunder.

Der slik tilbakeholdelse skal skje, kan Norne foreta en foreløpig beregning av det aktuelle beløp og holde dette beløpet tilbake. Når endelig beregning foreligger fra kompetent myndighet, skal eventuelt for mye tilbakeholdt skatt utbetales kunden så snart som mulig. Det vil være kunden som har plikt til å fremskaffe den nødvendige dokumentasjon for dette og for at dokumentasjonen er korrekt.

23 AVSLUTNING AV FORRETNINGSFORHOLDET

Handler eller transaksjoner som ligger til oppgjør ved avslutning av forretningsforholdet skal avsluttes og gjennomføres så snart som mulig. Ved avslutning av forretningsforholdet skal Norne gjennomføre et sluttoppgjør der Norne er berettiget til å motregne i kundens tilgodehavende for Norne sitt tilgodehavende herunder for kurtasje, skatter, avgifter, renter mv.

24 INTERESSEKONFLIKTER

Norne vil søke å unngå at det oppstår interessekonflikter.

Norne har retningslinjer og regler for å sikre at virksomhetsområdene i Norne opererer uavhengig av hverandre slik at kundens interesser ivaretas på en tryggende måte. Særlig vil Norne vektlegge at det foreligger tilfredsstillende informasjonssperrer mellom avdelinger for rådgivning eller tilrettelegging og andre avdelinger, samt mellom aktiv porteføljeforvaltning og den ordinære meglingen i Norne.

Norne har videre en særlig plikt til å sørge for at kundens interesser går foran Norne sine interesser og foran interessene til personer med direkte eller indirekte kontroll i Norne. Likeledes skal enkelte kunder ikke usaklig tilgodeses på bekostning av andre kunder.

Dersom Norne har en særlig interesse ut over den alminnelige inntjening, f.eks. som følge av egne posisjoner av et visst omfang i de finansielle instrumenter rådgivningen gjelder, vil det bli opplyst om denne interesse.

Dette, samt de særskilte taushetspliktbestemmelser som gjelder, kan medføre at Norne sine ansatte som har kontakt med kunden kan være forhindret fra å benytte eller ikke kjenner til informasjon som foreligger i Norne og som kan være relevant for kundens investeringsbeslutninger. I enkelte tilfeller vil kundens kontaktperson(er) i Norne ikke ha anledning til å utøve rådgivning med hensyn til bestemte investeringer. Norne kan i slike tilfeller ikke begrunne hvorfor det ikke kan gi råd eller utføre en bestemt ordre.

Norne og dets ansatte kan ha egne interesser i relasjon til de handler kunden vil foreta. Dette kan bl.a. følge av:

- rådgivning eller tilretteleggeroppdrag for det aktuelle investeringsobjekt,
- garantistillelse eller deltagelse i fulltegningskonsortier,
- market-making og annen egenhandel,
- rådgivning og utførelse av ordre for andre kunder,
- upubliserte investeringsanbefalinger (analyser) utarbeidet av Norne,
- ansattes egne posisjoner.

25 SIKKERHETSSTILLELSE

Norne er medlem av Verdipapirforetakenes sikringsfond i samsvar med Verdipapirhandelloven.

Sikringsfondet skal gi dekning for krav som skyldes dets medlemmers manglende evne til å tilbakebetale penger eller levere tilbake finansielle instrumenter som oppbevares, administreres og forvaltes av medlemmene i forbindelse med utøvelse av investeringstjenester og/eller visse tilleggstjenester. Dekning ytes med inntil kroner 200.000 per kunde.

Sikkerheten dekker ikke krav som stammer fra transaksjoner omfattet av rettskraftig straffedom om hvitvasking av penger eller kunder som har ansvar for eller har dratt fordel av forhold som vedrører Norne, når slike forhold har forårsaket Norne sine økonomiske vanskeligheter eller bidratt til en forverring av Norne sin økonomiske situasjon. Sikkerheten dekker heller ikke krav fra finansinstitusjoner, kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper verdipapirforetak, verdipapirfond og andre foretak for kollektiv forvaltning, pensjonskasser og pensjonsfond, samt fra eventuelle konsernselskaper til Norne.

26 TILTAK MOT HVITVASKING AV PENGER

Ved etablering av kundeforhold skal kunden gjennom legitimasjonskontroll mv. dokumentere sin identitet samt angi og dokumentere eventuelle fullmakts- eller representasjonsforhold, slik at Norne til enhver tid kan oppfylle sine plikter i henhold til lov om hvitvasking og terrorfinansiering mv., slik den til enhver tid gjelder.

Kunden er kjent med at Norne er eller kan være forpliktet til å gi offentlige myndigheter alle relevante opplysninger knyttet til kundeforholdet eller enkeltransaksjoner. Dette kan skje uten at kunden opplyses om at slike opplysninger er gitt.

27 OPPLYSNINGSPLIKT OVERFOR MYNDIGHETER, KLAGEORGAN OG ANDRE

Norne vil uavhengig av lovbestemt taushetsplikt gi informasjon om kunden, kundens transaksjoner, innstående på klientkonto og annet til de myndighetsorganer som måtte kreve dette i medhold av gjeldende rett.

Kunden anses å ha samtykket i at opplysninger som er undergitt taushetsplikt også kan gis til de regulerte markeder, oppgjørssentraler o.l. som måtte kreve dette i medhold av lov, forskrift eller andre regler fastsatt for disse organer. Likeledes anses kunden å ha samtykket i at slike opplysninger kan meddeles

Verdipapirforetakenes Forbunds etiske råd eller Bankklagenemnda der dette er påkrevet for behandlingen av klagesaker.

28 ENDRINGER

Norne forbeholder seg rett til å endre Forretningsvilkårene. Vesentlige endringer får virkning fra det tidspunkt de skriftlig er meddelt kunden. Kunden anses å ha akseptert å motta melding om endringer per e-post dersom kunden har oppgitt e-post adresse til Norne. Andre endringer trer i kraft fra det tidspunktet de er publisert på Norne sine nettsider. Endringer vil ikke ha virkning for ordre, handler, transaksjoner mv. som er inngitt eller gjennomført før tidspunktet for meddelelsen av endringene.

29 MEDDELELSER, SPRÅK OG FULLMAKTER

Kundens skriftlige meddelelser skal sendes pr brev, telefaks eller etter avtale pr SWIFT eller annen elektronisk kommunikasjon. I den grad kunden vet eller burde vite hvilken enhet i Norne som er rette mottaker, må meddelelsen sendes til vedkommende enhet og anses i motsatt tilfelle for ikke mottatt av Norne. Kunden kan i kommunikasjon med Norne benytte norsk eller engelsk.

Kunden skal ved etablering av forretningsforholdet meddele Norne personnummer/organisasjonsnummer, adresse, telefon- og telefaksnummer, eventuelle elektroniske adresser samt eventuelle fullmektiger. Det samme gjelder for bankkontoer og verdipapirkontoer i VPS eller annet tilsvarende register. Eventuelle endringer skal straks meddeles Norne skriftlig.

30 TOLKNING

I tilfelle motstrid med lovgivning som kan fravikes ved avtale skal Forretningsvilkårene ha forrang.

I tilfelle der det henvises til lovgivning, andre regler eller disse vilkår skal dette forstås slik disse lover, regler og vilkår til enhver tid gjelder.

Vedrørende forholdet mellom Forretningsvilkårene og øvrige avtaler inngått mellom Norne og kunden, se punkt 3.

30 KUNDEKLAGER

Kunden kan inngi klage til Norne. Det bør klart fremgå at det dreier seg om en klage. Norne sine retningslinjer for behandling av kundeklager er tilgjengelige på www.norne.no.

Dersom kunden ikke er tilfreds med klagebehandlingen hos Norne, kan kunden bringe spørsmål om forståelsen av Forretningsvilkårene og forhold i tilknytning til Norne inn for Verdipapirforetakenes Forbunds Etiske Råd i samsvar med de etiske normer og behandlingsreglene for saker i henhold til de etiske normer. Norne kan gi nærmere informasjon om klagebehandlingen for de enkelte produkter. Utenlandske kunder, herunder nordmenn hjemmehørende i utlandet, som kan påberope seg lover eller regler som gir beskyttelse mot rettsforfølgelse fra Foretaket i relasjon til sine forpliktelser overfor Foretaket, fraskriver seg denne rett så langt dette ikke er i direkte strid med de aktuelle lover eller regler.

31 VERNETING - LOVVALG - TVISTELØSNING

Tvister i forholdet mellom kunden og Norne, herunder tvister som står i forbindelse med Forretningsvilkårene skal løses etter norsk rett med Bergen tingrett som (ikke-eksklusivt) vernetting. Kunder med utenlandsk vernetting fraskriver seg enhver eventuell rett til å motsette seg at søksmål som har tilknytning til disse forretningsvilkår fremmes for Bergen tingrett. Kunder med vernetting i utlandet kan, uavhengig av overnevnte, saksøkes av Norne ved slikt vernetting dersom Norne ønsker dette.

32 PERSONOPPLYSNINGSLOVEN

Norne ved daglig leder er behandlingsansvarlig etter lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven).

Personopplysninger vil bli behandlet i samsvar med gjeldende lover og forskrifter. Formålet med behandlingen av personopplysninger er gjennomføring av de avtaler som inngås mellom Norne og kunden, administrasjon, fakturering/oppgjør samt markedsføring av investeringsprodukter og -tjenester.

Personopplysninger kan ved lovbestemt opplysningsplikt bli utlevert til offentlige myndigheter.

Kunden kan be om informasjon om hvilken behandling Norne foretar, og hvilke opplysninger som er registrert, jf. personopplysningsloven § 18. Kunden kan kreve retting av uriktige eller mangelfulle opplysninger, samt kreve sletting av opplysninger når formålet med behandlingen er gjennomført og opplysningene ikke kan brukes/arkiveres til annet formål, jf. personopplysningsloven §§ 27 og 28.

33 SPRÅK

Forretningsvilkårene kan gjøres tilgjengelig i engelsk versjon ved behov. Ved motstrid skal den norske versjonen ha forrang.

RETNINGSLINJER FOR ORDREUTFØRELSE AV FINANSIELLE INSTRUMENTER I ORDREDREVNE MARKEDER (AKSJER, GRUNNFONDSBEVIS OG ETF)

Av 01.02.09

1 - Innledning

Norne Securities AS ("Norne") har i følge verdipapirhandelloven en plikt til å treffe alle rimelige tiltak for å oppnå "best mulig resultat" for kunden ved utførelse av kundeordre ("Beste Resultat"¹). Norne vil ved mottakelse av kundeordre foreta en konkret vurdering av hvordan ordren skal utføres for å oppnå Beste Resultat.

Retningsgivende for denne vurdering vil være retningslinjene for ordreutførelse som er gjengitt nedenfor ("Retningslinjene").

2 - Unntak fra Retningslinjene – Spesifikk instruks

Dersom kunden inngir spesifikke instruksjoner, kan dette forhindre Norne i å gjennomføre de tiltak som er fastsatt i Retningslinjene nedenfor for å sikre Beste Resultat. Det kan inngås særskilt avtale mellom kunden og Norne om at ordre mottatt i spesielle situasjoner vil bli behandlet som en spesifikk instruksjon.

3 - Relevante faktorer ved valg av utførelsesmåte

Norne vil ved valg av utførelsesmåte ta hensyn til pris, kostnader, hurtighet, sannsynlighet for gjennomføring og oppgjør, størrelse, art og andre relevante forhold.

4 - Vektlegging av relevante faktorer

Når Norne utfører kundeordre vil følgende momenter tas i betraktning når de ovennevnte faktorer (punkt 3) relevans skal vektlegges:

- Kundes egenskaper (Ikke-Profesjonell/Profesjonell Kunde)
- Kundeordrens egenskaper
- Egenskaper ved de finansielle instrumenter som inngår i ordren
- Egenskaper ved de handelssystemer ordren kan rettes til

Ovenfor Ikke-Profesjonelle Kunder vil Beste Resultat bestemmes ut fra det samlede vederlag kunden skal betale i forbindelse med ordreutførelsen.

5 - Alternative måter for utførelse av ordre

Norne vil utføre ordre for kunden på en av følgende måter:

5.1 - På regulert marked eller Multilateral handelsfasilitet ("MHF"):

- a) ved å legge ordren inn i et handelssystem (regulert marked, MHF, market maker m.v.)
- b) ved å formidle ordren til et annet verdipapirforetak dersom Norne ikke er medlem på relevant regulert marked eller MHF.

---

¹ Se vphl § 10-12

5.2 - Utenfor regulert marked eller MHF:

- c) ved kjøp fra eller salg til andre kunder (innbyrdes forretninger)
- d) ved selv helt eller delvis å tre inn som motpart (egenhandel)
- e) ved å formidle ordren til et annet verdipapirforetak

Ad a) Norne anser følgende handelssystemer som egnet til å oppnå Beste Resultat ved utførelse av ordre:

- Oslo Børs
- Oslo Axess
- OMX Stockholm Exchange
- ABM (Alternative Bond Market)

Listen er ikke uttømmende. Fra tid til annen vil utførelse kunne skje på andre handelssystemer dersom dette vil være i overensstemmelse med disse retningslinjene for øvrig.

Hvis det finansielle instrumentet handles i flere handelssystemer (inkludert Oslo Børs/Oslo Axess), vil ordren normalt bli utført på Oslo Børs/Oslo Axess, da Norne anser at denne utførelsesmåten vil gi Beste Resultat for kunden. Hvis Norne imidlertid anser at et annet handelssystem i tilknytning til det aktuelle finansielle instrument vil gi Beste Resultat for kunden, vil Norne kunne utføre ordren i dette handelssystemet.

Ad c) Dersom Norne har mottatt ordre om både kjøp og salg av samme finansielle instrument, og disse ordrene kan matches internt, vil Norne normalt legge ordrene inn i Oslo Børs/Oslo Axess' handelssystem, dersom det finansielle instrumentet er notert på Oslo Børs/Oslo Axess. Handelssystemet vil automatisk foreta en matching av ordrene til markedskurs. Alternativt vil ordrene utføres ved at Norne selv foretar avtaleslutningen på vegne av kundene. Norne vil da ivareta kundenes behov med samme omhu, og fastsette prisen på de finansielle instrumentene på grunnlag av børskurs eller dersom børskurs ikke foreligger, en kurs som etter markedets stilling er rimelig.

Ad d) Dersom Norne er motpart vil det bli opplyst om dette på sluttseddelen eller annen bekreftelse. Dersom Norne trer inn som motpart (egenhandel) i forhold til en kundeordre, vil dette skje til en pris som samsvarer med den best oppnåelige pris i et handelssystem, f.eks. børskurs. Unntak vil gjelde dersom Norne, i egenskap av å være marked maker, på kundens direkte forespørsel oppgir en pris som Norne enten vil kjøpe eller selge de angjeldende finansielle instrumenter til, og kunden aksepterer denne prisen.

6 - Særlig om handel med unoterte aksjer

Dersom en unotert aksje (eller annet finansielt instrument) er registrert på den norske OTC-listen, vil Norne legge inn ordren som en interesse i OTC-systemet og deretter ta kontakt med et annet foretak som har vist en motsvarende interesse i OTC-systemet. Norne vil forhandle med dette foretaket for å oppnå en best mulig pris for kunden.

7 - Når vil orden utføres?

Dersom det ikke foreligger en spesifikk instruks fra kunden, vil Norne påbegynne utførelse av ordren umiddelbart etter mottak av ordre fra kunden. Dette betyr at Norne vil benytte tidsprioritering av innkomne ordre med mindre Norne anser at Beste Resultat oppnås ved å slå ordren sammen med andre ordre. Norne forbeholder seg rett til å aggregere kundens ordre med ordre fra andre kunder, personer eller foretak som er eller ikke er tilknyttet Norne. Aggregering av ordre vil kunne finne sted dersom det er usannsynlig at aggregering generelt vil være til ulempe for noen av kundene. Kunden er imidlertid innforstått med at aggregering av ordre i enkelttilfeller kan medføre en ulempe.

Norne forbeholder seg også rett til å aggregere kundens ordre med transaksjoner foretatt for Norne's egen regning. Dersom den samlede ordren kun delvis utføres vil kundens ordre i utgangspunktet bli prioritert fremfor Norne. Unntak gjelder imidlertid dersom Norne ikke hadde kunnet utføre handelen på tilsvarende fordelaktige vilkår uten aggregeringen.

Ved allokering av ordre vil Norne normalt ta i betraktning forhold som tidspunkt for ordreinngivelse og størrelse på ordre.

Hvis ordren mottas utenfor markedsplassens åpningstid vil ordren bli utført når markedsplassen gjenåpner.

8 - Særlig informasjon til ikke-profesjonelle kunder

Overfor Ikke-Profesjonelle Kunder vil Norne ved avveining av faktorene som Norne tar hensyn til for hvordan ordren skal gjennomføres (se punkt 4), legge størst vekt på pris på det finansielle instrumentet og kostnaden ved å gjennomføre transaksjonen. Det betyr at øvrige faktorer, som hurtighet, sannsynlighet for gjennomføring og oppgjør bare får forrang fremfor pris og kostnaden dersom dette bidrar til Beste Resultat for kunden.

INFORMASJON OM KUNDEKLASSIFISERING

1 Klassifisering

Norne Securities (heretter benevnt Norne) er ihht. Verdipapirhandelsloven pålagt å klassifisere alle våre kunder i ulike kundekategorier avhengig av profesjonalitet. Kundene skal klassifiseres som henholdsvis Ikke-Profesjonelle Kunder, Profesjonelle Kunder eller Kvalifiserte Motparter.

I hvilken grad kunden er beskyttet av lovgivningen avhenger av kundekategori. Nedenfor følger en redegjørelse for hovedtrekkene ved investorbeskyttelsen for hver kundekategori. Redegjørelsen er ikke uttømmende.

Lovgivningen åpner til en viss grad for at kunder som ønsker å bytte kundekategori, kan anmode Norne om dette. Vi understreker at bytte av kundekategori må godkjennes av Norne. Selv om vilkårene for omklassifisering som følger nedenfor er oppfylt, står Norne likevel fritt til å vurdere hvorvidt Norne ønsker å etterkomme en anmodning.

2 Ikke-Profesjonell Kunde

2.1 Grad av investorbeskyttelse

Kunder klassifisert i denne kundegruppen har den høyeste graden av investorbeskyttelse. Dette innebærer blant annet at Norne i større grad enn for de øvrige kundekategorier er forpliktet å tilpasse tjenesteytelsen til kundens individuelle behov og forutsetninger.

I tillegg til at Norne i sin tjenesteyting til kunden er underlagt generelle regler om god forretningskikk, vil Norne før handel eller rådgivning finne sted vurdere hvorvidt en tjeneste/transaksjon, herunder finansielt instrument, er hensiktsmessig eller egnet for kunden. Investeringsrådgivning vil skje på bakgrunn av kundens opplysninger om investeringsmål, finansielle stilling samt erfaring og kunnskap om den aktuelle tjenesten/transaksjonen.

Dersom kunden ønsker å gjennomføre en handel Norne ikke finner hensiktsmessig tatt i betraktning kundens kunnskap og erfaring har Norne en frarådingsplikt. Handelen kan likevel gjennomføres dersom kunden ønsker det på tross av advarselen. Nornes plikt til å vurdere hvorvidt en tjeneste/transaksjon er hensiktsmessig gjelder ikke i alle tilfeller. Blant annet foreligger det omfattende unntak for internetthandel.

Status som Ikke-Profesjonell Kunde innebærer også en omfattende rett til å motta informasjon fra Norne. Norne er pliktig til blant annet å informere om de aktuelle finansielle instrumenter og risikoer forbundet med disse, handelssystemer og markedsplasser Norne benytter, samt priser og andre kostnader ved enhver transaksjon slik at kunden settes i stand til å foreta en informert investeringsbeslutning.

2.2 Adgang til omklassifisering

Ikke-Profesjonelle Kunder kan anmode skriftlig om å bli behandlet som Profesjonelle Kunder eller Kvalifiserte Motparter under forutsetning av at nærmere angitte vilkår er oppfylt. Slik omklassifisering medfører en lavere grad av investorbeskyttelse.

2.2.1 *Fra Ikke-Profesjonell til Profesjonell Kunde*

1) Det gjelder absolutte krav for omklassifisering fra Ikke-Profesjonell Kunde til Profesjonell Kunde

Kunden må oppfylle minst to av følgende tre kriterier;

- Kunden har foretatt transaksjoner av betydelig størrelse i det relevante marked gjennomsnittlig 10 ganger pr kvartal i de foregående fire kvartaler.
- Størrelsen på kundens finansielle portefølje, definert til å omfatte kontantbeholdning og finansielle instrumenter, overstiger et beløp som i norske kroner svarer til € 500.000.
- Kunden arbeider eller har arbeidet innen finansiell sektor i minst ett år i en stilling som krever kunnskap om de relevante transaksjoner og investeringstjenester.

2) Dokumentasjon på endret omklassifisering

Kunden skal skriftlig informere Norne om at vedkommende ønsker å bli behandlet som Profesjonell Kunde. Kunden skal dokumentere at kravene i punkt 1. over er oppfylt.

Norne skal foreta en konkret vurdering av hvorvidt kunden – på bakgrunn av kundens ekspertise, erfaring og kunnskap samt de planlagte transaksjoner – er i stand til å treffe egne investeringsbeslutninger og forstår den risiko som er involvert. Det skal treffes alle rimelige tiltak for å sikre at en kunde som anmoder om å bli omklassifisert fra Ikke-Profesjonell Kunde til Profesjonell Kunde oppfyller kravene i punkt 2.2.1 over. Kundens anmodning skal ikke etterkommes med mindre Norne kan fastslå med rimelig sikkerhet at kunden har den nødvendige erfaring, kunnskap og ekspertise fra det aktuelle investeringsområdet, samt at kunden forstår risikoen forbundet med de relevante investeringstjenester, finansielle instrumenter eller transaksjoner.

Alle endringer av kundeklassifisering skal dokumenteres ved inngåelse av en særskilt skriftlig avtale mellom Norne og kunden. Kunder som omklassifiseres til Profesjonelle Kunder skal informeres skriftlig om at vedkommende plikter å melde fra til Norne om endrede forhold som kan påvirke klassifiseringen. Skjemaet "Anmodning om klassifisering som Profesjonell Kunde" er tilgjengelig på www.norne.no.

2.2.2 *Fra Ikke-Profesjonell Kunde til Kvalifisert Motpart*

Dersom en Ikke-Profesjonell Kunde skriftlig anmoder om å bli omklassifisert til Kvalifisert Motpart, må kunden først omklassifiseres til Profesjonell Kunde. For omklassifisering fra Ikke-Profesjonell Kunde til Kvalifisert Motpart, skal hele punkt 2.2.1 følges for den første omklassifisering fra Ikke-Profesjonell Kunde til Profesjonelle Kunde. For videre omklassifisering fra Profesjonell Kunde til Kvalifisert Motpart skal punkt 3.2.2 følges

3 Profesjonell Kunde

3.1 Grad av investorbeskyttelse

Kunder klassifisert som Profesjonelle Kunder er i noe mindre grad enn Ikke-Profesjonelle Kunder beskyttet av lovgivningen. Profesjonelle Kunder er på enkelte områder ansett skikket til å ivareta egne interesser og tjenesteytingen vil som en følge av dette i mindre grad være tiltrettelagt kundens individuelle behov.

I utgangspunktet gjelder reglene om god forretningsskikk fullt ut overfor Profesjonelle Kunder. Omfanget av Nornes forpliktelser er imidlertid noe redusert. Blant annet forventes Profesjonelle Kunder normalt å ha tilstrekkelige kunnskaper til å vurdere hvorvidt en transaksjon er formålstjenelig. Ved

investeringsrådgivning vil vi således basere våre råd på kundens opplysninger om investeringsmål og i utgangspunktet verken innhente informasjon om finansiell stilling eller kundens kunnskap og erfaring.

Norne vil ikke vurdere hvorvidt gjennomføring av aktuelle transaksjoner er hensiktsmessig og Norne har således heller ingen frarådningsplikt som overfor Ikke-Profesjonelle Kunder. Gjennomføring av transaksjoner vil således være noe mindre omstendelig enn for Ikke-Profesjonelle Kunder. Dette kan ha betydning for hurtigheten på gjennomføringen av den aktuelle transaksjonen. En annen konsekvens vil være at Profesjonelle Kunder kan få tilgang til et bredere produktspekter.

Profesjonelle Kunder antas å være skikket til å vurdere hvilken informasjon som er nødvendig for å treffe en investeringsbeslutning. Dette innebærer at Profesjonelle Kunder i større grad enn Ikke-Profesjonelle Kunder selv må innhente den informasjon de anser som nødvendig. Profesjonelle Kunder vil imidlertid motta rapporter om gjennomførte tjenester og annen viktig informasjon som Nornes retningslinjer for ordretutførelse og Nornes sikkerhetsrett eller tilbakeholdsrett i finansielle instrumenter eller midler.

3.2 Adgang til omklassifisering

Profesjonelle Kunder kan skriftlig anmode om å bli klassifisert som Ikke-Profesjonell Kunde og dermed få en høyere grad av investorbeskyttelse. Profesjonelle Kunder som er juridiske personer kan også skriftlig anmode om å bli klassifisert som Kvalifisert Motpart og derved få en lavere grad av investorbeskyttelse. Profesjonelle Kunder er ansvarlig for at Norne holdes løpende orientert om enhver endring som vil kunne påvirke deres klassifisering.

3.2.1 Fra Profesjonell Kunde til Ikke-Profesjonell Kunde

Det er den Profesjonelle Kundes plikt å anmode om en høyere grad av beskyttelse når vedkommende mener seg ute av stand til å foreta en korrekt risikovurdering. En slik endring av kundeklassifiseringen skal dokumenteres ved skriftlig avtale mellom Norne og kunden.

3.2.2 Fra Profesjonell Kunde til Kvalifisert Motpart

Profesjonelle Kunder som er juridiske personer og som oppfyller to av tre kriterier i punkt 2.2.1 nr 1) over kan skriftlig anmode om å bli behandlet som Kvalifisert Motpart.

Alle endringer av kundeklassifisering skal dokumenteres ved inngåelse av en særskilt skriftlig avtale mellom Norne og kunden. Avtalen skal inneholde samtykke fra kunden til omklassifisering, samt konsekvenser av omklassifisering for kunden, herunder henvisning til rettigheter/plikter kunder får/gir avkall på ved slik omklassifisering.

4 Kvalifisert Motpart

4.1 Grad av investorbeskyttelse

Kvalifiserte Motparter innehar den laveste grad av investorbeskyttelse. I handel med Kvalifiserte Motparter kan Norne bringe i stand eller inngå transaksjoner uten å overholde de krav som stilles i Verdipapirhandelloven § 10-11, § 10-12 eller § 10-13 første ledd i forbindelse med visse transaksjoner eller tilknyttede tjenester som er direkte knyttet til nevnte transaksjoner. Dette gjelder i forhold til god forretningsskikk, beste resultat og håndtering av kundeordre.

Når det gjelder krav til vurdering av egnethet og hensiktsmessighet vil reglene komme tilsvarende til anvendelse for Kvalifiserte Motparter som for Profesjonelle Kunder. Unntaket fra bestemmelsen om god forretningsskikk innebærer blant annet at enkelte av reglene om krav til informasjon og rapportering ikke

får anvendelse for denne kundekategorien. I utgangspunktet gjelder dette også regelen om at Norne skal påse at kundens interesser ivaretas på beste måte. Krav til god forretningsskikk som et generelt prinsipp må imidlertid gjelde uavhengig av unntaket fra bestemmelsen i verdipapirhandelsloven og således vil Kvalifiserte Motparter til en viss grad være beskyttet av generelle prinsipper om god forretningsskikk.

4.2 Adgang til omklassifisering

Kvalifiserte Motparter kan skriftlig anmode om å klassifiseres som Profesjonell Kunde eller Ikke-Profesjonell Kunde og dermed få en høyere grad av investorbeskyttelse.

Alle endringer av kundeklassifisering skal dokumenteres ved inngåelse av en særskilt skriftlig avtale mellom Norne og kunden.